

Nr. 261.

Rigas Latweefchu Beedribas
Derigu Grahmatu Nodaļas išdewums.

R. Bachmana

Pa Ralnu Osjetiju
 un Imaretiju

(Zelozuma un tautas vissvēs uprālīts.)

Makſā 60 kap.

17-
Rīgas Latviešu Veedribas Derigu Grahamatu Nodalas Izdevums.

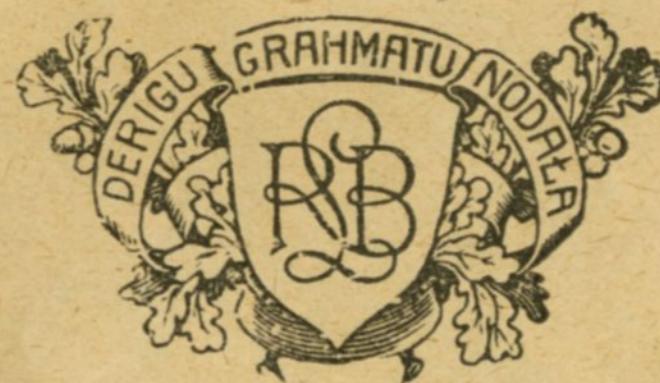
L 91
41

Nr. 261.

R. Bachmana

Pa falnu Osetiju un Smeretiju

(Zelotuma un tautas dīshwes apraksts.)

Rīga, 1915.

Drukats „Latvijas” drukatawā, Rīga, Paulutschi eelā Nr. 15.

91CC41

Part. 59 ✓

1953

L. V. B.
In. 26163.

0209040748

(28)

Дозволено цензурою. Рига, 30 марта 1915 г.

I.

Wilzeens jautri riksho pa pehdejo lihdseno eeleju, kas nogulusēs pee Seemelu-Kaukāzijas kalnu kahjām, tik tadehk ween, lai kalnu milseni isskatitos wehl augstaki un wehl warenaki. Bitadi schis plāschais lihdsenumš neder ne plawām, ne tihrumēem. Pa wisu eeleju lokas lihkumu lihkumeem needru, fahrklu un zitu fihku kruhminu rindas, kas apfihme gultnes, pa kurām lihkumo kalnu upes. Tās wifas norunajuscas fatiktees schinī eelejā un tad kopā ar Tereku dotees us Kaspījas juhru. Schur, tur ißlaideti aug osolu un ehrfschēku kruhmini. Leelus osolus te nefur wairš nereds.

Nr. 1. Buiwoli aijjuhgā.

Luhk, kur steidsas Mahksa! Nedš', zif wina jautra; kā dsihwi lehķa starp fahrklu un needru kraesteem winas bahli-pelekee, netihree straumes mutuli! Plata wina naw: dimdesmit folu peetiks no weena krasta lihds otram. Muhsu wilzeens pahrkrej pahr schauru Mahksas tiltinu. Augschpus tiltina, upes malas seklajā uhdēni, gul seschi melni, dublaini buiwoli; galwas un wahjās muguras ween tik ahrā. Netihri,

neglihti un garlaizigi kustoni, dauds masaki, bet tomehr dauds stipraki par wehrsheem. Kaukaseeschu dsihwē mini nesamakjami. Buivols nefad nepahrsteigees, nefad netrakos, ne no kalna, ne pret kalnu; winsch welk pa wisseem kalnu kalneem wisleelakos smagumus; ar winu war art seniti pa leeleeem stahwumeem, gax wisbailigakajām kaujas malām; bet no zilwela winsch neprasa dauds: tikai atkauju pawahrtitees pa dubleem un nokost kahdu dadsi waj zitu nesahli, ja labakas sahles naw.

Nr. 2. Terekā.

Un nu ja umehs esam pee Terekas... un tuhlin winai pahri pa dselss tilitinu. Naw jau ari winas platumis nefahds leelais: wasarā weens krafs no otra gul folus 20—30 atstatus; pat gruhti noteikt, kur ir ihsta Terekā; wina jau nemihl pluhst pa lihdsenumu wezus, parastus zetus: te wina isgrauschas zauri weenam lihkumam, te otram, te isdalas us peezeem, sefcheem schubureem, te atkal sapluhst kopā un tik auto us preekschu. Te Terekā wehl naw saudejusi kalnu sparū; wina apmeerinas tikai Kaspijas stepju klajumōs...

Wilzeena preefschgalā atskan garfsch ūwilpeens... Muhs wagonā nu fazelas leela kustiba, leela knada: kats rauj no

plaufta semē sawu zela somu, meklē sawu zelaspreeki, aifainiti... Tuhlin buhsim pee stazijas, kur jaatwadas no wilzeena.

Riteku klaudseeni top klušaki, gurdenaki. Wisi fabahscham galwas logōs: „Darg-Koch, Darg-Koch!“ fauz zits zaur zitu pa logeem ahrā. Wilzeens apstahjas. „Stop!“ kahds eesauzas un nu tuhlin sahk laistees ahrā pa logeem muhsu zela leetas. Kahdi tschetri beedri isskrej ahrā winaas fanemt. Us platformas drihs isaug peleku, bruhnu un raibu aiffainu laudse. Ap winu nostahjas beedri, beedrenes. Fjodors Petrowitschs greesch us mums sawu fotografa aparata azi... „Запечатлеть!“ winsch eesauzas un nu tik sahk slauzit ūweedrus no platās, farkanās peeres. Us mums noftatas kahdi trihs tscherkefi, waj ofetini, leelām, melnām jehrenēm galwā, melnām, bahrsdainām sejām, gaxās „tscherkefkās“, sarauteem wideem.

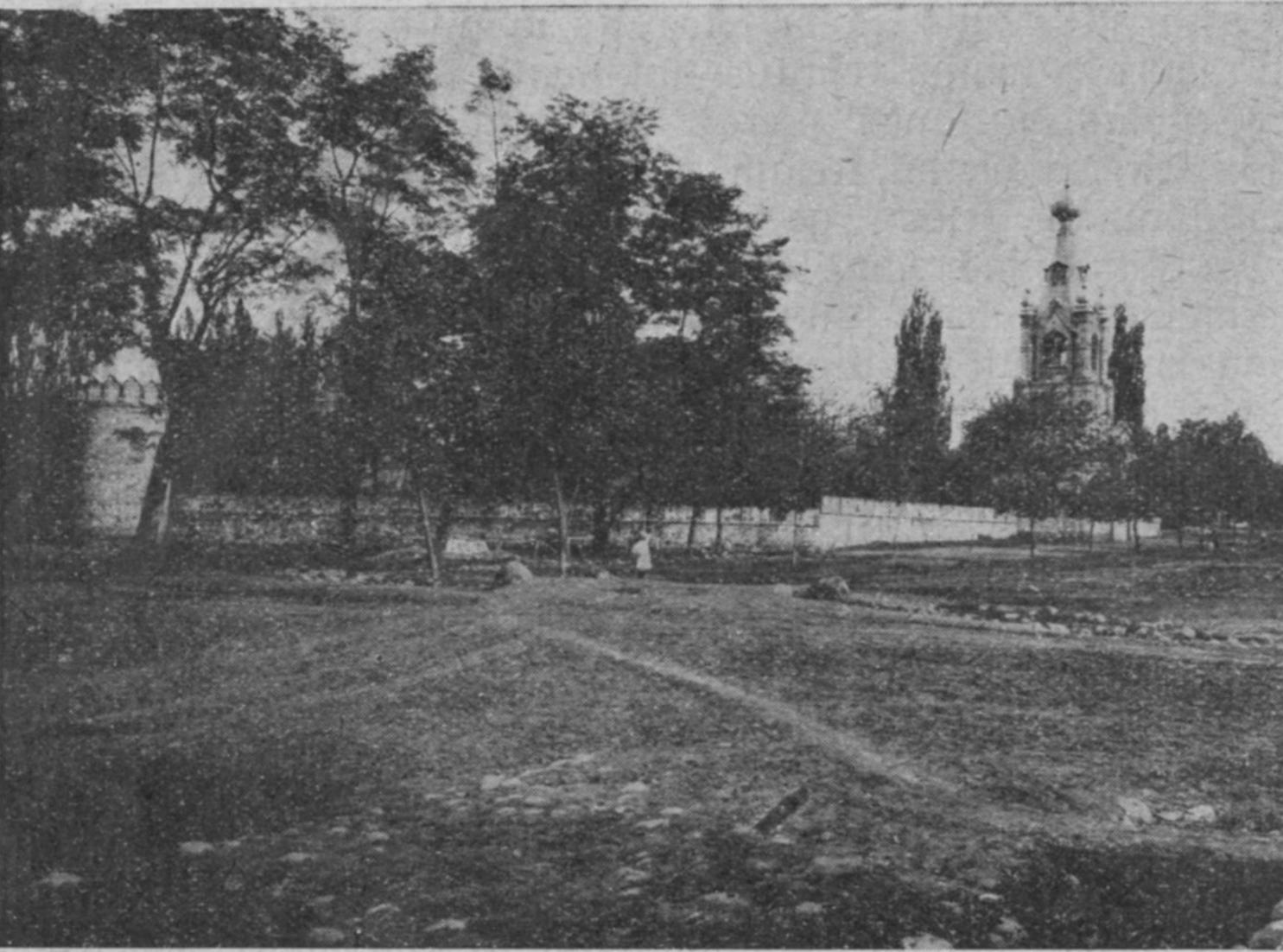
Kaukasisas saule muhs apsweiz loti ūirknigi. Stazijas termometrs rahda + 38° R. Weena, otra beedrene jau wehfinā seju, mutes autinu wehzinadama un laischas sehdus us sawa aiffaina. Leetas tuhlin janes stazijas otrā pusē, kur grupas wadonis lihgst ofetinus-brauzejus. Sakraujam muhsu aiffainus ofetinu „lineikās“. Wiss gataws... Laischam no stazijas prom. Kahdu gabalinu zelsch loka gax augstu, nogruvušchu un neaisschogotu Terekas kraſtu. Te tihri labi war nogahstees.

Ais tilta eegreeschamees platā, neaugligā lihdsenumā, pa kuru 20 werftis jabrauz lihds Alagiras pilsehtinai. Zela te naw. Par zelu fauz peletas, eebrauktas pehdas, kas steepjas waj lihkumo pa neaugligu klajumu. Muhsu ratu rinda isteepjas leelā gaxumā. Ais katreem rateem pazelas augstu gaisā peleki puteklu mahloni, zaur kureem wairis newar faredset paſchus brauzejus. Saule neganti zepina kaflus, ūejas, rokas. Daschi jau usklahjuſchi us galwas un peespeeduschi ar ūepuri, pehz kalneeschu parauga, kabatas lakanis, kuri wāligi nokarajas pahr pakauſi un kafku un aiftur faules ūwelui un ūeeso puteklu kahrtu. Wisseem ūejas drihs top peletas.

Tahlumā, ais ūileem gaisa twaifeem, gul kaut kas tumſchs un noslehpumains: ta ir Kaukasisas kalnu grehda, kuras ūseemelu nokahrei mehs tuwojamees ar katu ūiteenu. Sirgi ūreen jautri, podšinas schwadſinadami, un mehs usbudinati ūlatamees ūlajās tahlēs. Schis tahles muhs ūairina un wilina...

Kahdā ūeetā no puteklu mahkoneem mums ūkuhnojas

pretim feschi wehrschu pahri, aijjuhgti neweiklajās ofetinu diwritenu arbās. Arbu dibinā eekrauti masi, melni maišnai, bet wehrschu tomehr welk wiſai ſmagi. Schahda dihwaina parahdiba jaapſkata. Apturam ſawus ratus. Wehrschu brauzeji, ofetini, lauſtā kreeru walodā mums paſaka, ka wini wedot no Misuru ſawoda zinku. Katras arbas dibenā 40 pudu. No Darg-Koča lihds Misuru ſawodam 60 werstu. Ar wehrſcheem ſcho gabalu war nobraukt tikai 4 deenās. Sirga ſoleem wajag diwās deenās. Par puda ſwina waj zinka atweschanu

Nr. 3. Kapſehitas muhri Alagirā.

lihds Darg-Kočam maksā tikai 10 kap. Weens wihrs ar weenu ſirgu un ſtipru arbu pahrwed diwās deenās 30 lihds 40 pudu un par to dabū 3—4 rublus. Ta ir loti neeziga petna, ſalihdsinot ar Kaukaſijas dahrdsibu. Ar tahdu petnu war dſihwot tikai kalnu ofetins un wina masais ſirdſinſch, kura uſturam wajag wiſai mas.

Tumſhee kalni pamasaam peeleen mums tuwak; jau eeraugam Alagiras augſtas papeles, kas ſchaujas gaisā, ka ſali torni. Starp papelem — velekas ehzinās, ſarkaneem waj pelekeem jumteem. Pee paſchas pilſehtinās pa kreifi, — oſe-

tinu kapi. Tanīs jau waram ſahit ſtahtus par ſweſchās tautas dſihwi un paraſchām. Krustu kapōs mas, kautſchu gan te apglabati tikai kristītee ofetini. Gāndrihs pee katras kapu kopinas ſtahw tſchētrkantains ſoka waj klinschakmena

Nr. 4. Nabadſigakā nomale Alagirā.

ſtabš — peemineklis. Us katra ſtaba uſkrahſoti waj eezirſti maſs krufinſch un ſem wina wiſadi neweikli ſihmejumi: nelaika mihlakās leetinās. Pee dascheem ſtabeem peefeti waj peefleeti maſi balti-sili-farkani karodſinai. Tos behru deenā no rautas eeguwuſchi nelaika labakee un weiklakee draugi un

radineeki ſirgu jahdeleſchanas ſazihkſtē. Schahdas ſazihkſtes ſarihlo kapu tuwumā, aif wahrteem nelaikim par godu. Kates jahtneeks, kas pirmais ſafneeds kapu wahrtus, dabū karodſinu par godalgu, kuru wiſch ſeedo mihlajam aifgah-jejam . . .

Pa platu, nebrugetu eelu eebrauzam Alagirā. Wiſas ehzinās eegrimuschas ſakumōs. Gar galwenās eelas malu abās puſēs milſigas, ſpilgti ſaſas papeles. Ari ſahnū eelas un ſtarp nameem dauds ſaſu loku un auglu dahrſu. Pilſehtinas ſakumi atſtahj patihkamu eefpaidu; tik eelas naw brugetas un eelu grahwji netihri. Pilſehtinu apdſihwo ofetini-digoreeſchi ar zittauteeſchu peejaukumeem.

Mehs ſazelam maſajā, kluſajā pilſehtinā neparastu uſ-budinajumu: logi, durwiſ, wahrti — pilni zilmeku; muhs apſlata wihi, feewas, behrni, jauni, wezi. Pajumti atrodam ofetinu baſnizas ſkolā. Te leela weenfahrſchiba tā eelfchā, kā ahrā. Skolas tuwumā pat akas naw. Paet ilgs laiks, kamehr ſkolas apklapotajs no ahrpilſehtas awota atnes tiſdauds uhdens, ka maram nomasgat putekkus no rokām un ſejām.

Uſ ſkolas iſtabas grihdām pallahjam guļas weetas. Schi ir pehdejā naſtsmahja, kur wehl baudam kulturas „ehr-tibas“. Tahlač buhs jaeet kahjām pa „Oſetijas kara zelu“ un jagul, kur atgadas. Uſ tcho gahjeenu mumis jaſarihkojas ar ſewiſchku ruhpibu: jaſapehrk maiſe, olaſ, ſwezeſ, fehrkozini, daschadi zela peederumi; jaeemaina ſihla nauda. Kalnōs gruhti iſmainit rubliti, nemas nerunajot par ſeelaču naudu.

II.

Oſetijas kara zelſch ſaſta Vladikaufaſu ar Kutaſju; ſtarp ſchām pilſehtām ſlaita 250 werstu. Kalnu ſeemelu puſē ſhim zelam naw eevehrojamas tautſaimneezifas noſihmes, tadehļ ka ſchaī puſē ſemkopibas, wahrda teefchā noſihmē, naw un kalnruhpneeziſiba naw attihſtita. Pa ſcho zelu tikai iſwed no kalneem lihdi Darg-Rocham waj Vladikaufaſai Sadona un Unala aisu ſudraba, ſwina, zinka un wara rudas, Miſura ſawoda ſwina-zinka pahrſtrahdajumus, meschu mate-rialus, lopkopibas produktus un neleelo meeschu daudſumu, un eewed kalnōs kufuruſu un militus maiſei un daschias zitas pahrtikas un ſaimneezibas prezēs. Kalnu deenwidus puſē turpretim ſhim zelam leela ekonomiſka noſihme: pa minu

aiſpluhſt uſ Kutaſju teizams meschu materials, egles, preedes, wahzu egles un Kjonas aifas un eelejas leelās bagatibas.

Oſetijas kara zelſch wed zelineeku zaur wiſu kalnu Oſetiju pahri Kaukasijs kalnu grehdai pa Mamifona pahreju,

Nr. 5. Oſetini.

(Мамисонскій перевалъ) un eewed „Leſmainajā Kolchidā“*) Schinī garajā zelā zelineeks war labi eepaſihees ar kalnu

*) „Пламенная Колхид“ — Buschkinsa iſteizeens. Par „Kolchidu“ ſengreeki ſaukuſchi tagadejo Decnvidus Kaukasiju ap Melnās juhras reetumu kraſteem.

dabu un kalneeschu-ofetini dsihvi. Ofetini muhs war intereset wairak, neka wišas zitas kalmu tautinas. Ofetini inteligenze

Nr. 6. Ofetins.

pat tanis domas, ka leischu-latweeschi un ofetini stahw tuwā radneezibā. Profesors Wsewolods Millers raksta:*) „Starp

*) Всевол. Миллер. „Осетинские этюды“. Ч. I, стр. 73 и 101.

wisam dsihwajam iranu walodam ofetini waloda, pehz sonetikas un formam, ir wiswezaka un eenem starp schim walodam apm. tahdu paschu stahwokli, fa hdu starp dsihwajam. „Giropas walodam eenem leischu waloda.“ „Ofetini fentschi peedereja pee tam klejojocham iranu zilltim, kas bij pasifstamas daudsus gadusimtenus pirms Kristus sem farmatu un pa dalai skitu nosaukumeem un apdsihwoja Breefschonta un Breefschasowas stepes, no Donavas lejas gala lihds Wolgai un Uralam“. „Ofetini galigi eeslehguschees kalmu aissas ne wehlak par XIII. g. f. pehz Kr., pehz tam, kad zitas tautas minus isspeeduscas no Seemeļu-Kaukasijs lihdsenuma.“

Tagad ofetini apdsihwo*) gandrihs wisu Kaukasijs kalmu grehdas widus dalu: Uruchas un winas peeteku aissas (digoreesch); Ardonas un tas peeteku aissas (alagireesch); Saudonas un Fiagdonas aissas (kurtatineesch) un ap Giseldonu un Terela kreiso krastu (tagaüreesch). Kalmu deenwidus nokahrē dsihwo ofetini sem nosaukuma — dwaleti. Ofetini skait, pehz 1881. g. statist. 111,000 abeja dsumuma.“

Paschi ofetini doma, fa tagad minu buhs ap 150 lihds 200 tuhfst., no kureem kalmu deenwidus pusē laba dala pahrgrusinejusēs.

Ofetini it fewischki interesanti, fa masa tautina, kas ilgus gadu tuhfstoschus usglabajuji sawu walodu un tautisko ihpatnejibu, un tagad, neskatoes us maso skaitu, parahda spehzigas dsihwibas sihmes.

Schai tautinai jau ir sawa masa literatura un awischneebiia**), kuras naw neweenai zitai no masajam Kaukasijs kalmu tautinam. Pee ofetineem jau atmoduses tautiskā apsina. Raksturigi, fa schi almoschanas notikusi taikni tad, kad wisā Kreewijā sabeeedrisska dsihwe wehla augstus wilkaus.

Birma ofetini nedelas awise „Урон Газет“ (Ofetini awise) parahdas Vladikaukasā taikni 1906. g. un us reisit eemanto lafitaju-ofetini simpatijas. Pee 12. numura awisi aisleeds Terfkas apgabala preefschneeks.

Lihds 1910. g. ofetini tautinas modinataji mehgina laist tautā wehl sechus isdewumus, — awises un schurnalus. Tatschu ari scheem isdewumeem naw lemts ilgs muhschis: pehz diweem — trim pirmajeem numureem mini jau pagurst,

*) Turpat 4. u. 6. l. p.

**) „Утро Горь“. № 1 — 1910 г. — Vehd. l. p.

lihdseltu truhkuma dehl. № 1910. g. ofetineem wairs neisnahf neweena awise. Birmo tautas dsihwes wehstneschu garš tomehr wehl dsihwes tautā un pee pirmās isdewibas atkal usleefmos. Tautina, kurai ir tildauds ſirſnigu ſtrahdneeku, kas 4 gadu laikā nes tildauds upuru un paſchi ſaweem lihdsneem laiſch tautā tik prahwu ſkaitu drukatu isdewumu, ſpehs dsihwot ilgu muhſchu un winas ſeedu laiks wehl preefſchā.

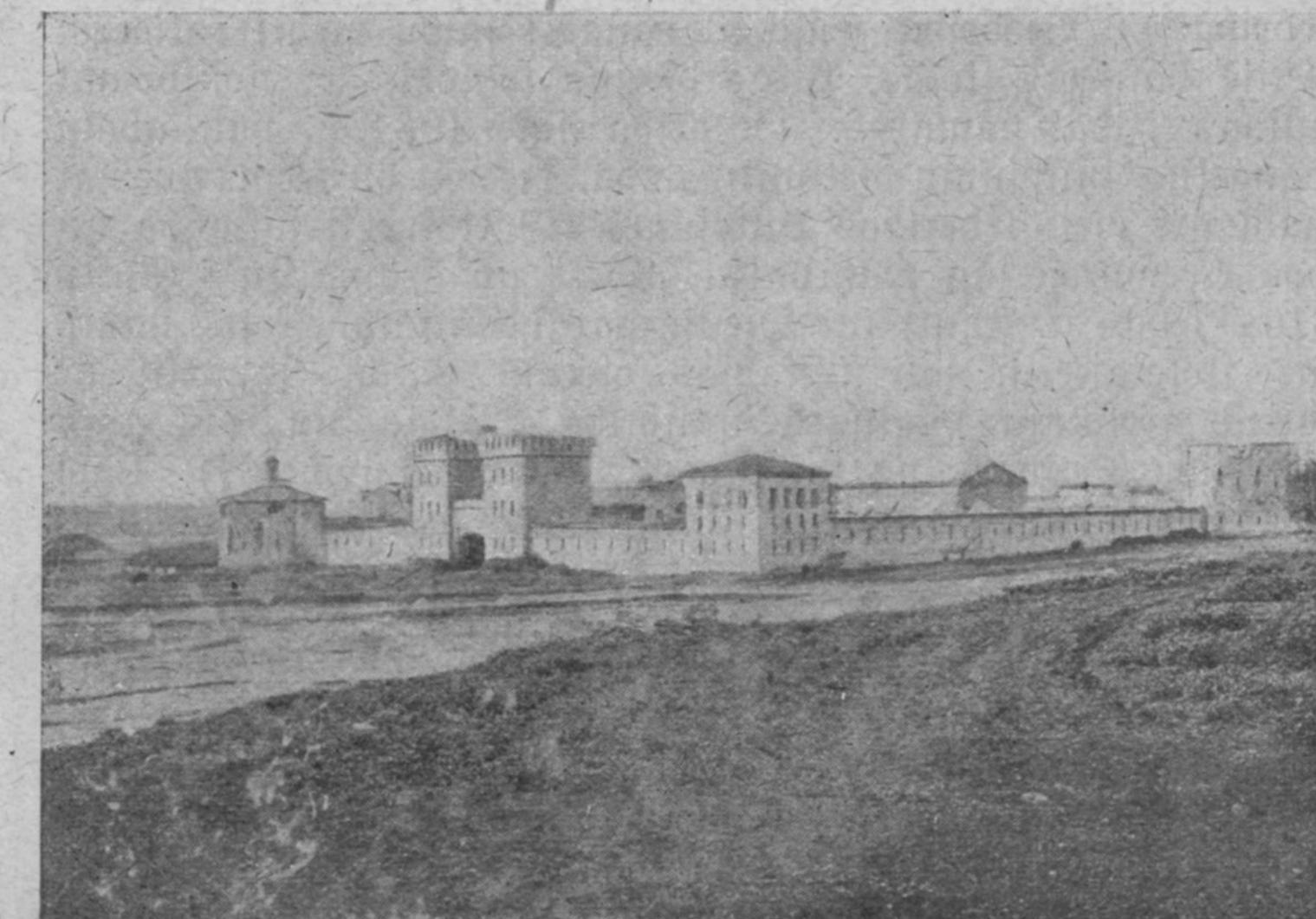
Par uſmoduſchās Oſetijas jaunajeem tautas darbi- neeem dod ſiltu atſaukſmi eeweheſrojams Kaukaſijas darbineeeks Ach. Zalikowſ*) Wintsch rakſta: „Wif ſchee dihgſtoſchee jaunee rakſtneeki, pat jau tagad ar ſaweem nepilnigajeem raschojumeem parahda tautai, no kuras klehpja wini iſnah- kufchi, eeweheſrojamus pakalpojumus: wini modina tautā paſch- apſinu, wini wirſa to pee zitas kulturas dsihwes, ar zitām kulturas praſibām. Muſajōs noſlehgtajōs aulōs wini eeneſ zitās dsihwes troſni un naſk tur, kā ſawās tautas kulturas atdiſimſchanas „pahrak lehnā paſasara wehſtneſchi“. „Beeteek tikai parunat ar dascheem ofetinu walodas ſinatnekeem, lai redſetu, kahda ſtipra literariiſka dsihwiba tagad (t. i. 1910. g.) ſajuhtama maſajā Oſetijā. Rakſta it wif, kas tik dauds — maſ pahrwalda ſawu walodu, rakſta dramaſ, ſtahſtus, dſejas.“

1895. g. nodrukata ofetinu walodā freewu burteem pirmā tautas dsihwes ſatura grahmata „Apwainotaſ Hafans.“ Poëma no tautas dsihwes, kuru uſrakſtijis kchds ſtudents no tautas dſeedataja mutes. Lihds tam laikam tauta tikai ſawā atmiaā glabajuſi ſawās gara mantas: tautas waronu teikas un tautas dſeeſmas par gimenes dsihwi, droſchjirdibu un zibnam. Oſetini ſtahſta, ka wineem eſot dauds tautas dſeeſmu, kuras pa dalai ſakrahjiſ profesors Millers. 1899. g. eet tautā „Урон Фондер“ („Oſetinu ſokles“), kurās ſakopotas ofetinu weeniga un ahrkahrtgi populara dſejneeka un ſabeedriſka darbineeeka Koſta Hetagurowa dſejas.

Lihds 1895. g. ofetini paſinuſchi tikai gariga ſatura drukatu wahrdū — no eefahkuma gruſinu burteem, wehlaſ freewu burteem, — un grahmatinas, pehz kuraṁ garidsneeki mahzijuſchi ofetineem wini walodu, lai tautā waretu zeefchak uſturet kristigo tizibu, kuru beeschi ween nomahzis muhamedanifms. Sinams, mums naw jadomā, ka Kreewijas ga- riſneeki uſtahjās Oſetijā kā tautas modinataji un ofetinu

*) „Утро Горь“ № 1 — 1910 г. стр. 89.

walodas iſkopeji. Garidsnekeem bij wajadſiga ofetinu paſchu waloda kā eerozis, ar kuru wareja wiſlabak eekarot tautas ſirdi un ta ar ſekmēm zihnitees ar muhamedanifmu. Par ſcho zihau rafſta preeſteris Gatujewſ*). Tagad, kād ſchi zihna wairs naw jawed, ofetinu waloda galigi iſdſihta no wiſam ofetinu ſkolām, un behrnus ſaſt mahzit freewu walodā jau no pirmā ſtundas. Pa to laiku, kamehr ſkolotajs-garidsneels „mahza“ ſweſchajā walodā nupat kā ſkolā nodoto maſo oſetinenu, pehdejais ar leelu intereſi ſkatas ahrā pa logu uſ ſaweem

Nr. 7. Oſetinu ſenatnes pils.

ſtaſtajeem kalneem un neka neſaprot, ko wiſam teiz ſkolotajs. ſtundas beigās ir ſkolotajs, ir ſkolneeks apmeerinati aiseet: abi iſpildiſuſchi ſawu formalo peenahkumu, weens ſtahſtijis, otrs „klauſijees“.

Agrak Oſetinu dsihwes ſtraume pluhdusi ſtarp ſalaſeem krafteem, uſ kureem ari ſeedejuſchās ofetinu paſchu walodas pukites. 1820. g. Tiflisas garigā ſeminārā eewed ofetinu walodu, kā obligatoriſku mahzibas preefſchmetu ofetinu ſehneem. Baſnizas, luhgſchanas, kattifmu un iħſu kristigu pamahzibū

*) Свящ. А. Гатуевъ. „Хриſtianство въ Оſetии“. Стр. 46 и друг.

isdod ofetinu walodā grusianu burteem. Ofetinu walodā fahf noturet deewkalposchanu basnizās. 1830. g. isnahf ofetinu walodā ewangelijs. Nahf klajā ofetinu walodas mahziba un akademiķa Schegnera abeze un gramatika. Garigōs seminarōs beids kursu wairaki ofetini, kas top par preestereem un eet mahzit sawu tautinu, lai tik valihdsetu kristigai tizibai pahrwaret muhamedanismu, ziteem wahrdeem, lai uswaretu pee ofetineem Kreewijas un ne Turzijas politiskais eespaids. 1860. g. fahf Tiflisā nodarbotees walibas vihru dibinatā kristigās tizibas atjaunoschanas beedriba *). Beedriba zenschas panahkt sawu mērki, atmerot Ofetijā basnizās skolas, kurās ofetinu walodā zer nostiprinat kristigas tizibas pamatus. Beedriba isdod 1864. g. pahrslabotu ewangelija tulkojumu ofetinu walodā, freewu burteem; wehlak isnahf ari wezās deribas tulkojums. Garidsneeki fastahda un isdod freewu-ofetinu wahrdnizu, abezi un gramatiku. Starp 1870—1885. g. ūchur, iur Ofetijā parahdas jauni skolas nami. Par skolotajeeem jau usstahjas ofetinu paschu jaunekli ar spezielu skolotaju seminara isgħiħib. Skola iswirsa aħra no misiones uđdemuma un tuwojas tautas d'sħħwei **); lihds ar to skola faktiski pahreet Kaukasijs mahzibas apgabala kuratora pahrsinā un no winas issuħd fafsas scholastikas raugs. Ari ofetinu waloda netop wajata. Peeturotees gan pee likuma burta, ka jau no pirmas stundas skolā ofetinu behrnejm wiċi mahzibas preeskħmeti japaqneeds freewu walodā, beedribas skolu inspektors tomehr isdod 1882. g. zirkularu, kur skolal iselis ofetinu walodu, ka isfakaid rofchanas un skolneku kopeju (koru) at bilschu walodu pee behrnu mahzischanas pehz ußskatamibas metodes. Tatħchu pegħ 1885. g. skolas politika Ofetijā strauji mainas, skolas pahrwehrsħ par agrakka tipa garidsneeki draudsas skolam ***), no skolas israida Uscħinska „Родное Слово“ un eewed Wiktorina abezi. Ofetinu walodu wairi's nepeelaisch, ka p'reek f'chein metu pa f'kaid rofchanas walodu . . .

Gewadam, peetits par ofetinu d'sħħwes apstahkleem. Zeħa mums buhs ijdewiba tuwa k-eepaqħħees ar ūch d'sħħwi.

*) Общество возстановления Православного христианства на Кавказе.

**) „Утро Горь“. X. Урумаговъ. „Начальная школа въ Осетии“.

***) Turpat 43. l. p.

III.

20. junija rihtā pulkst. 6 atstahjām Allagiru. Nu ejam wiċi kahjām, leelā barā: 16 seeweetees, 15 wiħreeħchi. Raiba uswalku daschadiba. Kahdas feschas beedrenes — silos, platos wiħreeħchu kahju uswalkos. Tām buhs dauds weegħla kahpelefchana pa klinim un leħla schana pahr kalfu strauteem.

Muhsu leetas wed mums paċċi trijās ofetinu arbās, kuras peekrautas ar augstu kaudsi. Arbās eeju hġti kalfu

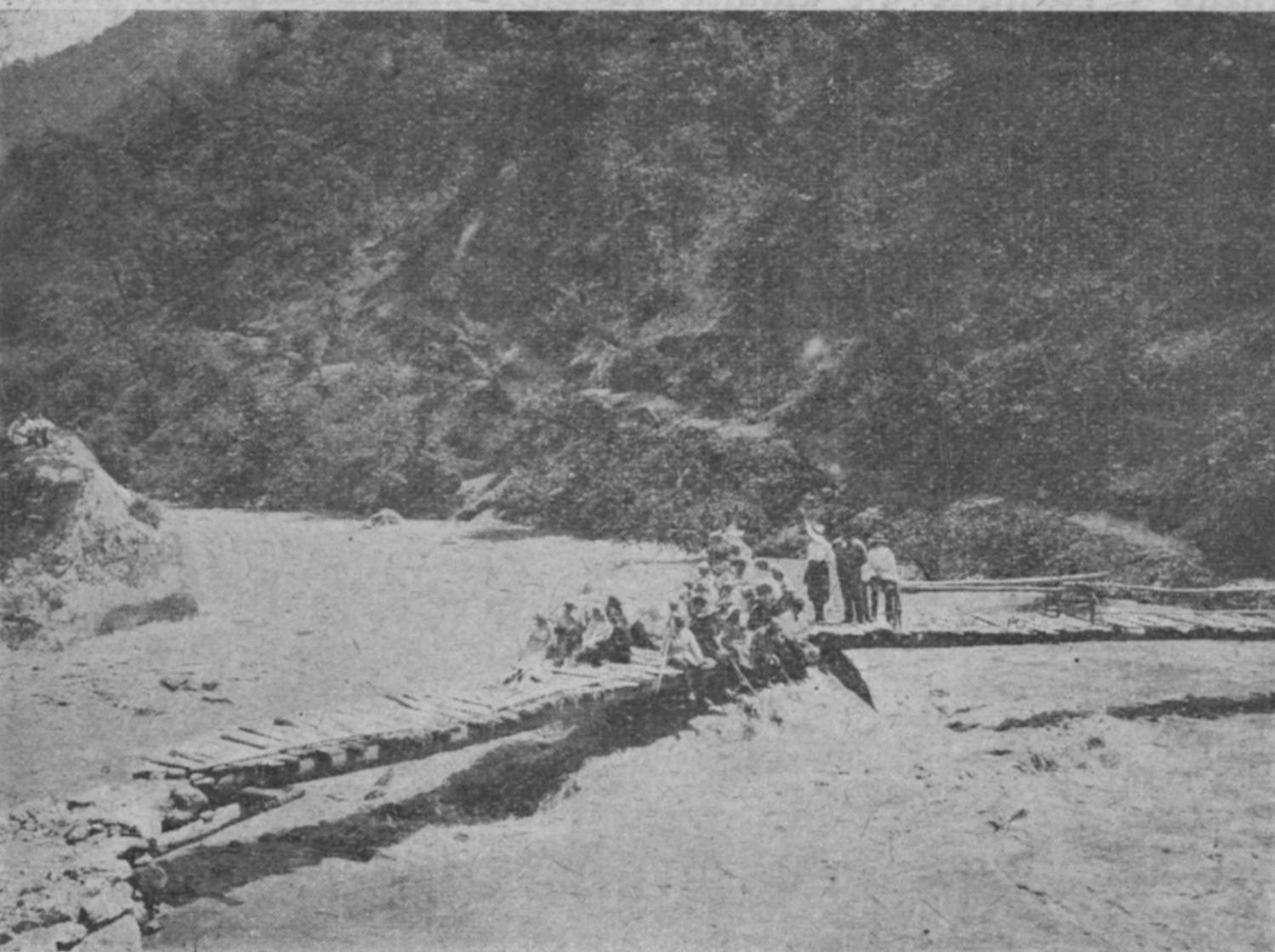
Nr. 8. Ais Allagras. Kalfu greħdas tuvumā.

sirdsinai: halteħi, behritis un bruħnitis. Katraci arbai eet blakam leels, flaiks ofetins, sirdsinia un arbās fajmneeks.

Ais pilseħħinas zelinisħ ħeleen plasħħas pils drupas, kurām wiċċapħart augsti muhixi un stuħxos muhix torni. Brihtinu apskatam wezās weħsturiskas drupas, ap kurām reis d'sħħwe aż-żinojuji. Ari te reis feħdejjis un walidjis kahds digoreesħħu knasinsħ, kas ġewi turejjis par leelu vihru.

Ais pils muħreem eeraugam plasħħu eeleju, ais tas jau gut kalfu walni, apauguschi saliem, kupleem mescheem. Palbi, jau tuħsin pee paċċha zeta eesħafkas augsti, sali kalfni,

pee furu fahjām uj salā laufa ganas lopu bars. Geleja — tihra atmata, kur nam neweena lauzina, ne derigu plawinu: wiſur zini, zehri, bedres, akmini, reti fruhmini. Muhsu zelinsch ſchaurs, bedrains, akmenains. Welti winu ſauz tik ſkanofchā wahrdā: „Oſetijas krea zelsch“. Kahdā meetā jau pluhst zelam pahri ſekls, netihrs kalnu ſtrautinsch. Ejam lehnām, maſōs pulzinoſ, wiſu apſkatidami. No pilſehtas puſes muhs panahk un aifſteidsas gaxam leels, bruhns awju

Nr. 9. Ardonia pee Bisa aula.

bars. Pee meschmalas amis iſklihſt uſ wiſam puſem, fa iſbahriſtita ſirau ſauja. Awju ganamam pulkam nesteigdamees eet pakal ſlaiks, loti nodriſkats ofetinu jauneklis ar diweem melneem pluschklaineem ſuneem, kas, galwas nolaiduſchi, rikſcho wiſam pakal. Schur, iur zelmalā tuwak kalnam aug milſigi kuplas, tumſchi-salas gobas, plati lagsdu fruhmi. Ais eeļejas lihkumo Ardonia; ta iſauto no falneem; drihs ari mehs ſaſneedſam wiſas aisu. Muhsu zelinsch lozas pa upes freijo kraſtu pret ſtraumi arween augſtak, arween dſilak ſweſchā, salā kalnu paſaule... Nu mums uſ dāudsām

deenām jaſaka ardeewas ſkaļajai kulturas un modes paſaulei un jaatdodas leeliskai kalnu dabai un dabas behrnu dſihwei.

Aiſas dibinā ſpehzigi ſchalz un traſuligi auto uſ preeſchu Ardonas upe^{*)}) Wiſas uhdens — bahli-peleks, fa pelnu ſahrms. Upei tahdu 50 werstu tahlā gabala janolaischās no 3400 pehdu leela augſtuma, tadehli ari wiſas ſtraume metas tur traſuligi uſ preeſchu. Abās puſes ſtahwi kalni, apauguſchi ſaleem lapu mescheem. Zaur meschu un ſoku ſtarpām rehgojas failas pelekas klintis, failas kalnu wirſotnes. Aiſu pahrſedſ ſchaura, ſila debeſſ welwe, pa furu paretim pahrpeld haltı, weegli mahkulifchi. Katrs aiſas lihkums rahda jaunas, ſkaſtas dabas ainas. Zeetos klinſchu kalnu miſenius iſrobojuſchās ſtrajjās kalnu upes un pahrwehrtuſchās par klinſchu restēm, pa furām mums jalahpj arween augſtak un augſtak, tuwak kalnu grehdas wirſotnei. Aiſas gluſchi tuſchās: ilgus laikus te nereds ne zilweka, ne kufona. Kahdā weetā augſtee kalni ſalihduschi gluſchi kopā un ſtahwus laiſchās Ardonas gulnē. Echo weetu ſauz par „Ničas'a“ ſchaurumu. Zelinsch bailigi lipinas gar augſtu, ſtahwu krauju. Abi kalnu ſahni ap-auguſchi ſkaſteem ſaleem mescheem. Wisskaſtaſajā weetinā eeraugam pee failas klinſchu ſeenas maſu ofetinu u p u x u w e e t i n u. Labi augſtu, klinſ ſeedobumā pakahria maſa iſdehdejuſi ſwehtbildite kriſtiqās tizibas leezineeze; bet wiſai wiſapkahrt aplikti waj klinſchu ſpraugās eedurti wiſadu kufonu ragi. Daudſi ragi gluſchi iſbahlejuſchi, tee te wehdi-nas jau ilgus gadus. Wiſi ſhee ragi ix medneeku waj mahjtueu u p u x i ſwehtajam Jurgim.

Maſu gabalinu taħlak, aijā ſaoſcham ſtipru ſehra ſmaku. Tas loti uſkrihtoſchi. Kur tad te nu ir tik leelas ſehra baga-iſbas, fa no wiſām war peegarot augſta aisu. Drihs ari eeraugam, fa pa peleko Ardonas wiſu, kahdā rahmalā lihkumā peld leeli, debeſſ ſili plankumi. Tas ir iſkuſuſchās ſehra datinas. Neweens ſchis leelas ſehra bagatibas te neismanto. Mehs maſu brihtinu paſſatamees uſ wiſām un tad ſolojom atkal taħlak. Drihs ſkaſta aisu mums parahda ſawas ſliktas puſes: no failajeem kalnu augſtumeem noschlukuſi ſlapja, idena ſchifera drupatu ſahrtu un aifbehruſi ſchairo ūzlu uſ kahdeem ſimts ſoleem. Te nu zela nemas waſes naw, tikai ſtahwus kalns, gar kura ſahneem newar wiſ pabraukt garam muhsu arbas. Tam jalaischās Ardonas grāvā un tad, pa

^{*)}) „Arr-Don“ nosihtmē — traſais uhdens. Don = uhdens.

Pa kalnu Oſetiju un Imeretiiju.

to braukajot, jamekkle kahda lehsenaka weeta, pa kuru war usbraukt augschâ. Bulzinsch ofetinu tschakli rok schauru stidzinu pa melno, flapjo drupatu masu. Mums jaeet pa scho teziru ar leelu usmanibu, lai nenogahstos aifâ.

Ais Nichas'as schauruma jau beidsas kalnu seemeli nofahres meschi. Wehl tikai sihti kruhmini schur, tur puscho kailas klintis un almeneem apbiruschos kalnu sahnus. Drihs ari kruhmini pasuhd. Leelâ augstumâ, us kahda senatnes nogruwuma eeraugam pirmo kalneeschu nometni: tas ir auls Bis; tikai kahdas diwdesmit masas ehzinas. Muhsu zelsch nu nolaischas pee paſchâs Ardonas malas un leen gar kalna kahjam. Kalna sahni, us kureem apmetees auls Bis, ir tik stahwi, ka pa zelu ejot wîſas ehzinas nemas newar redset. Un tatschu labakas un lihdsenakas weetinas, kur maretu uszelt ſawu "fahklu", zilweks te nekur naw warejis atraſt. Par to, ka kâns atkal maretu nogruht un noraut lihds aifâs dsiłumôs ari zilweku nometni ar wîſeem apdſihwotajeem, kalneetis laikam nedomâ . . .

Apmetamees upes lejâ atduſetees. Muhsu arbineeki isjuhds ſawus masos ſirdzinus un aifwed tos sahle.

Ar beedri — ofetinu kahpjam kalnâ apſlatit aulu, un nöpicht kahdas olas waj kahdu auneli pusdeenai. Kahpschana loti neehrt. Tazinsch gluschi schaurinsch, apbiris ſmalkam ſchifera un almeni drupatinam. Kahjas ſlihd. Zelas tahda ſajuhta, ka kahjas tuhlin noslihdes no tazina un tu eeritinaſes aifâ . . .

Augschâ, us paſchâs ſeaujas malas pats pirmais fehd "wîſlepnakais" naminsch, balti kalkotam ſeenâm, ſarkanu dafšinu jumtu, tschetreem ſtikla lodſineem. Te dſihwo aula "bagatneeks", wezakais. Wina iſtabinâ jau apmetufes kultura — balta nokalkota krahſns ar garenu muhriti, kurâ zaurums ar eemuhretu ſatlu. Bee ſeenas karajas diwas portrejas, wihreescha josta, dunzis, kinschals un jobens. Schee eerotschi peederejuschi ſtarosta miruſcham dehlam un nu paſhgaſchuschi wina dehlinia ihpaſchumâ. Kalneeschu josta un eerotschi pehz paſchâs paſreet no paadſes us paadſi wezakam dehlam.

Ais baltâ namina apmetufchâs i hstâs kalneeschu "fahklas". Tas muhs intrefe wairak. Wezais ofetins muhs peewed pee masas, ſchauras buhdinas, bes jumta un ſkurtena. Schi "fahklâ" pihta no ſchagareem un apſweesta mahleem. Durwju ſtenderi ſachkeebuschees us weenu puſi; durwju nemas naw. Logu weetâs — zaurumi. Iſtabinâ weenâ stuhrî, ſtarp

diweem almeneem — iſplehnejuschi pelni. Schi weeta ir kalneeschâ dſimtas ugunkurs — pawards, kam wiſleelakâ nosihme kalneeschâ dſimtas dſihmê. Wirs ugunkura greestôs peeftiprinata nokuhpejuſe lehde ar kahſi. Schi melna lehde pehz wezas tautas paſchâs ir wîſas dſimtas weenibas ſimbols religiſkâ nosihmê un ſaifta wîſus dſimtas lozeklus ar wînu aifgahjuſchajeem ſentscheem un nahkoſchâm paaudsem. Kas scho lehdi ar nolu hku norauj un aiffweeſch prom, ir nahwigi apwainojis wîſu dſimtu un iſpostijis dſimtas laimes un weenibas ſimboli. Tahdam zilwekam atreebjas wîſi dſimtas lozekli pehz aſinsatreebijas paſchâs.

"Bet waj es waru peelikt ſawu roku pee lehdes, nemas nedomadams wînu noraut un dſimtu apwainot," jautaju zaur tulku "fahklas" nama tehwam.

Tas kahdu ſekundi ſlatas us mani gluschi iſbrihnejees un tad apjužis atbild:

"Ne, ne to newar, to newar . . ."

"Bet ja nu ſweschais zilweks nemas nedomâ neka kauna, bet netihscham peekeras pee lehdes, waj tad winaam ari jaatreebjas?" jautaju tahlač.

Wezais ofetins pahrrunâ par scho jautajumu ar otru wezu ofetinu un ar ofetinu-studentu, un tad nedroſchi atbild, ka tâhdâ gadijumâ gan neatreebjotees. Tatschu no wîſas ofetina iſtureſchanâs war nomanit, ka ſchahdu jautajumu wîſch dſird pirmo reis muhschâ un atbides nemas nesin; wîſch nemas newar eedomatees, ſadehk gan ſweschâs zilweks, lai netihscham kertos pee wina ugunkura lehdes.

Wirs ugunkura, greestu ſtuhrî — iſdrupis zaurums, pa kuru iſleen duhmi. Greestu fahrtis nokuhpejuſchâs un pahrlahtas melnu, ſpihdigu ſodreju wahpi. Bee weenâ ſeenas — ſoka ſols, us kura ſtahw diwas wezas muzas, kaſ iſirſtas no weza iſpumuscha, refna klutſcha. Us weenâ muzas dibina — diwas ſoka blodas un ſoka karotes. Gulas weetas ſchâi fahklâ naw: tik waſarâ, ka ſeemâ wîſa dſimta gul ſemâ us ſalmeem waj aitahdâm. Bitas fahklas — tahdas paſchâs nabadsibas ligſdas.

Aulu apdſihwo gandrihs ſeeweetes ween ar reteem wezeem wihreem. Spehzigafee wihreeschi aiflihduschi us zitureeni meklet kahdu pelnu. Bes blakus pelnas ofetins newar uſturet ſawu dſihwibū; maise winaam jaſeheſ ſauru gadu. Tatschu par maifi muhsu nosihmê te newar buht ne runas. Kalneetim iſpilda maifes weetu kulturusas miltu plahzeni, kurus

winsch iszep karstos pelnos waj starp diweem karsteem akme-neem.

No ustura produkteem sameklejam wisâ aulâ tikai 50-olu un tschetrus awju peena seerinus. Ar scho bagatibu nu laischamees us leju pee samejeem.

Upmalâ apskatam sawadas kalnu dsihwes leezineezes: masas, ehrmotas dsirnawinas, kas stahw gaxâ rindâ paschâ uhdens malâ, kahdas desmit skaitâ. Us tschetreem stabineem uslits zeeti pihts apalsch schagaru kurwis, ka leels, apalsch kubuls, kahdas $\frac{3}{4}$ ajs augstumâ un ajs zaurmehrâ, ar apalu kulturusas steebru jumtinu. Kurwja dibinâ us paaugstinajuma diwas dsirninas, roku dsirnu leelumâ. Augscheja dsirnina grosas lihds ar sawu ajs, kas teeschi islaista zaur apalschejo dsirnu un kurwja dibinu lihds uhdens wirstum, kur schis ajs apalschejâ galâ peesisti tschetri spahrni, kas guleniski grosas, straumes dsichti. Pa slihpu reni wadita, straumite arween aissker tikai weenu spahrnu; kad tas padsihts us preekschu, aissker atkal otru, — un ta greesch ajs ar augschejo dsirnini bes miteschanas. Wirs dsirnam ustaifits mass koka sahbazinsch ar schauro galu us leju, kuru purina fahnôs peestiprinata stibina. No sahbazina birst dsirnu zaurumâ kulturusas graudi, kureus samal rupjôs miltos. No scheem milteem ofetini zep sawus plahzenus maisei.

Bisa aula weenigais ekonomikais atbalsts ir wina awju ganamee pulzini. No awju peena seen seerinus, raudse beejo peenu, zep peena plahzenus; no frehjuma kul sveestu. Galas ehdeeneem kalneetis newar fewi lutinat, zitadi wina masajam awju baram drihs buhtu beigas.

Upmalâ us sala lauzina atdufamees arbu ehnâ un eekosham pusdeenu — olas, seerinus. Peekrautâs arbu krantis nosehdinatas ar pakalgalu us semes, ilksis fasleetas gaisâ un apfegtas palageem pehz falneeschu paraduma. Wisi sehscham palagu ehnâ zits pee zita. Es, few par nelaimi, nosehchos sem fasleetâ arbas kranschu preekschgala un rafstu zela peeshmes. Daschi beedri wehl paplaschina ehnâ un, palagus un sehgelaudekhus raustidami, pahrswee muhsu arbas ilksis. Nu smagi peekrautâs arbas preekschgals ar joni gashas us leju un uskriht man us galwus. Galwa apskurbst un aisschluz kaut fur eefahnis tahak sem arbas. Nahkoscâ azumirkli fajuhtu mugurkaulâ un kruftâ breefmigas fahpes un leelu karstumu. Kaut kas neganti kleeds. . . Tik ahtri nemas newaru fakopot domas un faprast, kas tad ihsti kleeds.

waj es, waj zits. Breesmigs smagums lausch no preekschas us leju manus plezus un kruhtis un leez lokâ un lausch puschu mugurkaulu. Neweens no beedreem naw wehl paspehjis faprast, kas ar mani noteek; dsirdu tik, ka wini skraida, tschalo un sauz, lai nes no upes uhdeni un lej man us galwas . . . Es pats neka newaru wineem pateikt: prahs gluschi pasudis, walodas naw. Sanemu wisus spehkus un mehginu ar galwu pazelt leelo smagumu . . . Wiss welti . . . Mani lausch arween semak un semak; mugurâ breefmigas fahpes . . . Un nu tik man eeschaujas prahs, ka nahkoscâ sekundê man jau buhs pahrlausts mugurkauls un es fabrukshu kamolâ. Te usreisti man atdfihwojas prahs un es waru issleeg, lai tatschu pazel arbu. Nu ari beedreem eefriht prahs pareisas domas un wini pazel arbu.

Pagahja kahda pussstunda, eekam wareju atkal peezeltees un stahwet kahjâs.

IV.

Pahrs stundu atdufuschees, ejam tahak. Kalnu ainas dauds nepahrmainas, tikai silais debefs plankums, kas pahrlahi aisu, arween maina sawu platumu un isskatu: te mehs redsam gari steepu, schauru silu sleju ar isrobotam malam, te trijstuhri, te wairakstuhri, skatotees pehz aisas lihumeem un robainajam kalnu wirstonem. Zelsch brihscheem lokas pret kalnu augstumeem, mekledams lehsenakus kalnu fahnus, brihscheem laishas atkal aisas dskumos un lokas pa Ardonas kasteem.

Wairakas weetâs zelmalâ stahw interesanti ofetini dsihwes leezineeki: tee ir wina miruscho peeminelli. No granita flints gabala issirists paplates, tschetrkantains stabs, kahdu ajs augsts un ap $1\frac{1}{2}$ pehd. plats. Weenos staba fahnos, zela pusè, eeziristas waj eegravotas daschadas figuras, daschadi sihmejumi un usraksti: paschâ augschâ, kahda leelaka rinka widu isspundeti issirists waj krahfam sihmets figurains kruftasch, sem kruftina pukites, tad patroni, kahdus falneeschinheda us sawas tautiskas tscherkesskas kruhtim; semak — labatas pulkstenis ar ihsu lehditi un atflehdinu, tam blakam faukaseeschu fudraba zigaru spize; wehl semak, fewischkâ kroni — mirschanas gads, sem ta, plataka spoguli — sobens, finschals, pistole un plinte, tad kaut kahds usraksts par miruscho un paschâ apalschâ, gandrihs pee staba kahjam uhdens kruhse, telekis, pahrs sahbaku un pahrs seeweeshu kurpju. Us kahda

zita peeminekla ussihmets lepns ofetins tautiskâ uswakkâ ar warenâm uhsâm un melnu bahrâdiu; winam pee fahneem karajas leels kinschals; labajâ rokâ garsch kalneeschu speekis. Sem fahjâm usrakts: "под сим пакоътся прах тъла Дахни Енкудавичу Поданов. Сконч. 7 Дек. 1910 г. Поставил брат Зай поданов."

Nabaga Dachni Podanowam peeminas sinâ usmetees par leelako konkurentu wina dsihwais brahlis, kursh pats uslizis sawu wahrdu us zeltâ peeminekla un leen zelineekam azis. Schahdu peemineklu naw dauds: tos jau zel tikai nau-dineeki. Us ofetinu kapeem faut kahda aula turumâ mehs redsam tikai leelas nabadsibas sihmes. Kapi mas atschkiras no klintainas un almenainas apkahrties. Ap kapeem ap-frauts almeni walnis un us kapu bedrem uswelti weenkahrâchi almeni waj pazelti stahwus eegareni klinchhu gabali. Zel-malâ uszeltee almeni peeminekli astahj sawadu eespaidu: leekas, aissahjušchais iskahpis no aisas dsihumeem un nostah-jees zelmalâ, kur war dabuht redjet kahdu garamgahjeju.

Pret zelmalu peemineklem ofetinu stilâ jau 80. ga-dos usstahjuſes pareistizigâ garidsneeziba, pehz kuras eero-finajuma Raukasijs administracija apstiprinajuſe kahdu ja-beedrifu ſpreedumu,* kâs mehginajis atzeli ofetinu wezâs parashas, atteezibâ us lihgawas mahsu (kalimu), us mirushâ peeminas dsihrem (chist), us mirusho apraudashanu, lihgawu sagshani un aſinsatreebibu, un ari aislegt zelt nelaikem zelmalâs peemineklu. Schis eerosinajums iſgaisis bes eespaida: ofetinu tautas dsihwe rit wezajâs fleedes un zelmalâs arween wehl pazelas jauni peeminekli ar ofetinu parastajeem iſzir-tumeem un sihmejumeem. Zelineekam ſhee sihmejumi un iſzirtumi jaapſkata netikween kâ ofetinu parashas leezineeki, bet galwenâ fahrtâ kâ ofetinu pasahkums ihpaschâ tautas mahkslâ.

Pirmâ deena muhsu zelojumâ ſewifchki iſdewiga: mehs dabonam redset leelu dalu no ofetinu tautinas winas ſwehtku dsihwê un uswakkôs. Parasti us Ofetijas kara zela zelineekam reti kad iſdodas weenâ deenâ tiktees ar diweem, trim pretim-nahzejem; ſchodeen jau no paſcha rihta mums weenâ gabalâ brauz pretim ofetinu arbas garâm rindam. Wifas arbas tikai us diweem riteaem. Aſs ſteepjas kruſteem pa arbas kranſchu apafchhu, pa paschhu widu. Abi arbas gali weegli

*) Свящ. А. Гатуевъ. Хриſtianство въ Осетии. Стр. 90.

ſwaſrſtas us weenu waj otru galu. Kranſchu gali walâ. Arbu welf mass, kalsnejs kalnu ſirdſiaſch. Preſchgalâ fehd kahds ofetins un brauz; winam aſs muguras diwas, trihs ofetineetes. Gandleris katra arbâ kahda no jaunakâm ofetineetem ſpehle harmonikas. Wifas ſpehle weenu un to paschhu gabalu, sawu eemihloto leſginku. Likpat wihrreeſchi, kâ ſee-weetes gehrbuschees ſwehtku drehbës. Schi parahdiba mums loti friht azis. Apjautajamees pee ſaweeem ofetineem. Tee pastahsta mums, ka wifis pretimbrauzeji atgreeschotees mahjâs no ofetinu leelâs tautas ſwehtnizas "Rékoma", pee kuras nupat noswineti leelee tautas ſwehtki. Nu pretimbrauzeji top mums wehl interesantaki . . .

Pret walari atkal eeraugam aifas dſilumôs, upes otrâ puſe kahdus trihs masus ehzinu pulzinus, katra pa 10, 15 ehzinâm. Tee ir auli Unal, kâ ſapmetuschees us Ardonas labâ kraſta pee paſcheem kalnu pamateem. Semakajâ Unalâ redsam kahdas tſchetras baltas ehzinâs, ſarkaneem dakſtinu jumteem. Ap aulu aug ſali kruhmin un kahdas deſmit augſtas, ſlaikas un fuligi-ſalas papeles. Baltee namini un ſalâs papeles lihdsinas ſkaſtai glesnai, kâ ſoguldita pee failâ, tumſchi-pelekâ, druhmâ kalna kahjâm. Neperasta parahdiba ſchâi druhmajâ, pelekajâ klinchhu tuſhnesi. No aula "Augſch-Unala" leen prom us deenwideem Unala ſahau aifa. Schini aifâ paſlehpuschees Cholsta un Dschimi auli ar ſawâm leelajâm ſudraba-ſwina un wara ruhdu bagatibâm, kuras wehl iſmanto loti maſâ mehrâ. Pehz pawadona wahrdeem, Unala aifa pahrſteepjas pahr kahdas kalnu grehdas muguru un eelaſchias Kurtatinas aifâ, kuru apdſihwo kurtatineefchi, ofetinu tautinas nosare.

Pretim Unala aulam, paſchâ zelmalâ waram eepaſihtees ar ofetinu tirdsneezifku weikalu. Sem kahdas noplihſuſchâs nojumes, kâ ſatbalſtas us trim ſemeem ſtabeem, redsam tumſchu, waļeu durwju zaurumu, pa kuru war eeet ſchaurâ, tumſchâ pahrdotawâ (gurbâ). Gar gurbas ſeenâm us trim plauktem ūſlikas daschâ ſaſtites, konfelfchhu bundſcha un papira wiſchki. Azim redſot, ſchahda bodele apmeerina weetejâs prafibas. Pee nojuma widejâ ſtaba ar muguru ſpeeduſes ſtahw loti nabadsigi gehrbushees ofetinu jaunawa, ſkaſtu bruhnu ſeju, dimâm melnâm, garâm biſem, melneem gareem azu ſkropſteem, leelâm, bruhnâm azim. Jaunawa ſapnaini luhkojas no turâ kraſta us leju, us lehkoſcheem Ardonas ſtraumes ſekuleem, pa kureem welti zihnas pret

straumi trihs baltas, sawadas kalnu sofis, gareem, gareem kalleem. Sofis wifeem spehleem mehgina pahrpeldet us otru krastu, pee jaundas bodneezes; bet neganta straume schuhpoda ma nes wiras us leju arween tahtak un tahtak no wirau kopejas. Ta ix wisa aisas dshwiba schai weetâ. Nis bodeles atkal tikai kailas klintis, kaili kalnu sahni, bes kokeem un kruhmineem.

Pehz kahdas pusstundas fasneedsam zela buhdu „Gulat,” baltu, semu namiau, bruhnu dafstiu jumtu; wisap-fahrt balts, augstis muhris, kam jašargâ namiasch no usbruzzejem. Zela otrâ puſe, pretim naminam diwas semas, pelekas ehzinäs bes jumteem; us weenäs greiseem burteem rafstita ifsahrtne „Торговля,” us otras — „Земская почтовая станция Гулякъ“. Pee baltâ namina wahreem peeturam. Isnahf namina fargs, ofetins, gazu kinschalu pee sahneem un nostahjas restaino wahrtu otrâ puſe. Praſam naſismahjas. Sargs pagehr zela inscheneera apleezibu, ka mums atlauts apmestees naminâ. Usrahdam to. Nu fargs atwer wahrtus. Naminâ diwas masas, tulſchas istabinas ar keegeli plahnu. Mehs schogad efam pirmee zelotaji, kas te apmetas us naſismahju. Plahns, leekas, naw flauzits wiſu ſeemu. Seeweetes eenem weenu iſtabu, wihrēſchi — otru. Pehz daschäm minutem jau ifſlihſtam pa Ardonas kraſtu nomasgat wiſas deenas puteklus un ſweedrus. Wiſderigaki — nomasgat un atwehſinat aufſtajâ uhdeni noguruchas kahjas. Nostaigatas 24 werſtis ſtipri ween leek ſewi manit. No upes pahrnahkuſchi, eeraugam pagalmâ pee muhe aſakurtu ugunkuru. Muhsu trihs mantas wedeji, ofetini, jau nokopuſchi auneli, luxu nopirkam pee Biſa ganeem par 5 rubleem, un zep mums ſchafchliku. Leelakais ſchafchlika meiſtaris walſta nodihrato auneli pa ſawām netihrajām rokām un ar neaſu galda nasi ſagreesch wiſu us tſchetrām daſam un ſweesch gabalus arbā us netihra maſfa. Tad kats ofetins paņem jehra zeturſki, uſmauz to us eefma un ſahk zept pret oglu un ſwelmes karſtumu, groſidams us weenu un otru puſi. Kad wiſi gabali iſſutinati, zepeji noleek tos us malkas gabaleem un ſahk graſit maſakōs gabalinoſ un likt us muhsu telekeem. Echo operaziju muhsu ormani iſpilda ar wiſleelako nopeetnibu. Wiſi zenſchas nogreeſt wiſeem ekſkurſanteem weenadus gabalinus, pehz taisnibas, un groſa un walſta apzepto gaſas gabalu pa malkas pagali un pa ſawām netihrajām rokām; filtee tauki tek gax wiſu netihrajeem pirkſteem

Nr. 10. Chewsuri.

un pil ſemē. Labi tam ehdejam, kas pats ſawām azim nereds ſcho kalnu pawahru noſlehpumu. Kad wiſi aunelis ſagraiſits un ſalikts trijōs telekōs, ormani uſkaisa ſahli, labi ſakrata

telekūs ar wīseem galas gabaleem un — schaſchlikſ gatawſ. Wladikaukasā waj Tiflisā auna la galu pirms zepſchanas mehrzē kahdas 3—4 stundas galda etiki ar ſihpoleem un pipareem un pehz zepſchanas uſlajj wirſū ſalus ſihpolu lotus ar wīseem ſihpoleem; bet te kalnu tuſneshōs jau tahdus gahrdumus newar dabuht.

Pehz wakariam apſkatam „tirgotawu“. Sem nojuma uſ almena ſehd pats tirgotajs, puſmuſcha oſetins. Winſch iſturas weenaldſigi pret mums un nemas netop dſihwaks, kad eeejam bodelē to apſkati. Bodelē uſ plaukteem ſalikta daſchias kaſtites, puđeles un ſtikla podini ar ſaldumeem. Bitu preſchu now.

Bodneeks mums peedahwā „mahju alu“, kuxu bruhwejot wiňa ſewa no meechu eefala ar apineem. Schahdu tautiſku dſehreenu katrā ſinā iſmehginam. Man wiňch ſewiſchki intereſants. Oſetini tautiſkais meeftiſch — tumſchs, beeſs, lipiſgs un paruhgts dſehreens; treſčā glahſe jau gluſchi pretiga. Wiňch loti lihdiſgs treknam latweeſchu mahju alum, it ſewiſchki ta ſauktajai pirmajai „miſai“ pirms raudſeſchanas. Oſetini paſtati wahrot no weena mehra eefala tikai weenu ſpaini aliſ, tadehł ari wiňu meeftiſch tik beeſs un lipiſgs. Interesanti paſtrihpot, ka ſtarp wiſam Kaukasijs tautiñam tikai oſetini un wiňu kaimiri cheviſuri un maſa mehrā ari pſchawi, tuſchini un ſwani*) darina mahju alu no meescheem un apineem, kahdu darinaja ſenlatweeſchi. Pee oſetineem mahju alu zeena ka tautas ſwehku dſehreenu, blaſkus wiňu tautiſkajam ſchnabim „arakū“.

Es oſetini bodneekam nu eerunaju, ka wiňch welti iſſkausch tildauds eefala weenam ſpainim aliſ. Wiňch loti brihnas, kad dabu ſinat, ka latweeſchi ari wahra tahdu paſchu alu un turklaht wehl no weena mehra meechu eefala prot iſwahrit ap 10 ſpainu laba aliſ.

Pa tautiſko dſehreenu ſalihiſinachanas laiku aifā jau nolaſchias beeſa melna tumſa; pee melnās debefs ſahl ſpulgot ſwaigſchau pulki; daſchias ſwaigſnites mirds uſ paſchām tumſchajām kalnu wirſotnēm, pee paſcheem klinschu rageem, ka maſas elektrikas lampinas. Kahdi tſchetri beedri noejam pee ſtahwas klinschu ſeenas, paſchā Ardonas malā, un apſehſchamees uſ plata klinschu bluča. Te upe troſchao tik wareni, ka walodas newar ſadſirdet. Nu tik laiſham domām waļu...

*) Prof. Dr. Rudolf Robert. „Zur Geschichte des Vieres“ 15. u. zit. I. p.

lihdiſ ſtiprs kalnu dſestrums un nogurums muhs neaidsen uſ naſtsmahju weetu. Bagalmā pee muhra, ſtarp diweem klinſchu gabaleem wehl kwehlo ſarkanas ogles un fuhp pagales gals. Pee ugunkura puſgulus noſaiduſchees muhſu trihs arbineeki. Wini tumſchā ſejas pret ſarkano oglu kwehli tik ſweſchias un noſlehpumainas. Ar kahdu beedri aifejam pee teem, lai wiňus labi iſſautatu. Wini tuhlin peezeļas ſehdus, pawel mums pretim reſnu kluzi un luhdī, lai apſehſchamees, peedahwā muuſ „ſupu“. Wini ſew iſwahrijuschi auna la plaufchias, afnas, ſirdi un ſarnas. Wezakais oſetins panem no ſchogmalas ſawu kruhſiti, eeļej tanī trefno ſchlidrumu un paſneedi man, ka wezakajam, wiſpirms. Uri pee tik neezi ga tgađijuma oſetins ewehro ſawu paſchu. Supa paſhraf trefna un pretiga, tikai maſleet paſahlita; nekas zits wiňai now peelikts. Tatſchu kalnu tuſneshōs ari ſchis ſchlidrumu noder, un tumſā wiňu war weeglaki eestreht . . .

Mu eefahlam paſhrunat par oſetini dſihwi un paſchām. Uſ wiſeem jautajumeem oſetini dod lauſitā freewu walodā plaschias, jo plaschias atbildes. Gax muhſu gara ſkatu ſteepjas mums gluſchi ſweſchis, gax ſch kalneefchu dſihwes pawedeens. nemahkſlots, nepuſchklots, ar wiſeem mesgleem un zilpām. Noſlehgtajās kalnu aifā ſkalneefchu dſihwe attihſtijusēs gluſchi patſtahwigi, pate no ſewiſ, bes ahreja eefpaida, bes ſludinatām mahzibām, bes uſſpeeſtas moraſes. Schi dſihwe iſauguſi zihnaſ ar eenaidneekem, zihnaſ ar fuhrō dabu un badu. Tautas kolektivais gars ilgōs gadu ſimtenōs un tuhſtoſchōs apdomigi iſlobijis no dſihwes kluhdu tſchaumalaṁ wiſus derigos kodolus un tos uſglabajis uſ paauđschu paauđsem: tee tapuſchi par tautas paſchām, par nepahrkahpjamu dſihwes likumu, kaſ naſ ſaw uſſpeeſts ar waru no kahdas ſtiprakas politiſkas partijas ar baſtu wairumu, bet jau ſawenojees ar zilweku, wiňa dſimſchanas ſtundā, un eeaudsis wiňa no ſchuhpka deenām. Kalneeti naſ dſihwe iſſutinajuſi. Wiňam paſtahwigi jazihnaſ dehł uſtura failu klinſchu un ledus paſaulē; jazihnaſ ar fuhrō dabu ar dabas ſpehku nejaufchibām, ar leelu nabadſibu, ſalu un badu. Tatſchu paſchi oſetini runā par ſawu gruhto dſihwi gluſchi weenaldſigi; wiňu nemahkſlotajā noſtahſtā waj ihsajās atbildes neſkan zauri ne ſlumjas, ne ſchelabas, ne paſaſchanaſ uſ zita gahdibu, ne gaida pehz paļiņga; leekas, runā klints un ne zilweks. Kalnu dehļu druhmos noſtahſtus pawada Ardonas ſpehzigā ſchalkona, kaſ ſido pa wiſu aisu un glauſchias gax zelaſarga buhdaſ balto muhri . . .

Naminā gandrihs wisi beedri jau aismiguschi. Wiau meesas gul us istabinas plahna, us kaut kahdām pahrlahtām zela segām, rindās gar seenām un pa plahna widu . . . Meegam un atdušai upurejām tilai masu brihtiu: pulkstens peezōs jau esam kahjās un feschōs ejam tahlač.

V.

Us kalnu augstumeem gul dseltena faules gaifma: lejas wehl pahrfeds kalnu ehnas. Tatschu pehz kahdas pusstundinas ſposchā faules ripa jau uſkahpuſi us kalnu wirſotnes un eſahk

Nr. 11. Misura fabrika.

zepinat muhsu pakauschus un kallus. Mumš pakal lihgojas peekrautās trihs arbas. Masee ſirdſini welk it domigi, kallus iſſteepuschi un galwas nolaiduschi: pa preekſhu ſolo Artjoma baltelis, tad wežā, druhniā arbineeka behritis un pats pehdejais — Bimbulata bruhnelis. Wisi trihs ofetini eet arbām pakal, ſkali ſarunadamees un paretim rokām mehtadami. Tās paſchas wakarejās dabas ainas: kaili, druhmi kallni, peleki klinſchu ſeenām; gar zelmalām un pa wiſu eeleju gul peleki klinſchu bluki, kas attruhkuſchi un nowehlufchees no

kallnu wirſotnēm. Pa kreifi lehkā Ardonas peleka ſtraume. Niſ upes daschas retas Gułaka aula ehzinās, bes jumteem, kā nodeguſchās; wairakas ſakeautas no klinſchu gabaleem, daschas no koka. Pehz pahris ſtundu gahjeena jau eeraugam Misura fabrikas balto bodes ſeenu un bruhnās fabrikas ehkas, dafſtiņu jumteem. Ap paſchu fabriku leela kluſiba, leels meers: nereds ne braukajam, ne strahdajam; leekas, fabrika atduſas. Pee baltās fabrikas bodes apſtahjamees. Jadačū atwehle apſkatit ſwina-fudraba fabriku. Drihs muhs jau wed zaur eestahdes tumſchajām telpām. Wiſas malas pahrlahtus ſwina puteklu kahrtu. Gribdas melnas, flapjas. Wiſas telpās brakſchē, klauds un dun maſchinās. Tās dſen elektrobas ſpehks. Pa kahdām deſmit trepēm uſkahpuſchi, iſejam zaur luhku ahrā us lihdsena lauka pee augsta kalna fahneem. Te ſabehrta leelās kaudſēs tumſchi-peleka ſwina-fudraba ruhda. Schi ruhda atwesta no Sadonas kalnraktuves. Fabriku un raktuvi nomā no krona kahda belgeefchu ſa-beedriba. Ari te, pehz kalnu gana, ahrſemneeks ir pirmais, kas zel faules gaifmā Kaukaſijas leelās bagatibas. Leela Kreevija neſuhta ſchurp ſamus dehlus. Jau pagahjuſchi 72 gadi no ta laika, kamehr Ermontowſ til labi domaja par ſawu ſeemeļu brahku darba energiju un uſraftiſja (1841. g.) ſawu kalnu "kildu" (Споръ) ſtarp Kasbeku un Elbruſu, kura winsch til droſchi zer, ka "Kasbeka aisa dſilumōs klaudsēs zirwju ſiteeni, un dſelss lahpsta, rafdamā waru un ſeltu, eedſilinakeseſ ſalna akmenu kruhtis". Tatschu lihds ſchaj deenai Kasbeka kruhtis wehl palikuſchās weselas, ja atſkaitam maſo bruhziti blaſus Dewdoraka ſchluhdonim, Darjala aias tuwumā. Schi bruhzite ari drihs aifdiſihs.

Misura fabrikā apſtrahdata Sadonas ruhda pehz fabrikas administrācijas paſlaidojuma ſatur ap 80% metala un 15% fehra. Schai ruhda ir zinka ap 40%, ſwina ap 35%, dſelss ap 4% un fudraba ap 0,5%. No weenās tonnas (61 pud.) ruhdas dabū 6—8 mahrz. fudraba. Zahdu bagatu ruhdu Kaukaſijas kallnōs loti dauds, til winsas mekletaju un apſtrahdataju te truhkſt; truhkſt kapitaliſtu, truhkſt galwenā kahrtā paſchas walſis eedweſmes un paſahluma. Naw ſatiſmes zelu, pahrtikas weelu; truhkſt ſabeedriſkas dſihvibas un raſchojumu nonehmeju. Kaukaſijas metali neſtatotees us maſo maſku par uhdensſpehku, newar lehtuma ſinā konkurec ar zitām kallnruhpnezzibām, pee ſam fabrikas iſdewumi tomehr ſemaki.

Ari Misura fabrikas "nogurums" rahda leelo ween-

aldību pret mas eenesigo darbu. Agrīke fabrikas ihpasch-neeki efot bankrotejuſchi. Tāhdās fabrikās, turklaht wehl kalmu tūfneschōs, kur zilweki, bāda dīhti, strahdā par katru zenu, ari stahdneeku stahwollis wiſai behdigis: garsch darba laiks — 11—13 stundu deenā, — ſema darba alga: amehram 60 waj 80 kap. deenā, ar paſcha maiſi. Tākai reteem strahdneekem mafā 1 r. 50 kap. deenā. Un tomehr ari ſchi neezigā pelna war „aplaimot” tākai masu daliu no strahdneeku rokām, kas Raukasijas kālndōs welti ſneedsas pehz darba.

Intrefanta ir fudraba-ſwina ruhdas apstrahdaschana. Te war mahzitees dauds ko no jauna. Ruhdu, kas iſzirſta Sadonas raktuves, Mifura fabrikā wiſpirms ſaſmalzina maſās drupatinaſ un ſchīro zaur ſeeteem pehz weenada leeluma no 1—8 milim. Daschado ruhdu ſugas atkal ſchīro weenu no otras ar ſkalofchanu pehz wiſu ſmaguma. Ruhdas ſkalofchanai katrā eestahdes stahwā uſ augſtām ſtaſlēm uſ-taſitas blakus zila ſitai peezaſ, ſefchās garas fastes, dehlu files platumā, ar peezaṁ weenada leeluma nodalām. Katrā stahwā ſkalo atſewiſchka leeluma ruhdas graudinus: weenā 1 milm. leelus, otrā $1\frac{1}{2}$ mm., trefchā 2 mm. u. t. t. Zaur wiſam ſkalofchanas fastēm pluhft uhdens strahwa, kuru dſen elektriba. Jo ruhdas graudini leelaki, jo uhdens strahwa ſtipraka. Weenada leeluma drupatinaſ nu atgadas daschadu metalu un mineralu ſugas. Katram metalam un mineralam ir ſawads ſmagums. Pehz ſchi ſmaguma uhdens strahwa ſchīro weenada leeluma ruhdas drupatinas. Sudraba-ſwina drupatinas, ka wiſſmagakās, nogrimſt fastes pirmajā nodalā; fehra koltſchedans ar wara un dſelss daliām — otrajā; uſ trefcho nodalu strahwa aifnes „netihro” zinku ar wiſam peejauteem ſmagakeem metaleem — dſelſt un zit.; zeturtajā nodalā nogrimſt tihrais zinkis un peektajā — wiſweeglako metalu ſajaukumi un tūfchās mineralu ſugas. Dibinā nogrimuſchas ruhdas graudinus pastahwigi met uſ augſchu mahkſligi raditi uhdens mutuli. Ito ſcheem mutuleem tekoſchā strahwa iſdſen agrāk neweetā lihdsnogrimuſchos weeglakos metalus un mineralus un aifnes tahlaſ uſ wiſu ihſto weetū. Wiſmalkakās ruhdas daliās, kas ka dumbra peejaukuſchās uhdēnim, aifpluhft pa uhdens wadeem uſ apakſchās stahwu un tur zaur teewu, rinkī greestu truhbu aifpluhft uſ apaku kopolu, kas ſtipri lihdsiſgs leelam atplehſtam leetus ſargam. Truhba groſas ap kupolu un tezina ahrā uſ kupola palehſeno wiſu

ſilgani-peleko, dumbraino uhdēni, kas aifpluhft pa wiſu kupola wiſu. ARI te fudrabs-ſwins tuhlin nogulſtas uſ kupola augſcheenes, aif ta fehra koltſchedans, netihrais zinkis u. t. t. Kad uſ kupola wiſu nogulufes kreetna dumbras kahrtina, to noſkalo no ſitas truhbas ar tihra uhdens strahwu un eepludina atſewiſchōs zementa grahwjōs, kas eerihkoti apakſch kupola paſchobelem. Tā wiſpirms noſkalo paſchu ſemako joſlu, tūfchās ſugas, tad otro u. t. t., un beidsot wiſaugſtāko joſlu, ar fudraba-ſwina dumbru. Katru atſewiſchko ſugu eepluhdina ſawā grahwī. Kad dumbra nogulufes grahwju dibenā, tihro uhdēni uolaſch, un tad dumbru iſkrauj lahpſtām, iſnes

Nr. 12. Bades mahrti.

ahrā un iſſchahwē ſaulē. Tatschu ar ſkalofchanu ween newar noſchīrot weenada leeluma dſelss un zinka puteklifchus, kureem pehz wiſu dabas weenads ſmagums. Te nu darba daritajam jačeras pee ſinikas „wiltibas”. Iſſchahwetās zinkadſelss ſmiltiā laiſch pa ſchauru truhbu maſā, ſaufā, zeeti noſlehgta telpā, kura ar leelu ſparu ahtri greeschās milſigs magneta ritenis, plateem, beeſeem magneta lokeem un ſpeekeem. Greedamees iſhis ritens ſazel maſajā telpā ſtipru wehju, kas iſmehtā gaifā metala puteklus jeb ſmiltiā. Lidojoſchee dſelss puteklifchi tuhlin peelaſchās un peelihp magneta ritenim, bet zinka puteklifchi, kuruſ magnets nepeewelt, aiflido uſ leju un

nogulstas ūvišķas kastēs, no kurām tos aizwahz platas ūfrejofchas lenta. Ōselsjs puteflischus noslauka no magneta ritenā un eeber zitās kastēs. Pehdejās ardeewas weens metals ūka otram elektribas un ķimijas laboratorijās, kur tos galigi atſchķie zitu no zita.

Metahlu no fabrikas, us Ardonas krasta — stahw māss, balts namināc. Schinī namināc paslehpitas diwas leelas maſchinas elektriskā ūpeka pawairofchanai un strahwas pahrwehrfchanai ūtumā un gaismā fabrikas wajadībām.

Daschus ūtūs ūku aīs māsa namina, pa Ardonas krastu eedami, nonahkam pee augsteem, ūdrupuscheem klinschakmenu („Bades“) wahrteem, kureis, kā daschi domā, zehluschi genujeefchu kolonisti starp 12—15 gadu ūmt, lai noslehgatu ūchauro aisu un aiskrustotu zelu eenaidneekem. Aīs ūcheem wahrteem Ardonas aīsa eelaishas stahwā Sadonas aīsa, pa kurās dibinu trokšnādama un dunedama gahschas us leju pahris aīsu plāta Sadonas upē, Ardonas kreisā peeteka. Aīsas lejas galā, blakus Ōsetijas kara zelām, us upes krasta uſzelta elektriska stazija ar diwām dinamo maſchinām, katra 250 ūrgu ūpeku leela. Schis maſchinas dzen leela turbina, kuru greech uhdens ūpeks. Pa ūfni zementa truhbu uhdens pluhst us leju no stahwā Sadonas kalna, kur Sadonas upes lihkumā eerihkotas ūluhshas un ūpeeschas elektriskajā stazijā zaur leelo turbinu $16\frac{1}{2}$ atmosferu*) ūmagumā. Weenas atmosferas ūpeedeens ūvadrat pehdas platuma lihdsinas 58,7 pudeem, tā tad 16,5 atmosf. ūpeedeens us 1 kw. pehdu b u h s 968,55 p u d u ūmag s. Te nu redsam, zīk leelu labumu dara weikalneekam kalnu upju besmalkas uhdens ūpeks, un zīk eetaupa ar to kurināmā, ja ar tmaika ūpeku wajadsetu radit elektribu 500 ūrgu ūpeku leelumā. Gruhti eedomatees, zīk leelu ūpeku attihsttu ūfa Sadonas straume, ūas gahschas us leju no 180 metru (587 pehdu) augsta un 2 werstis ūlīpa Sadonas kalna. Tādu ūrihtoscho upju ūaukasijas kalnōs ūlaita ūimteem. Un ja nu rastos kahds burwis, ūas atburz muhsu walts ūfīwi no apburtā ūastinguma un eelaish ūaukasijas kalnu aīsas jaunas, gaishas ūfīhes strahwu, un ja kalnu pamatu ūtumōs un dahrgo metalu besgaligajōs apzirkāos ūahktu ūlaudset tuhkfostcheem un ūimteem tuhkfostchu ruhdas ūirwju, un straujo upju ūpeks palihdsetu par welti ūlwekam atſchķirt

*) Par 1 atmosferu technikā ūauz 1,03 kilogr. ūmagu ūpeedeenu us 1 kw. zentimetra, ūas us 1 kw. zollu = 16,3 mahrs.

no ruhdām dahrgos metalus, tad muhsu walts un tautas bagatibas neweens ūspehku ūskaitit.

Tagad turists ūahpj ūahwajā Sadonas kalnā newis tadehl, lai redsetu leelus technikus un kalnratschu darbus. bet gan tadehl, lai pahrleezinatos, zīk neezigā mehrā te wehl ismanto kalnu bagatibas, zīk ūlusa te wehl ūsilā un ūahwā ūlinschu ūisa.

Pirmais eespaids no aīsas ūlweku ūfīhes ir māss un nabadsigs. Mums pretim brauz us leju tikai trihs arbas, ūeebehrta ūudraba-ſwina ruhdu. Katrā arbā ūejuhgts māss, behrs kalnu ūrdīnsch. Arbai blakus, pa ūaschū ūaujas malu eet ūahneji, ūaule ūodegvīchi ūetini, ūlāku augumu, tumšči bruhnām ūejām, ūeelām, tumščām azim, ūoplīhuschām drehbēm. Wini tik ūzmanigi ūkatas us ūawa ūrdīnsia ūustibām, ka muhs nemas nereds. Ūrdīnsi ūeetām ūchlūhz us leju ūifām ūchetrām, brihscheem pat ūaischā ūehdus; ūitadi wini newar arbu noturet. Pee ūrdīnsia ūasakā ūstraukuma jau ūahkoscħā azumirkli ūahdā ūlikumā arba ar ūisu ūrdīnsiu ūogahstos no ūahwā ūaujas aīsas ūtumōs. Ūelīnsch ūailigi ūokas un ūipinas gax atwehstajeem ūlinschu ūuhreem un pa kalnu ūeenu ūedobumu ūlikumeem, gax ūaschū ūaujas malu. Arbas riteni ūeetām ūipo tikai ūlaukatas ūlatumā no ūahwās, ūeaisschogotās ūaujas malas. ūawadonis mums parahda ūeetu, kur no ūchaurā ūelina ūagahsucħās aīsa un ūeewehluscħās ūpes ūtraumē ūahdas trihs arbas ar ūirgeem. ūraume ilgi ūehluji ūrgus un arbas ūeenā ūamolā pa ūeelleem ūkmeneem un ūlinschu ūritumeem ūhds pat aīsas ūejai.

Dabas aīnas aīsa ūeeliskas: pa ūreisi ūruhnas, ūailas ūlinschu ūeenas, ūas ūahwū ūazelās ūreibinoſchōs ūugstumōs un ūeegrīmst ūilajōs ūadebeschōs; ūuhlin aīs ūehkajoschās ūpes, — ūikpat ūugsta otra aīsas ūeena. ūelmalā us ūahdas $\frac{1}{4}$ ūerstes ūugstas un ūrihtoschi ūahwā ūlinschu ūeenas ūrifnes ūedsam diwas ūas ūlinschu ūahjinas, kā ūesdeligu ūigsdas. No ūtureenes ūehrngād pa ūakti ūogahsees ūahds ūereibis ūaridsneeks, ūas ūsgahjīs no ūahjinas ūastaigatees. ūehl ūabalini ūahhpuschi, ūeraugam kalnu ūarpā us ūahda ūakalnina ūalbu, ūaju ūasnizinu, ūatu ūumtu, ūemu ūorniti. Pee ūasnizinas ūalo diwas ūlāku ūaujas, ūugstas ūapeles, daschi ūeli ūakaziju ūoki un ūhki ūruhminu; ūlakus ūasnizai — ūeleka ūoka ūhka; ūahlf aīs ūasnizas, — ūeleka ūeegehu ūhkas, ūruhneem ūahrda ūumteem, ūaukas ūajadībām; ūcho ūhku ūulzīnā pat ūaukas ūodeles un trihs ūsertiūwes. ūuhlin aīs

radineeku pee lihgawas wezakeem. Behdejee sawukahrt saitzina us padomi sawus wezakos radineekus. Wissvarigakais jautajums, ko schai padomē wispirms apspresch, ir lihgawas ispirskhanas naudas, "kalima", leeluma noteikshana. Ap kalima sumu noteekot ilga kauleschanas un karsta tirgoschanas. Lihgawas wezaki un winu padomneeki prasa augstu kalimu, atsaufdamees us wišam sumām, kahdas samaksatas par wišam jaunawām, kas isprezetas no winu dīmītas. Lihgawaiaa prezineeks atkal aissrahda, ka no winu dīmītas neweens jauneklis nekad naw malkjis tik augstas sumas. Katra puše meklē un peewed few noderigus peemehrūs. Kad kalima suma galigi

Nr. 13. Kinschalu dejā.

nolihgta, lihgawaina prezineeks eedod lihgawas wezakeem rokas naudu, kahdus desmit rublus. Nu abas puſes usſkata leetu par nokahrtotu. Gesahkas radneezibas nostiprinashana. Wispirms brauz lihgawaina wezakee ar faweeem tuvakajeem radineekeem pee lihgawas wezakeem weesōs un wed wineem kukuļus; wini ari panem lihds fawus telekus, kurus aissbraukdami atstahj lihgawas wezaku namā. Behz kahda laizina atkal lihgawas wezakee brauz pee lihgawaina wezakeem un aisswed teem kukuļus un fawus telekus, kurus ari wini atstahj lihgawaina wezakeem. Schi teleku maina nosihmē radneezibas stiprinashanu. Wehlak telekus atlal atmaina atpakał. Lih-

gawainis un lihgawa pee schis weesoschanas nenem nekahdas dalibas. Tikai wehlak, pirms kahsam, lihgawainis us fawa rehkina isrihlo lihgawas wezaku namā weesibas faweeem jau-nibas draugeem. Jaunos weefus apkalpo lihgawa; tomehr farunatees ar teem aisseeds paraſcha. Lihgawainim jaſtahw wiſu nakti ahrā pee tās istabas durwim, kur dſihrojas wina draugi. Ja tee winam iſnes kahdu usſkhamo un kausinu alus, ir labi, ja ne, pats winſch nedrihſt eet pee meelaſta galda. Par scho meelaſtu daschōs apgalbos eeaizinatee jaunee laudis malka fatr̄s rubli.

Pirms kahsu ſwinibām un ſalaulaſchanas baſnizā ofetinu tautas atſihtais paſchu garidsneeks „Хистер Заронд кувач лач“ („wiszeenigakais, wiſwezakais deerluhdsejs zilweks“) ifdara ofetinu tautiſki-religisko laulibas zeremonialu. Us schim ſwinibām ſapulzejas wiſi lihgawas radineeki. Winu wiſu ſlahtbuhtnē wezais tautas garidsneeks panem lihgawu pee rokas un, luhgšchanas ſlaitidams, apwed winu trihs reisas ap winas wezako ugunskura lehdi. Tad garidsneeks apſtahjas un wiſeem dſirdot atwehl lihgawai ar ſawu roku aiffkart scho lehdi, par ſihmi, ka jaunawai nu jabuht gatawai kopt paſchai ſawu pawardu un uſturet winā uguni. Lihds ſchim ſwinigajam brihdim jaunawai aissleegts aif-kart dſimtes ugunskura lehdi waj apeet winai apkaht.

Behz tam, kad ofetinu aisluhdsejs ifdarijīs ſawu zere-moniju, lihgawu wed us pareiſtizigo baſnizu winas wedejs („amdoardschen“). Tanī paſchā laikā ari lihgawaini wed us pareiſtizigo baſnizu wina wedejs („kucholhazek“). Behz laulibām kriſtigā baſnizā jauno ſeewu pahrwed lihgawaina namā. Tatſchu kahſas ſwin daschas deenas, pat nedelas wehlak. Kahſu dſihres welkas trihs, tſchetras deenas. Pagalmā dejo tautiſkās dejas bes pahrtrauluma, neſkatotees pat us ſliktu laiku. Pee dejoschanas peedalaſ pat ſweschneeki, kas tik wehlas. Zeturtajā kahſu deenā jaunā ſeewa atſlehdī ſawu puhra laidi un ifdala dahwanas wihra radeem. Pa kahſu laiku un wehl pehz kahsam tautas paraſcha aisseeds jaunajam wihrām ilgaku laiku (agraf pat diwus mehnethus), rāhditees atſlahtibā us eelas un eet deenas laikā us ſawām mahjām. Wiſu aissleegto laiku pa deenām winam jadſihwo ſawa wedeja (kucholhazek'a) namā. Tikai pehz ſaules reeta winſch drihſt aiseet pats us ſawām mahjām un parunat ar ſawu jauno ſeewu. Rihta agrumā, pirms ſaules lehka, winam ſlepeni

atkal jaaiseet us ſama wedeja namu. Ari jaunā ſeewa weſelu mehneſi nedrihſt atklahti iſeet us eelas. Schai ſawadai pa-rafchai likti par pamatu tautā eezeeniti tiflibas motiwi. Par kalmu chenfureem pat rakſta, ka wiñi neuskatot laulibas dſihwi par ſkaiftu.

Kali mu lihgawainis ſamakſa lihgawas wezakeem pirms laulachanas. Ja lihgawainis ihſti pa prahtam, wiñam tuhlija pehz laulibam atmakſa kahdu datu no kalima atpakał un ari lihgawai dod lihdj no kalima kahdu ſimtu rublu. Turpretim, ja lihgawainis naw patihkams, lihgawas wezakee patur wiñu kalimu. Kalima ſuma agrak bijuſi 100 rbl. leela; tagad ſchi ſuma jau ſneefsotees lihdj 500 rbl., reti pat lihdj 1000 rbl. Kreewu garidsneeziba un administrazijsa weli no-puhlas noteift ar aulu wetſchu ſpreedumeem kalima ſumas normu, kas wifeem buhtu preejama. Tas neka nelihds: tautas dſihwe rit ſawu gaitu. Daschōs apgabaldoſ eſot paraſcha, ka lihgawainis wiñs kalima wehl dahwinot lihgawas mahtes wezakeem labu ſirgu. Lihgawas wezakos tautas paraſcha atkal ſpeeschot dot ſawai meitai puhrā lihdj tildauds mantas, ka jaunais pahris tuhlija war eefahkt ſawā namā pilnigu ſaimneezibu; wiſmas jadod lihdj 3 ſpilveni, trihs guļas maiſi, preebahsti ar awju wilnu, tilpat ſegu, weļas un nepee-zeefchamā ſaimneezibas un iſtabas leetas.

Kalims ſpehle oſetinu un wiſpahr ſaukſeeſchu dſihwē leelu lomu. Wiñſch a tli hdi na wezakeem meitas a u d ſe ſchanas iſde wumus un noteiz meitas un wiñas wezalo zeenibas augſtumu. Jo eewehrojamaki meitas wezakee, jo ſkaiftaka pate meita, jo augſtakſ kalims. Tatſchu augſta kalima ſuma atkal dara eefpaidu us jaunā ſeewas taħlako dſihwi: jo augſtakſ kalims par wiñu ſamakſats, jo wairak ſtrahdibas un ſaimneezikas prachanas wihrs no wiñas praſa. Te teefcham mehs waram nahkt pee uſſkata, ka kalneetis, ſamakſadams kalimu, nopehrk ſew ſeewu un werdſeni. Tatſchu tā ween domadami, mehs pa leelakai dałai malditos. Taſniba, kalneetes dſihwes uſdewums teefcham loti ſchauri: tikai mahja un uguñskura ſaimneeziba un wihra un behrnu apkopſchana wiñas peenahlums; pat ganōs un plawās mehs neredsam ſeeweetis ſtrahdajam. Un tomehr wihi neusſkata ſeewas ſeewas par werdſenem muhſu domu nosihmē. Kalimam laifam ir dſiļaka nosihmē, kuru tagadejee kalneefchi nemas neapsinas. Kalims ir allihdsiba par dſimtei newajadſiga zilwela audſinachanu. Meitai kalneefcha dſihwē masa nosihmē:

ka darba ſpehks, kalneetim meita naw wajadſiga un ka ſen tſch u ſu lta un zilts wahrda turpinataja, aifſtahwetaja un atreebeja wiñia nenoder. Leela nosihmē ir tikai dehlam, kas turpina zilti un, galwenais, war iſpildit aſinsatreebibas religiſko paraſchu un atreebtees ſweſchas dſimtas lozeſkleem par ſawas dſimtas radneku aſinim. Tadehļ ari kalneetis ir noſkumis, kad wiñam peedſimſt meitina un uſſkata wiſus iſdewumus par wiñas audſeſchanu par leekeem iſdewumeem, kuri jaatmaſa atpakał tam wihrā, kam iſaudſetā meita friht par ſeewu. Pee intelligentajeem oſetineem, kas dſihwo pilſehtās, kalims jau pamasam iſſuhd no dſihwes; pee ween-kaſhachajeem tautas behrneem turpretim kalima dehļ noteek dauids aſinainu dramu. Daschi wezakee, ſinams, buhtu ar meeru atdot ſawu meitu labam wihrā, tatſchu wiñi baidas no lauſchu iſſmeekla, ka pahrkahpuſchi tautas paraſchu. Tahdōs atgadijuſos, kad kalima naw, wiſehtekā iſeja ir lihgawas ſahdsiba. Ja jauneklim iſdodas lihgawu nosagt, kalims naw jamakſa, waj ari pee iſlihgſchanas un ſameeroſchanas jaſamakſa maſala ſumina. Lihgawu ſahdsibas wiſwairak noteek ar paſchas lihgawas un wiñas wezaku ſiu, lai tikai apeetu paraſchu. Tatſchu paraſti atgadas ari ihſtas ſahdsibas. Behz ſchahdas nopeetnas ſahdsibas lihgawas radi ſoda ſagli ar aſinsatreebibu un pahrtrauz ar wifeem wiñia radeem katu ſatifsni. Tadehļ ari ihſtee lihgawas ſagli rihtojas ka uſ karu: wiñi aizina ſew lihdj ſawus draugus, — ſeſchus, ſeptinus un wairak jauneklus. Wiſi ſagatawojas uſ nopeetnu zihnu; wiſi apbrunoti plintem, rewalvereem, linſchaleem. Lihgawainis aijahj ſaukſeeſchu dſihwes weetas tuwumā, gaididams uſ iſdewigu brihdi. Wiñia draugi paleek kaut kur taħlak paſlehpptā weetā, zihnaſ gatawibā. Behz iſdewuſchā ſahdsibas wiſi auto prom ar lihgawu uſ taħleem kalneem un mescheem, kur war paſlehptees uſ pahrs, trihs nedelām, famehr leetū iſdodas nokahrtot iſlihguma zelā. Daschureis, kad lihgawas wezakeem un brahleem iſdodotees uſ ahtru roku ſalaſit labi apbrunotu beedru pulzini un ſagħiſ ſanahkt, noteekot leela ſauja uſ dſihwibu un nahwi; zihnaſ weetā paleekot guļam wairaki noſchauti waj nodurti zilweki no abām puſem. Behz ſchah-deem ſwarigeem atgadijuemeem eefahkotees aſinsatreebibas ſtaħwoklis ar wiſam ſmagajam ſekam. Pat lihgawas paſchas peekrifſchana ſahdsibai wiñas ſaniknotee ihſtneeki ſwarā neleekot. Gadus trihs atpakał tepat Sadona kalmōs bijis pa-

flehpées kahds jauns ofetins ar sawu lihgawu, kura pate pret tehwa gribu aissbeguschi ar winu salaulatees. Tomehr winas tehws ar brahleem pehz kahdas nedelas winus atraduschi un lihgawaini us weetas noschahwuschi . . .

Behz kahsu swinibām Sadonas aulā un gruhtibu pilnās nolaishandas nałts tumfā no augstā kalna pa flidenu tezinu otrā rihtā gruhti peezeltees. Labu laizinu tikai weena otra guletaja rokas pastaipas pa gaisu; atskan smagas nopushtas, schahwas; kahds eewaidas; tad fahk zilatees galwas un beidsot paſchi guletaji. Preelfchnamā klauds ſpāni un ſmagi ſoli. Ahrā ſem kuplas akazijas kuhp ugunskura duhmi: muhsu ofetini uſwahrijuschi teju. Steidsigi ſafeenam uſ arbām leetas, eedixeram karstu teju, awju peenu, uſloscham maiſi ar „Maskawas defu“ un dodamees zelā.

VII.

„Bihlites“ (okarino) puhtejs eet pa preelfchu un puhsch marſchu; wiſi ziti takti dodas winam pakal pa stahwo kalna zelinu uſ Ardonas aisu. Lejā ſchakldama ſagaida muhs weža zela beedrene Ardonā. Behz kahdas ſtundas jau ſafneedsam Nusala aulu. Wina mahjinās war ſafkaitit uſ pirksteem. Tas ir ihsts kalnu auls. Chkas ſakautas no klinschu ga-baleem, bes jumteem; daschām ſtuhei iſgahſuschees un ſeenās rehgojas ſchauri zaurumi, bes ſtikleem un durwim. Pa dascheem zaurumeem iſbahſtas plikas, iſpuhruschaſ, ſapinkatas un netihras behrnu galwas, nemasgatām, melnām mutēm, kaileem, netihreem ſakleem, plikām kruhtim. Wiſi ſchee behrni lihdsinās maseem ſwehreneem, kas ſinkahrigi ſkatas ahrā no ſawas klinschu migas. Pee masas bodeles stahw tschetri ofetini ar gareem kinfchaleem vee ſahneem un apluhko muhs loti no-peetni. Blakus aulam wezi kapi un kapōs masa, ſchaura, no klinschu akmenem ſakauta baſnizina. Winu naretu droſchi fault par melnu klinschu gabalu, krahsmatu, ja tik nebuhtu wezs, faruhſejis dſeljs kruſtinch galā. Schini dihwainajā baſnizinā war eetilpt tikai kahdi aſtoni zilweki. Gelfchā leela krehſla. Wezs iſdehdejis aifkars atdala altari. Wezs, melns kruſtinch uſ altara galda un daschās atleekas no ſwehbtbilſchu eefrahpejumeem ſeenas iſdrupuſchajā ſtukaturā ir wiſi baſnizinas gresnumis. Gaifma eefpihd no augſchas pa ſchauru zaurumu. Schaurās durwtinas ta ſatrunejuſchās, ta pee winām bail peedurtees. Ja ſabruktu durwīs, tad laikam ari akmeni uſgahſtos ſkatitajeem wirſū . . . Kapi atſtahj ſenatnes

un aismirſtibas eefpaidu. Pa wiſeem ſapeem gan iſklaidus guł, gan stahw kahnis nolihkuschi paplati klinschu bluki. Uſ dascheem eezirſti wiſwifadi medibu un mahjturibas preelfchmeti. Wiſi laika ſagrauſts, ſadrupis, aismirſts . . . Melnu klinschu gabalu walnis ap ſapeem daudjās weetās iſjuſis, sahli apaudsis. Ap aulu maſi meeschu lauzini, akmenu un klinschu drupatu apbehrti. Ais aula, otrpus Ardonas, augstās kalna klinis eezirſti stahwi, ſchauri zaurumi un eedobumi. Tas ir ſenatnes zeetofknis. No klinschu zaurumeem apſchau-

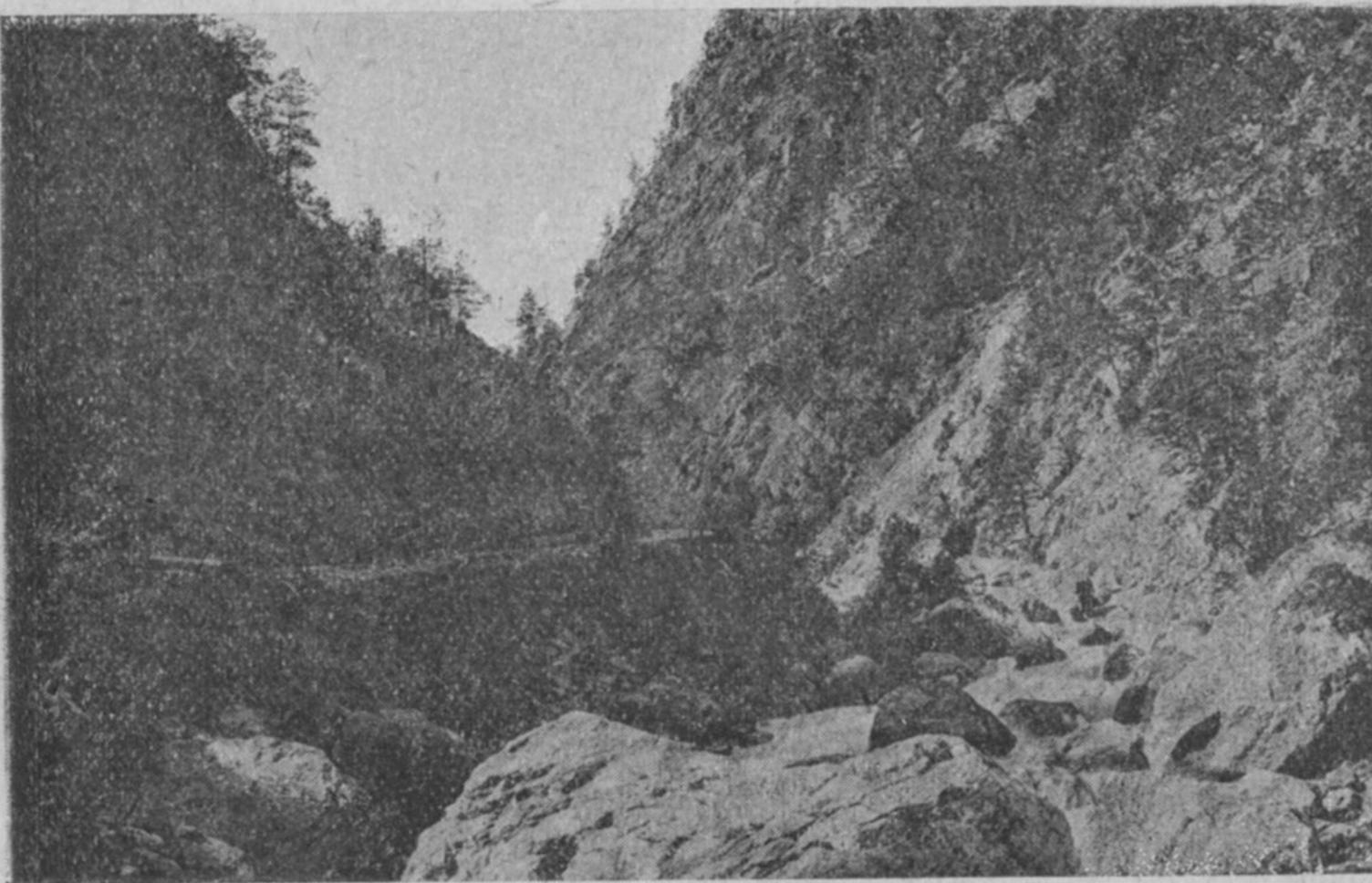

Nr. 14. Nusala baſnizina.

djuſchi eenaidneeku. Wiſur zelā tikai ſenatnes zihau pеminekti. Nekur naw zilweku laimes leezineeku.

Tahlač aifas kalni atkal pеeleen weens otram tuwaſ. Zelſch manami ſteepjas pret kalnu; kahjas to loti ſajuht. Paſcha kermenis top neparasti ſmagi; firds fahk lehkaf pa kruhtim wiſai nemeerigt. Ardonas gultne paleek arveen trafuligaka un troſchāainaka. Straume lehla pa milſigeem akmenem, kas nowehluschees no kalnu augſtumeem upes gultnē. Ais ſchi Nusala ſchauruma eeraugam dſiku, lihdsenu, ſchetrſtuhrainu eeleju, kam wiſapkaſt stahw kahdu werſti

augsti klinšču kalni. Ta ir Smehta Nikolaja eeleja. Nu skali usgawilejam. Muhs gaida atduša. Gelejā uszeltas kahdas tſchetras krona ehkas, baltām seenām, dafstīnū jumteem, zēla eerehdīnū un zelineeku patwersīmē. Ap wīfām ehkām labi paaugsts, nokalkots muhris, kā ap klosteri. Pee muhra wahrtēem usrahdam fargam zēla inscheneera apleezību, un tad tik wahrti atdaras. Schahda apleezība jaapgaħdajās Allagirā. Nu tuhlin ūpehrkam pee ūrga ūewas awju peenu, ūeru un wistu olas (10 olas par 18 kap.). Seewa steidsigi

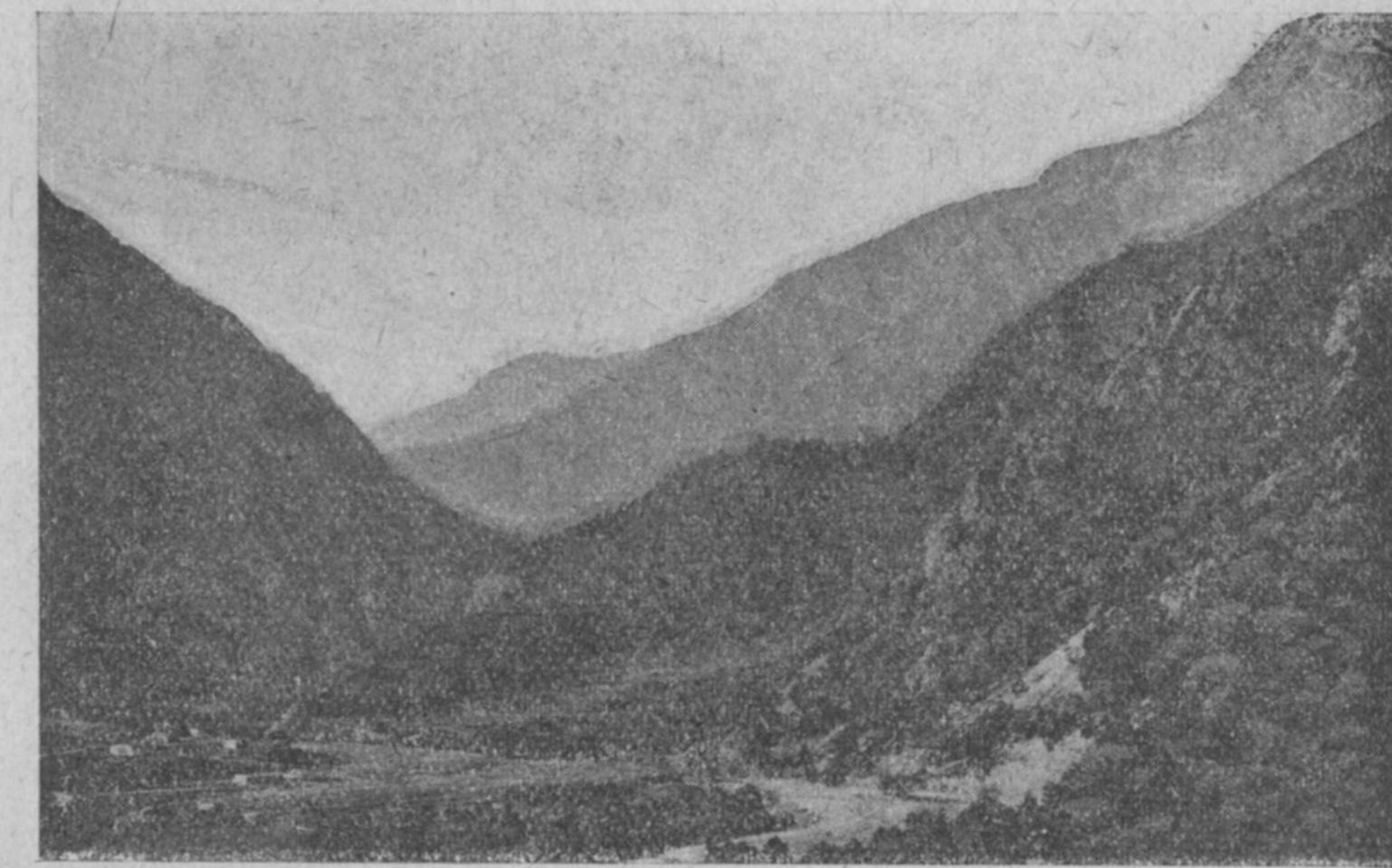

Nr. 15. Nusala aisa ūchaurums.

uswahra peenu un olas, uskurina patwahri tehjai; uskoscħam, padseram tehju un peenu, stundimū atpuhſchamees un tad riħlojamees zelā us Zejas ledus schluħdoni. Wisnepeezeeschamakas ūttaħħas drehbes un ūqiegħi fatinam un usseenam us ūqiru mugurām; zitas leetas atstahjam zēla patwersīmē. Par pawadoni nolihgħstam jaunu, ūtta, loti noplihfu schu kalnu ganu, ar ūchauru, kalfnejju, tumſchi-eed seltenu ūjju, loti leelām, tumſchi-bruhnām azim un leeleeem azu baltumeem. Muhsu grupā manams nogurums, nospeests gara ūtħalli. Katrs kluuħba pahrdoma par leelajām gruhtibām, kahdas ūtħalli preeffschā un par wifadām nejauschibām, kahdas winu war-pahrsteigt. Gax wifām kalnu wirsoftnem ūtħalli loschnat tumſchi-

peleki ūwina mahkon; ūtħalli liht leetutinsch. | Nu ūtħi flifti. Kalnu tazixi buhs ūtħalli. Kajjas ūtħalli atpaka.

„Laiks eet, laiks eet!“ atħlan weena, oħra beedra balss. Ur muguru pee leelas aħażżejs preefpeedees, ūtħalli muħfsu jaunais pawadoni un, katra roku pa reisai pee mutes zel-dams, steidsigi ploxa ūbeem, kā ūweħren, un rij leeleeem kumoseem wiñam pasneegto duħmu desu un ruðsu maissi. Niż pagalma widus schodxiha ūtħalli muħfsu trihs arbineeki, katra preef ūfawwa sirdsina. Us katra sirdsina ūtħalli ūmuguras uſseeta lihgojas leela kaudse aiffainu. Masee sirdsini nu iſ-skatas kā apkrauti kamejji tuffniesha karawanē. Zeħamees,

Nr. 16. Sw. Nikolaja eeleja.

eelokam kaulus un weens pakal otram garā rindā ejam ahrā pa wahrtēem. Għalikais, teewais pawadoni eet pa preeffschu. Winsch nogreeschas pa freiji un folo us Ardonas leju. Winam pakal steepjas gara, raiba zilweku rinda: wiħreeschji, ūseweeħes, baltās, willainās platmales, welosipedistiż zepuritħes, galwas l-kalxin, baltōs, d'selten, pelekōs freewu krekķōs, baltās raibas jazinās. Garā rinda pahr steepjas pahr Ardonas ūchauru, apalo koka tiltinu, tuhlin pahrloka pahr winsch kreiħo peeteku Zeidonu un eegreeschas pa labi Zeidonas aisa. Notahlem mums pakal lihgojas masee, apfrautee sirdsini, furus wed pawadā winu ihpafschneeki. Zeħi steepjas pret

stahwu kalnu, gar dsiłas kraujas malu. Pa labi aisas dsiłumā şchalz un dun Zeidona. Valta putu straume lehkā no weena leela akmena us otru, no weena krituma us zitu, un ahtri lokas pa aseem upes gulnes lihumeem. Abās aisas malās augsti kalni, apauguşchi saleem lapu koku mescheem. Weetām steepjas us leju no pascheem augstumeem pelekas, platas akmena flejas, kā fastinguşchas akmena upes. Schur, tur gar kalnu sahneem ganas bruhni kašu un melni awju bari. Paejam gar ganu buhdām. Schaurais zelinsch eelaisch as

Nr. 17. Masas ofetinu dsirnawinas pee Zeidonas upes.

Zeidonas lejā un pee şchaura, bailiga tiltina isbeidsas. Otrā puse lokas pa krasta nogruwumeem zaur akmenu grehdām un gar augstām kraujām tilai şchauris, tifko nomanamās tazinsch. Brihtinu pagahjuşchi pa kreiso krastu, lehkajam atkal pa leeolem akmenem pahri Zeidonai, zits zitam rokas un speekus neegdami, un ejam atkal pa upes labo krastu. Tuhlin jausrähpjas pa nogruwumeem un robeem augstā kalnā. Nu şchaurais tazinsch steepjas un lokas pa wiswifadeem saleem fruhmeem, pa dselteni seedoschām azalijām, kas te aug leeolem, plateem fruhmeem un pudureem; mums jaeet pahri plateem

akmenu mudschekleem un nogruwumeem, gar guloscheem, milsigeem akmenu blukeem, kas attruhkuschi un nowehluschees no kalnu wifotnēm. Beeschi ween mums zetu aiskrusto jautri kalnu strautini, kas lehkā un loschač pa akmenem un fruhmeem; pahr teem jalez waj ari jabreen pahri. Kahda akmenu tihruma malā şehd masas, masas ofetinu meitenites, farkani-pelekōs, strihpainōs fwahrzinōs, melneem, kupleem mateem, lelām, melnām, kkaistām azim. Wisām pilnas rokas azaliju seedu un zitu kalnu puču. Meitenitem blakus stahw peeaugusi ofetinu jaunawa. Wina jau wakar dabujuši Bejas aulā finat, ka şchodeen eeshot garam freewi un nu nolaidusēs us leju apskatit fweschneekus; wina walsirdigi atsibstas, ka agraf efot mahzijusēs Alagirā skolā un nu wina efot neisturami garlaizigi kalnu aulā. Es wina eeteizu braukt lihds muhsu beedrenēm us Maskawu un eestahées par istabas meitu. Jaunawa tuhlin gluschi apjuhk, pasfatas us mani pahmetoscheem slateem un wilzinadamas paklusu nosaka: „Ko juhs gan domajeet no manis? . . . Par istabas meitu! Es par tuhlestoti rublu neeetu par istabas meitu . . . Kā to war! . . .“

Nu tif noproto, kā brihwā kalnu meita usnehmusi manu preefschlikumu kā apwainojumu, bet istabas meitas peenahfumus eerauga par pasminoscheem . . .

VIII.

Tazinsch wehl reif pahrwed muhs pahr Zeidonas upi. Nu sahlas wisapkahrt tik wareni preeschu meschi, ka zaur wineem newar wairs redset augstās kalnu wifotnes. Gaifs pilns preeschu şmarschas. Apaşchā pa koku starpām aug un seed dselteno azaliju fruhmi. Ais pirmā mescha us sala pakalnixa kraujas malā, starp nekahrtibā guloschu leelu akmenu bareem eeraugam masu, greisu un us sahneem nolihkuschi, peleku koka buhdinā . . . Wiši apstahjamees labā gabalinā no buhdinās. Schi buhdinā ir Ofetijas wišwežakā un wišleelakā fwehtniza „Rekomis“.* Mehs labi finam, ka ofetini, tuvodamees şchai fwehtnizai

*.) G. Zagolows peewed kahdu ofetinu tautas dseefmu par waroneem Marteem, kurā peeminetas wehl diwas fwehtnizas: „Taran-schelos“ wirs Gruschewu aula un „Mkali-Gabir“ Nusala tuwumā. Tatschu şchis fwehtnizas tagad wairs naw popularas un tautā nefur winas wairs nepeemin. Rekomis ir wiſur populars. (Георгий Цаголов. „Край безпросвѣтной нужды,“ стр. 85—87.)

nonem zepures. Muhsu beedri, isglihtotee osetini, tomehr neispilda scho tautas religiskà fulta paraschu un tuwojas Rekomam zepurem galwâ. Wisi apmetamees s̄wehntizas turumâ atdufetees.

Osetini, tāpat kā wîsas zitas agrejâs tautas, zentuschees saweenot sawas dwehseles ilgas, sawu religisko teeksmi ar redsamo dabas skaistumu. Skaistakas, weentulakas un leeliskakas weetas par Rekoma apkahrtni, laikam nefur wairs newareš useet. Te zilweks atrauts no wîsas skalas pasaules,

Nr. 18. Rekoms.

no wîsa masiskà un neezigâ. Pate daba te radijuše leelisku deerwnamu ar milsu altareem un altaru isgresnojumeem. Rekomam wisapkahrt pret wisam tscheträm debess malam rehgojas augstu pret silajäm debesim kalnu milseni ar kailam, tornainäm wirfotnem; gar klinschu milschu fahneem un pee winu fahjam skumji schalz muhscha preeschu meschi: tee ix osetinu s̄wehtee meschi, kur neweens zilweks nezehrt neweena koka. Kraujas dibinâ muhschigi schalz un dun sneega baltâ Zeidona. Ais winas, pret deenwideem, augstak par wîseem

mescheem un kalneem, rehgojas debess silumôs balti sneega kalni ar muhschiga sneega tihrumeeem; starp diwâm kalnu wirfotnem gul ledus schluhdonis; wina lejas gals nes weselas akmenu kaudses (morenas); blakus schluhdonim, pret deenwidus-wakareem stahw milfigs, kails bruhni-peleka granita waj gneifa altaris, kas droshchi ween buhs fahdu $\frac{1}{4}$ wersti

Nr. 19. Rekoma apkahrtne.

plats un $\frac{1}{5}$ wersti augsts. Schim altarim ir trihs gandrihs weenada augstuma torni un dauds masaki tornischi un isrobojumi; pate daba winu isweidojuji gandrihs pareisâ gotu stilâ. Un tahak, pret wakareem, pahri wîseem milsu mescheem balto un wîsulo faulê atkal ziti sneega un ledus kalni, kuru ajsâ gul isdaudsinatais Bejas ledus schluhdonis . . .

nokauti un apehsti 160 wehrschu un ap 1000 aunu. Kadoma, ka schi statistika buhs gluschi pareisa. Katrs ofetins jau mehgina issnat upuru lopu daudsumu, jo pehz nokauto lopu skaita ari apspreesch katra gada fwehtku isdoschanois un kuplumu.

Religiski kulta zeremonials pee Rekoma noteek katra gadu pehz sen-senás tautas parafchas. Wispirms wezais tautas garidsneeks atslehdjs masás, greisás Rekoma durwtinaas un weens pats eeleen fwehtnizá un tur noskaita ihfu luhgschanu. Tad winsch atkal aisslehdjs durwtinaas lihds nahkoscham gadam. Wifa tauta stahw aif Rekoma walna un noskatas sawa aisluhdseja kustibás. Pehz tam wezais garidsneeks sawam rokam kauj pirmo un galwen o upuri Sw. Jurgi un luhds, lai schis upuris buhtu Deewam patihkams. Pehz schi wispahreja upura katrs dsimtas wezakais wihreetis kauj sawu upura lopinu, — wehrsí waj aunu, skaitidams tos parafchus upura luhgschanas wahrdus. Upura lopa galas ehfchana mums jausskata, ka tautas religiskas ween. = b a s s i h m e : no galwená upura auna garidsneeks pasneids pa masam kumosinam kram fwehtku dalibneekam; ari katars dsimtas upurus pehz eespehjas dala starp wiseem, wimas starp parshu auleescheem. Galas zepfchanai pa wisu Rekoma lauku deg un kuhp simteem ugunkuru. Kad wisi upura lopi nokauti un iszepti, esfahkas leelissi tautas fwehtki, wispahrejs fwehtku meelasts: ehd upura galu ar kulturusas plahzenem; ehd upura seerius — pa trim seeri a eem pee katra upura; ehd nazionalo seera wirumu, dser parshu darinato m e e s ch u = a p i n u a l u t i n u . Un tad tauta sah ap sawu fwehtnizu dejot un lihgmotees; dejo nazionalas dejas: lesalinku, labardinu, simgu un kinschalu deju. Jaunekli dihda un jahdele tautas preefschá sawus kumelinus. Tautisku musikas rihku ofetineem wairs naw. Jaunas ofetinetes spehle sawas dejas us harmonikam. Wihreeschi tautas sapulzés nespohle. Tahda naw tautas parafcha. Jautribas musika — ir feeweeshu darbs.

Pehz ofetiniu nostahsteem katra upureschana pee Rekoma waj zitur noteek pehz sinama zeremoniala un beidsas katra finá ar deju. Te nu gaischi redsams, ka kalmós ee-flehgts dabas behrnu=ofetiniu religiskais kults wehl naw atdaliées no jautram kermena kustibám, no dejas.

Ofetiniu upurus newar fault par paganu

upureem. Ofetini jau nepeeluhds nekahdus nedsihwus elkus un nenes teem upureus: winu upuri nolemti fwehtajeem, kas pehz tautas tizibas aisluhds Deewu par upuru nesejeem. Ofetinus drofchi war fault par monoteisteem (weena Deewa atsinejeem). Wini sawu Deewu par deewu Deewu (Chuzauti chuzau) un saprot winu ka wifas pasaules radi-taju un garigu buhtni. Starp tautu un Deewu stahw fwehtee, tikai teem upure un winus pefauz ka aisluhdsejus vee Deewa. Ofetini tautas galmenais fwehtais un tautas aistahwis ir Sw. Jurgis-Uswaretajs (Uastijrdschi). Tatschu winsch ir tikai wihreeschi fwehtais, winu wadonis un aistahwis, personifizets spehls um drofchirdiba; winu pefauz wisi wihreeschi, dodamees zelá waj usfahldami leelaku darbu; pat laupitaji un usbruzeji pefauz winu par palihgu. Tikai feeweetes nedrihst winu peeluhgt un isrunat wina wahrdu „Uastijrdschi“; winam atlauts tikai apsihmet Sw. Jurgi ar wahrdu „Loekteduar“, kas nosihme: „wihreeschi aifgahdnis“. Scho wahrdinu isrunajot, feeweetei japeezelas, gluschi tapat, ka winai japeezelas un jastahw, kad wihreetis winai tuvojas waj eet garam. Kahds no galmenajeem ofetini fwehtajeem ir Sw. Elijs (Chore Uazilla). Winsch ir labibas raschas apsargatajs. Schim fwehtajam ari feeweetes drihst sagatawot upurus un winu peeluhgt. Nedelu pirms schi fwehtu deenas (junijá) feeweetes nes us tuvako upiti kweeschus un tos ismasgá. No schi kweeschu milteem zep plahzenus Sw. Elija deenai. Scheem plahzenem ir upura nosihme; winus ehdot, wezakais dsimta (wihreetis waj ari feeweete) skaita Sw. Elijam ihfas luhgschanas. Ofetini wehl godina Sw. Allarde (behrnu apsargataju), Sw. Awfatiju (medineeku apsargataju) un zitus.

Katram fwehtajam, waj tas leels waj mass, tauta dod peenahzigo godu. Galmenais, wina deená tam upure aunu. Scho aunu kauj wezakais wihreetis dsimta, skaitot luhgschanas wahrdus: „Lai schis upuris ir Deewam patihkam s.“

Aun a kaufchana ir fwehts darbs. To drihst darit tikai wezakais wihreetis dsimta, ja winsch naw kahdreib nonahwejis zilwelku. Tahdam zilwelku, kas ar sawu roku nokahwis otru zilwelku, aisseegts kaut upura aunu. Ari feeweetei tautas parafcha aisleeds ko nokaut.

Kauschanas darbs jaisdara pehz sinama noteikuma: auna galwai jagut pret seemeleteem ar rihlli pret rihteem.

Tikai ta guloscham kustonim drihkst pahrgreest rihkli. Kustona kaufchanu tikai tad atsikhst par pareisi ispilditu, ja kustonim pahrgreesta rihkle, zitadi scho kustoni nedrihkhst ehst. Pat medneeka noschautam kustonim jahrgreesch rihkle. Upurejamo lopinu nedrihkhst ne nodurt, ne zitadi ka nonahwet: tas janokauj pehz aprakstita likuma (rihkli pahrgreeschot).

Schi ofetinu tautas parafcha laikam ir esafkojus'es atleka no muhamedanu, waj juhdu tizibas nosazijumeem par kustonu kaufchanas fahrtibu.

No satra upureta kustona ehd wisi svehtku dalibneeki,zik dauds wini ari nebuhtu pee upurefchanas klaht. Upura lopa galas ehfchana ir kopejs religifks meelafts, pee kura nem dalibu wisi upuretaja peederigee un to weesi. Ofetini paschi tomehr man newareja apsinigi pateikt, waj wini paschi ari uskkata kopejo upura lopa galas ehfchana ka religifkas weenibas sihmi. Wisi jautatee atfauzas tikai us to, ka ta hda esot tautas parafcha.

Ofetinu tauta ari pasikhstami upuri launajeem gareem, lai slahpetu wini dusmas un masinatu wini ee-naidu pret zilwekeem. Launajeem gareem upure melnu gaili, waj, ja gaila nam, melnu kaslenu. Schee upuri ir tikai weenas dsimtas upuri, wißchaurakä nosihmē, un upureta kustona galu ehd tikai tas dsimtas lozekli ween; weesi un sweschneeki to nedrihkhst ehst.

Upurus leelakeem svehtajeem waj leelos tautas svehtkos nes fewischki isredsetas weetas: svehtajas birses, us svehtajeem kaneem, fw. meschöss. Pee scheem leelakeem upureem sapluhst leelas tautas masas. Masakeem svehtajeem upure paschu aulä waj tikai kahdas mahjas waj dsimtas lozekli pulsä. Pee Rekoma un wina svehtajä meschä nes upurus tikai Sw. Jurgim.

Pee dsihwneeka upurefchanas ari jaehd trihs upuri feeri un jadser tautas arakü, jeb mesch u meestinsch.

Svehtajos meschöss un birses warot useet masas, tautas eezeenitas buhdinas (kaplitschinas — капище) ar kahdu galdu widu. Garamgahjeji atstahjot schiniss kaplitschinäss us galdu kahdu masus upurischus: lentina, dsihparus, sihkus metala gabalinus. Tee ir upuri masajeem gariaeem.

Apfkatot ihsumä ofetinu religisko kultu, teefcham warnahkt pee flehdseena, ka schim kultam ir leela lishiba ar senlatweeschu religisko kultu. Reko-

mam un Ramawai weenada nosihme. Rekoma upuri svehtkus swin junija widu, tapat ka Ramawas svehtkus swineja pa Zahneem. Ofetinu upuri seeri un Rekoma ugunkuri atgahdina latweeschu seeris un Zahau ugunis. Meeschu — apim meestinsch tatschu ir wispaishstamakais latweeschu dsihku dsehreens. Svehtas birses pasina ari senlatweesch. Wisrafsturigakais ofetinu upuris ir melnais gailis, kuru wini upure launajeem gareem. Tatschu ari latweesch gadus dimdesmit atpakał wehl stipri runaja par melno gaili, kuru agrak kahwuschu pa Mikeleem us rijas fleegschna. Ta ir eewehrojama lihdsiba. Masus upurischus: lentina, metala gabalinus, drehbju lupatinas un t. t. seedoja saweem masa-jeem garineem ari muhsu fentschi; wini meta uhdenös nau-das gabalinus, sehja preewites ap kokeem, tina ap sahposchku roku (dsirkstes kaite) wilnas dsiju, dewa "seedus" puhschlotajeem, zitadi puhschlochana neka nelihdseja. Muhsu fentschi meta sihkus upurischus tihrumös, rijas, pirtis; nesa us pirtim ehdeenus miruscho gareem welu laikä... Svehta Jurga, Svehta Elija wahrdi ari muhsu tauta skaneja agrak wifai beeschi. Ofetini wehl tagad dihda kahsas un dsihres sawus kumelinus, ka to darijuschi muhsu bandineeki. Un ja nu mehs atminamees, ka leischki, (ta tad ari latweesch) firmanen ari apdsihwojuschki Donas upes ap gabalus un tagadejas Kreewijas deen-widus stepes, tad mums naw ko brihnitees par ofetinu un senlatweeschu religiskä kulta lihdsibu. Pee latweeschem wini senatnes dsihwes weids ir nosudis sem Eiropas kulturas un dsihwes straumes eespaida; pee ofetineem winsch wehl usglabajes noslehtajas kalmu aissas gandrihs neastikts.

Lihdsigus wahrdus ofetinu un leischu-latweeschu walodäs, pawirschki apprasotees, gruhti atraft; bet wini tomehr fastopami. Wisrafsturigakais wahrdus ofetinu „палаук“ un leischu — „палаук“; abäs walodäs schis wahrdus apsihme pawehli „pagaidi“. Daschi wahrdini masleet lihdsigi latweeschu waherdeem:

ofetinu äs*)	ir	latweeschu	"es",
"	käd	"	fad,
"	kah	"	fahja,
"	madä	"	mahte,
"	bärzä	"	behrys,
"	däyrd (wahrd)	"	dsirdet.

*) Ofetini sawos rafstos peenehmuschi freewu alfabetu.

IX.

Aj Rekoma schauers tazinsch wed muhs tahłak gar Zeidonas krauju, zaur smarschojochho fwehto mesch u un iswed us kahdu fünts folu garu un tikpat platu laukumu. Ta widū — jauna weenstahwa koka ehka, nupat kā zelta; baxki wehl gluschi dselteni; winai it turu mescha galā diwas semas ehzinäs: bodite un fchfis; augustak meschmalā — trihs jaunas dehku buhdinas bes logeem. Galweno ehku fauz par "Klimata staziju", par "klimata ahrstetawu" un wina ispilda sanatorijas usdewumu. Te ar kalmu gaisu un preeschu smarschu ahrstejas dilona un kruhsczu slimme. Scho sanatoriju uszehlis kahds ofetins, bijis tautskolotajs, Magomets Sangijew^{s*}). Winisch blakus sawai neleelai pelnai galwenā kahrtā grib dot kruhsczu slimme ofetineem (saprotams ari zitas tautas peederigeem) isdewibu apmetees labi eerihlotā dsihwolkli un ahrstetees paschu kalnōs. Sklaistakas un noderigakas weetas sanatorijai laikam newar atraft. Jadoma, ka gaiss te teescham loti weseligs. Neleelo salo sanatorijas lauku eeslehds miltu preeschu meschi, kas isplata pa wisu aisu beesu preeschu skuju un swetu smarschu; schos meschus sawuhart eeslehguschi stavni un augusti gneifa un granita kalmu misseni, kuru galotnes schaujas zaur mahkoneem un aissargā sanatorijas lauku no wiseem wehjeem. Purwaju un weselibai kaitigu putekli te naw; par leelu saules karstumu te ari newar suhdsetees, drihsak gan par aufstumu. 22. junijā pehz saules reeta mehs nowehrojam tikai 10° filuma pehz R. Pa naktim termometrs nokriht us 6° . Wisapkahrt sneega un ledus kalni. Isredse loti sklaista. Weenigi, kas te trauzē sanatorijas tiho gaisu, ir mahkonu migla, kas wisinas pahri sanatorijai un loschnā gar kalmu fahneem; tatschu no schis miglas newar fajust nekahda mitruma, un, mahkoneem usnahkot, top masleet filterk (temperatura zelas us pahris gradeem).

Kalnu ofetini no sen-seneem laikeem wed schurp sawus kruhsczu slimos ahrstetees pa ihso wašaras laizinu, ta no junija beigu deenäm lihds pirmajam augustam. Weenfahrschā tauta tiz, ka Rekoma meschöös un Zeidonas ledainajā uhdeni noteek ar slimmeem brihnumis, ka scheem mescheem un trof-fchacinais upes uhdenim peemiht dseedinoſchs brihnuma

*) Sangijewa adrefe: Гор. Алагиръ, Тер. обл. климатическая станция близъ Цейского ледника, Магомету Зангіеву.

spehks. Slimneeki un wihu peederigeet uszel us Zeidonas krasta, smarschojochhā preeschu meschā skuju waj audekla buhdinas un apmetas winas us pahris waj wairak nedeläm, famehr neusnahk agree rudens sali. Kam nav lühdsekli uszelt kahdu buhdinu, tas apmetas kahdā klinschu eedobumā us salaustam un isklahtam preeschu skujam. Wisu scho slimodabas behrnu ahrstefchanas metode ir gluschi weenfahrschā: wisi dsej swaigu kasas peenu un katru rihtu reisu eelaischass ledainajā Zeidonas uhdeni, kas tepat tikai $3-4$ werstis tahłak istek no Zejas ledus schluhdona. Uhden temperatura te nezelas augustak par 0° pehz R. War eedomatees, kahdu eespaidu dara schis ledus uhden us wahrgā slimneeka organismu. Par dilona slimoo isweselofchanos truhkst statistifku skaitu. Te nav neweena zilweka, kas peerakstitu schurp atlilikduschos slimneekus un atsihmetu isweselofchanas atgadijumus. Pee paſcheem ofetineem tikai eesaknojees isteizeens:

"Ja slimais te nemirist, tad winisch isweselojas."

Gruhti slimus ari nemas newar schurp atwest; no Sw. Nikolaja eelejas lühds ahrstefchanas weetai zela nemas naw; schauro tazinu, kas wed lühds Rekomam, war leetot tikai kahjineeki, pat jahschus ar prahrigajeem kalmu firdsineem daudsäas weetäas newar tikt pahri par nogruwuscho afmeni laukumeem. Jaunajā sanatorijā apmetas tikai tahdi slimneeki, kas paſchi wehl war atnahkt waj atjaht; wiſretakos atgadijumōs atwed slimneekus us firga muguras.

Un neskatotees us wifäm schim gruhtibäm, ofetini tomehr klihst schurp no tahleem apgabaleem. Labu atsauffmi par scho weetinu dod kahds kreewu ofizeers, kas atzelojis schurp ar wisu sawu džintu no Wladikaukas. Winisch ar fajuhsmu peewed diwus schi gada peemehrus par diweem dilona slimmeem, kas slimibas treschajā stadijā esot schurp atwesti usheeli us firga muguras. Pehz diwu nedelu nodsihwoſchanas kalmu un meschu gaisa wixi jau warot pastaigatees, juhtotees loti labi un peenemotees swarā. Ka trescho schi gada peemehrus peewed kahdu masu, loti slimu behrninu, kas te drihs tapis gluschi wesels.

Iſdewumu finā jauna slimneeku nometne wehl loti peejama: par istabu ofizeers mafsa 45 rubli par diweem mehnescheem un par weenfahrschā, bet spehzigäm pusdeenäm 12 rubli mehnesi; brokastim un wakariaäm peeteek 10 rubli mehnesi. Baltmaisi pahrdod masajā kalmu bodelē par 7 kap. mahrzinā un gluschi swaigu awju peenu par 7 kap. glahsi.

Gala ari nemakſa wiſai dahrgi, tadehli ka Sangijewſ kauj lopus pats no ſawa ganamà pulka. Wiſus zitus pahtikas produktus atnes ſchurp uſ ſirga muguras.

Mantigakee ſlimneeki uſturas galwenas ehlaſ iſtabinās, nabadſigakee pahtgul ſafiftajās dehli buhdinās, kur pa naftim loti aufſts. Ar buhdinu temperaturu ari mehs ekkurſanti paſchi dabonam labi eepaſihtees. Ap pulkſten 10 wakarā 10° ſilts, ap 11 — 8°, pehz 12 tikai 6°. Mums jaſawelk mugura wiſas filtakas drehbes un tomehr tās muhs mas aiffargā no faltas wehſmas, kaſ loschaà zaur ſeenu ſchirkbam, zaur grihdu, greefeem un durwim, falde galwu, rokas un leen pee paſcheem kauleem. Slimneeki, kaſ nomà ſchis buhdas, warbuht eerihkojas ehrtaki un uſtaifa guļasweetas uſ madratscheem waj ſeena.

Otrā rihtā zelā uſ Bejas ſchlühdoni dabonam labi eepaſihtees ar wiſu tahtako fanatorijas apkahrti. Schaurſ, lopu eemihts tazinsch wed muhs zaur beeſu preeſchu meschu. Putojoſchi kalnu ſtrautini mums aifkrusto zelu un ſchaurais, tilko redſamais tazinsch te paſuhd, te aikal parahdas. Mums pa freifi krahz Beidona un aif wiſas rehgojas pret debefim faila, bruhna klinschu altara torni. Pehz kahdas werſtes beiſdas preeſchu meschs un muhſu preeſchā tikai akmeni muđſcheklis, faili kalni un ſchlühdoni aifa, aif kuras paſelas ſneega ſegtas, iſrobotas kalnu wirſotnes. Salafam meschmalā ſauſus ſarus, zelminus, pagalites. Uſ ſchlühdoni buhs jaufuk uguns tehjas uſwahrifchauai. Bejas ledus ſchlühdoni apmekletajus beeſchi ween pahtſteids ſneega puteni un weegli gebrteem turifeem ugunkurs nepeezeefchams.

Zelā nejauſchi uſejam ſchurp atzelojuſchus ſlimneekus. Tee ir tipiſkee Oſetijas kalneefchi. Wini apmetuſchees plaſchā, augſtā un dſilā klinschu eedobumā, uſ Beidonas freiſa kraſta, un uſzehluſchi audekla telti. Pee telts durwim ſtahwtrihs wiħreeſchi, melnām, augſtām jehrenēm galwā, kinschaleem pee fahneem, un kahdas diwas ſeeweetes. Oſetini ſinfahrigi apſkata muhs wiſus, lam fatram uſ muguras kahds ſauſ ſchagars, zelms waj malkas pagalite. Padodam labdeenu. Wiħreeſchi ſanem. Seeweetes kluſe. Luhdsam atwehli apſkati telti. Utwehl. Telts grihdai un guļas weetai iſlikti plati, lihdseni klinschu gabali; pa teem iſſwaſdiſti preeſchu ſkuju ſarini. Pa telts plahnu nekahrtibā guł iſchetri anju wiſas ſpilweni, ſegas, laſati. Schis ſawadās telts kalsnejee, nopeetnee eemihtneeki teescham iſſkatas pehz brih-

numa melletajeem, kaſ ar droſchu tizibu metiſees katu rihtu Zeidonas ledainajōs wiſos un meklēs tur glahbinu no dilona...

Nowehlam wiæem labu weſelbu un dodamees tahtak. Nu jakahpj pa nogruwufcheem akmenem un ſenatnes ſchlühdonu morenām arween augſtak un augſtak gax ſtahweem falna fahneem. Mums pa labi — failas ſtahwas klintis lihds pat falna wirſotnei, wiſmas ſimts ſaſchenus augſtas; pa freifi — akmenem apbehrta ſtahwa krauja, kaſ eelaifchaz aifas dibinā, pa kuru leen uſ leju Bejas ledus ſchlühdonis. No ſchlühdonia iſaulo Zeidonas upe un metas uſ preeſchu pa failu akmeni eeleju uſ ſwehta mescha puſi. Uſ ſchlühdonia labā kraſta aikal paſelas ſtahwi, augſti klinſchu kalni, gax kuru fahneem, pret deenwidus-rihta fauli, ſchur tur redſami ſali Alpu ganibū plankumini un rei ſali fruhmīni. Gax kraujas malu newar eet blaſus, jaeet garā rindā. Muhſu kahju eekuſtinatee akmeni dahrdedami weſas uſ leju un eekuſtina zitus akmenus. Schagari un zelmi uſ muguras top arween ſmagaki. Maſſpehzigee jau fahk atduſetees arween beechaki. Neweens wairs nejoko. Muhſu pawadonis, neprachha ganeſis, aifgahijs tahtu preeſchā, un mehs paſchi wairs newaram atrast labakas weetas, kur weeglaka eefchana. Kahda ſeelmaniga beedrene ſteidsas uſ preeſchu ahtrak parziem un, augſtak uſrahpus, iſkuſtina no ſawas weetas kahdu labi ſeelu akmeni, kaſ fahk ritet uſ leju, eekuſtina wehl zitus akmenus un ar teem weſas mums wiſu... Kleegdam iſkuſtina ſaukdam iſkuſtina ſaukdam raujamees fahnis, kur kahdas war. Akmeni dahrdedami aifweſas uſ aifas dibinu. Peeejam pee kahdas ſtahwas weetas, ſtarp gulofcheem akmenem leenam raphus uſ augſchu pa iſkaltuſchu ſemi un akmeni drupatām. Wadonis paſudis un mehs neſinam, waj augſtak mas war eet, waj ne. Alptahjamees. Mehs kahdi deſmit beedri newilus eſam aifgahjuſchi ziteem tahtu preeſchā un newaram toſ wairs redſet. Muhſu pulzina plezigs, melns oſetins-turifts, kaſ teizas jau tſchetras reiſas gahjis uſ Bejas ſchlühdoni un zelu ſinot. Tatschu wiſch neeet wiſ pa kahdu tazina, bet, zelā nemaj nemekledams, no kahda ſtuhra laiſchas teeschi prom gax ſtahwajeem kalnu fahneem pa nogruwufchajeem akmenem. Iſzelas leelas domu ſtarpibas: weeni ſauz pakal melnajam oſetinam, ka bes tazina neeſchot; otri, ka jagaida iſtais pawadonis; trefchee lahd akmenus, kaſ kahjas minot, kustas ahra no kahju apakſhas un rit uſ leju. Pee maſakas neuſmanibas waj nejauſchibas war nogahſtees guļus un fahk

braukt us leju lihds ar eekustinateem akmenem. No schahda brauzeena mas preeka: kamehr turists welas pahr akmeni, nekas, bet tiflihds akmenis welas pahr turistu, to mana. Labu brihtinu dušmojamees us pahrdroſcho deedri-øſetinu; bet tad gribot negribot fahkam eet winam pakal.

Schlühdonis guł tepat lejā, leekas tikai ſimts ſolu lihds wina malai un tomehr mehs breenam pa akmeni pluhdeem weſelu ſtundu. Par gruhtibäm neweens wairs nedomä: jaet us preefchü, waj raudi, waj dseedi. Wiſi ziti beedri lehni kustas us preefchü augſchâ pa kalnu kanti. Tur wadonis laikam atradis kahdu tazinu. Mehs pa to laiku jau waram apſkatit schlühdona fahnus. Gar mums ſteepjas us aias lejas galu melns flapjich, netihrs kalns. Weetäm ſchi kalna fahni gluschi ſtahwi, weetäm lehſenaki. Kas to lai tiz, fa tahds netihrs melns kalns ir ledus schlühdonis. Tihru ſilganu ledu redsam tikai paſchâ kalna apakſchâ pee akmenem, fur urds un lehka ſtrauja upite. Pahr upiti pahrkahrufchâ ſilas tihras ledus ſeenas, welwes un greesti. Weetäm schlühdonim iſluhſis leels apakſch robs un ſchinî robâ iſſkalojuſes dſila, apała ala, ſilganäm tihram ledus ſeenäm, welweteem ledus greesteem. Apakſchâ pee paſcheem akmenem uhdens ſtraume iſſkalojuſe schlühdona malu gluschi plahnu un aſu. Kahdā weetā eeejam plaschâ, dſila, apała ledus ala wiſi defmit beedri un beedrenes un wehl atleek telpu deesgan. Alas ſilganäs ledus ſeenas un apalee greesti weetweetäm ſaplaifa-juſchi. No leeläs alas ſchauri apali zaurumi wed atkal zitäs blakus aläs. Beeschi ween gluschi iſtinktiwi ſkatamees us ſaplaifaſjuſcheem alas greesteem un beidsot eefahkam pahr-tpreest, kas gan ar mums notiku, ja no greesteem mums uſlaiftos wirſu kahds ledus welwes gabals...

Ala muhs drihs pahrnem drebuki. Manamees ahrâ un fahkam pa lehſenakäm weetäm kahpt us paſchü ledus kalnu. Wiſi kalna fahni pahrllahti melnäm, ſihkäm, flapjäm ſchifera drupatinäm un ſihkeem ledus kristalischeem, pa kureem ſuhzas uhdens. Deena ſoti ſkaista un faule ſilda wiſai maigi un faufe schlühdona wirſahrtu. Pret ſtahwajeem schlühdona fahneem neparasti bailiga kahpſhana; beeschi ween pahrnem tahta ſajuhta, ka kahja nejaufchi ſlihdes atpakał un tuhlin buhs jagahſchâ gar ſemi un jaſchlužz us leju atpakał lihds schlühdona malai. Kam aſi apkalti, gari bambuka ſpeeki, tee ſolo droſchi; bet ar neapkalteem ſpeekeem gruhti tilt us preefchü.

Pa wiſu schlühdona wirſu, fa pa plaschü iſdobetu ſakau dahrſu waj pa iſwagotu rudsu ſehjas tihrumu, ſteepjas un kruttojas gan platas, gan ſchauras plaifas, dobes, grawinas un wadſinas. Pa wiſam dobitem un wadſinäm jautri tek us aias puſi ſihki, ſchauri ſtrautini, daschi tikai plaukſtas platumä; wiſi ſhee ſtrautini, wiſas uhdens pelkites mirds un wiſulo ſaules ſtarðs. Tik ſaulainas deenas reti kad war peedſihwot us Bejas schlühdona. Bat mahkonu naw pee debeſim. Schlühdona aisu pahrklahj tikai tihra, ſila debefſ ſelwe.

Nr. 20. Bejas schlühdona morenas.

Ledus plaifas muhs nekawè eet taifni us preefchü: pahr wiſam ſchim plaifam war weegli pahrleht. Us abäm schlühdona malam guł wiſada ſeeluma akmeni kahrta (morenas). Uri schlühdona wiđu ſchur tur ſehd leeli peleki akmeni, kas attruhkuſchi no kalnu wirſotnem un nowehluſchees us schlühdoni; tagad wiſi, neweenam nemanot, wiſinas us schlühdona arween us preefchü, lautschu gan wehl lehnak, nekà

pulkstena ihsais rahditajs. Pehz dauds gadu desmiteem wini tomehr fasneegs sawu zela galu un eegahsisees Zeidonas aissā.

Us kahda leela akmena uskiram uguni. Muhsu arbineeks rihkojas wahrit tehju un zept schafschliku. Drihs atnahk ari ziti beedri. Tikklihs wini druzia atpuhtuschees, dodamees us schluhdona augschgalu. Gesahlumā wisi eet usmanigi: wisi haidas no slepenām plaisām; tatschu drihs ween pahrleezinamees, ka tahdu slepenu weetu, kur waretu nejaufchi eebruksi, us Bejas schluhdona nemas naw; wisas plaisas un bedres, akas un eserinus war labi redset. Sinams, pehz fneega putena gan newar tik droschi eet. Zelā usejam diwas dīlas un platas ledus akas, kuru dibinā schalz neredsama uhdens straume. Ja kahds eeslihd tahdā akā, tad uhdens straume winu tuhlin eerauj schluhdona apalschejōs kanālos un winam wisas sawas atlifschas dīhwibas minutes jazelo pa brihnum skaitām, paslehptām ledus pilim. Wairakās weetās mums jaapeet wifadi schluhdona eseri. Winu uhdens gaischi fils un loti dīlisch. Jo tuvak nahkam schluhdona augschgala stahwajam kalmam, jo leelakus kawekus fateekam zelā. Nu mums jarahpjās us augstām ledus mugurām, jaheet gar ledus grāvām, gar platām plaisām. Katrs nu eet us sawu atbildibu un melkē ehrtaku pahreju. Wisgruhtakās weetās zits zitam palihds: fneeds rokas, speekus, uswelt ar wilfchanu us stahwas ledus seenas. Daschureis wisas agrakās puhles israhdas par weltām; no augstakās weetas jalaischās atpakal un jamekļe jauns zelsch. Tahdi mehginajumi prasa dauds puhli, dauds fweedru; dascham us plahnā freewu frekla muguras jau ussīhmejusēs melnā juhra. Tatschu tikai ar tahdām gruhtibām war labi eepasihtees ar schluhdona dabu. Mums išdodas usrahptees pee pascheem ledus brihnumeem. Muhsu preelschā nu stahw bahli-silgani, zaurspihdoschi ledus stabi, augsti ledus torni, stahwas un flihpas ledus seenas; wifadi ledus bluki, juku jukām. Pee kahdeem augsteem, plateem ledus wahrteem apstahjamees. Starp wahrku stabeem schaura, seklā aisa. Trihs beedri un diwas beedrenes tatschu īseet zaur wahrteem un pasuhd ledus stabu meschā. Sauzam winus atpakal. Neklausa. Daschi loti faschutuschi par winu pahrgalwibu. Pehz laba brihscha wini tomehr atgreeschās fweiki un weseli.

Kaut kur tālkumā dīrdama sawada ruhkonā un schalkona. Tur gahschās leelee ledus stabi. Bejas schluhdonis leen

pahr stahwām, nelihdsenām klintim, pahr kalmu fleegschneem un kraujām, kur ledus masas laischas us leju, lihdsigi uhdens kritumam, un ar leelu troksni suhst un plaisā. No lihdsenām ledus masām īzelas stabi, torni, seenas; starp wīām atweras leelas plaisas un grāwas. Kamehr skaitee ledus stabi nonahk lejā, wīā atkal pahrwehrschas un faspeeschas zeetā ledus lihdsenumā un tā turpina sawu lehno zelu lihds schluhdona beigām. Tatschu ari lihdsenajās weetās no neweenadām schluhdona kustibām (widus kustas ahtrak, nekā malas) un gultnes nelihdsenumēm ledus pastahwigi plaisā un tajā atweras wīāda platumā aissas un spraugas. Ais schluhdona labās pušes morenām, pa slihpajeem kalmu fahneem pret fauli salo trefna Alpu sahle un seed loti dauds farkanu, silu, rožā, dīselenu un baltu pūķishu... Dīhwaina, swescha paſaule: ledus, pušes, seedi, nahwe un dīhwiba, wīss juku jukām...

Muhsu zelojums pa schluhdoni išdodas leeliski un mehs ar leelu jautribu atkal usfahkam gruhto zela gabalu atpakal us sanatoriju.

Wakarā tomehr atlizees tik dauds spehka, ka waram farikhkot us sanatorijas laukuma skreefchanās fāzihkstī, slimneefem par leelu usjautrinachanu. Wehlat, kad wakara tumšā jau saweenojuše svehto meschu un kļajumu weenā audā, aisejam meschmalā pee kahda ofetinu pulzina. Tur tumšā kahds trinkschķina us balalaikas kļūšas ahtras skanas un zilwelki puhla widū kahds pahritis dejo lesginku. Dejotaju sejas tumšā newar redset, tik winu galwas dreb un kustas musikas takti, un seeweetes rokas lehni un graziosi zilajas un laischas pa gaisu. Mehs skatitaji sitam plaukstas takti. Muhsu arbineeks Artjoms nem dejā dīhwu dalibū, lā lihdsigs ar lihdsigeem, ka zilwels, kas nekad naw pasinīs werdsibas; winch juhtas pascha atwesto „freewu fungu“ pulkā tilpat dabiski un omulgi, ka sawu kalmu ganu un arbineeku barā.

Wisaplahrt skaitas dabas ainas. Pret deenwideem un wakareem debess mala isrobita balteem fneega kalmneem, us kureem gul gaischa wakarblahsma; pret austumeem un seeemeem pazelas tumschas kalmu wirfotnes, kas eegrīmušcas spulgojoschu swaigshau barōs. Daschas sposchās swaigsnies deg un mirds us paschām tumschām kalmu klintim, ka tālas elektriskas lampīnas. Wīss peezstuhrainais debess gabalīsch ka behrtin peebehrts mirdsoschām swaigsnem... Melnee

fwehtee meschi zeeti aismiguschi; wisapfahrt kluſums; tikai lejā aifā fchalz trakuliga Zeidona. Jauks Fahnu wakars. Schinī stundā us tahlaſeem dſimtenes kalmajeem deg Fahnu ugunis... Te swaigsnes deg us kalmu galeem... Jau guſot muhſu buhdā, zaur dehlu fchirbu wehl redsu kahdu ſpoſchu swaigsni: wina ahtri, ahtri mirkſchēna kaut fo noslehpumainu... Smagee azu plakstini aifweraſ... Un kadi wiñi atkal atweraſ, pa durwju fchirbu jau eelhdis plats faules stars un nogulees man us fruhtim... Jauka Fahnu deena. Laischos us Zeidonu, nomasgat ſeju fwehtitajā uhdeni. Dſihwā upe fchalz pretim laburihtu no Bejas fchluhdona. Pa diwu baku laipu pahreju us otra kraſta. Te tuhlin lejpus laipas eeauto Zeidona kahda zita trofſchnaina upe, kas naſk no otra fchluhdona. Abu upju fchaurajā ſtuhri eeflehgt preeschu meschs, kresch ar ſaweeem trefchajeem fahneem peegladees pee bruhnā granita altara kahjam. Sahku brift fwehtajā meschā... Manu zelu aisauguschi un aifpinuschi beeſi rododendrona (Alpu roſchu), dſelteno azaliju, ehrfſchku, lagsdu, kaulemu, kaſenu un paparſchu frnhmi, un wiſadu lihdeju augu fchwirkſchli un ſtaipelli; man jaſloſa un jarauſta roſam un kahjam treknisalaſis, dſihwais augu audums, jabreen pa dſilu mihſtu fuhnū, pa mellemu fruhmineem un bruhklenajeem, pa truhdoscheem un luhtoscheem koku ſareem, un jakahpelē pa zelā kruſtim fchlehrſam guloscheem kailieem bahli-pelekeem krituſcho koku gindeneem, kas truhd ſem ſalas augu ſegas un atdod atpaſal ſemei wiſu, fo wiñi no taſ nehmuschi. Pahr apakſchejo beeſo ſalo audumu pazelas wezaz, firmas milsu preedes, kuru augſtas, platas ſkuju zepures ſaweenojuschiſas zita ar zitu, kā augſti gaiſos iſſlahta ſkuju ſega. Neweens neſin ſcho milsu preeschu wezumu. Winas iſaug un iſlepojas brihwajā dabā, zif ilgi taſ wiñam patiſk, un tad fahk truhdet kahjā ſtahwedamas, nomet ſarus, nomet miſu un beidsot nogahſchias gae ſemi un eegrinſt ſalajōs augu ſpiļvenoſ us muhſchigu duſu... Pa dascheem gadu deſmiteem pahr truhdoscheem koku gindeneem atkal pahrwelkas jauna dſihwiba: wiñi apaug ſalam fuhnām, mellemu un bruhklenu fruhmineem, apwiaſ no wiñam puſem meſchažiſu un kaſenu ſtaipelleem, un iſſlataſ kā augſti ſoli, apali wałni. Pamehgineet tik uſkahpt us tahda ſala wałna... Abas juhſu kahjas uſreis eebruhk ſtaipajā walnī lihds joſtas weetai, un degunā tuhlin eefitas truhdu un praulu ſmaſa. Sem wiſejā ſala augu piñuma wehl beids truhdet ſapraule-

ſchais milsu koka rumpis. Schi rumpja eeffcheene ir ihſts tſchuhſku miteklis... Tikklihdj juhſu kahjas eebruhk tahdā maldu walnī, juhs ſagrahbj tahda ſajuhta, ka nu tuhlin jums gax failu kahju lozifees ledaini-aufſta tſchuhſka... Azumirklj juhſ lauſhatees ahrā no wiltigā truhdu ſlaſda un uſelpojat weeglaſi tikai tad, kadi juhtatees droſchibā us kahdas lihdsenakas weetinas.

Jauki ir tahdā muhſcha meschā us masu brihtiau no laiftees us kahda kaila, kritischa koka, atſleet muguru un galwu pee firmas preedes, aifwehrt azis un paklaufitees no ſlehpumainajā dabas dſihwibā tik tuwu pee kalmu wirſotnem, us paſcheem mahkonu zeleem... Wiſa apakſchejtne us reiſas pahrwehrſchas trofſni un ſmarschā: abās puſes fchalz un dun abas fchluhdona upes, un ſchi ſchallona tiſpat ſpehzigi atſlan atbalfi no miſigā granita altara... Smarscho preedes, fuhnas, papardites, ſalee augi un tumſhee truhdi... Girds lez tik weegli, domas ſajuht un apſtahjas, un zilweks eeflihſt dabas mihſtajā flehpī un paſuhd...

X.

No ſanatorijas wiſi beedri aiflihduſchi prom pa meſcheem un klinſchu kalneem. Geeju weens pats maſajā bodelē pee oſetineem. Us koka kluženeem ſehd muhſu diwi beedriſtudenti un wehl diwi wezaki oſetini. Gepaſihiſtamees. Weens no ſweſchajeem ir ſanatorijas zehlejs Sangijewſ, bijis tautſkolotajs, un otrs — meerteeñeſis no Sibirijs. Ifſwelku ſawu burtnizu un luhtoſu atwehli wiñus iſſautat par oſetinu dſihwi un paſchām.

"No kureenes un kas juhſ eſat?" Sangijewſ un teesneſis laipni eejautajās.

"Eſmu latweeſchu ſelotajs no Kurſemes."

"O, tad jau juhſ eſeet muhſu radineeks!" wiñi abi eefauzās reiſā. Saſkatamees zeeſchaki.

Teesneſis ar Sangijewu man tuhlin ſaka, ka pehz Millera*) pehtijumeem oſetini, leifchi un latweeſchi ſtahwot wiſtuwakā radneezibā. Schis uſſlats man nu atwex oſetinu durwiſ un ſirdiſ wiſadōs jautajumōs.

Uſſlakam walodas par oſetinu paſchām, kām tautas dſihwē noteizosch ſpehks, ſtipraks par likumu. Wiſšwarigakā un wiſleeliskakā tautas paſchha oſetinu dſihwē ir wiñu

*) "Осетинские этюды."

афінса треебібас парасх. Схи парасха ір калну таутину баҳргаіс ғода қодес, ғам гаду-сімтері ун таутас қолеитиінін праhts fastahdijuschi wiшwifadas nodalas un ғода пакапес тапат ға друкатà eiropeeschu likumâ.

Тадеhl nebuhş leeki, ға te аіsrahdu us daschàm weetàm ғініbu wihra Maksima Kowalewskia grahmatâ*). Schis ғіnіskais darbs mums аргайшо аfіnсаtreeebibу ға publissku un turflaht wehl religiška rakstura nahwes ғода weidu, ғаs wehlak pee zivilisetàm tautàm ir pahrgahjis drukatôs ғода қодес, ға kulturas walstu likums, un teek atteezinats tilai us paschu wainigo un newis us wina radineekeem.

M. Kowalewskis raksta:

„Neveena zita оsetinu dsihwes puše та newar waldsinat muhsu eewehribu, ға wiau kriminal-teeſibas. Қatrs, ғаs no darbojas ar teesibu archeologiju, ғаs zenschas pehz eefpehjas pazelt aiskaru, kurech muhs fchik no juridisko jehdseemu pirmo dihglu laikmeta, — atradis оsetinu teesibas bagatu materialu, pehz kura warès raksturot wišpirmatnejos usflatus par ғodu mehrkeem un noseedsibam. Nekahdi zilshu sawstarpejo zihau apraksti Eddas un Nibelungu dseejmâs newar dot tif gaischu jehdjeemu par zilshu patwaribas teesu un afіnсаtreeebibу, ға fauso faktu aprakstichana mediatoru teesu protokolos Digorijâ waj Allagirâ (Осетіја).“

M. Kowalewskis aіsrahda, ға оsetinu ғodu parасhас, ғаs usglabajuschas ғawâ pirmatnejâ garâ, ғotl labi war аргайшот feno tautu likumu (Народныхъ Правдъ) noteikumus par nahwes ғodeem un аtpirkchanas mafsam, un ға оsetinu patriarchala dsihwes kahrtiba mums ari isskaidro to parahdibu, тадеhl afіnсаtreeebiba isplatas us wiſeem radineekeem.

„Nekahds darbs, ғам waretu buht juridiskas fekas, Осетіја neteek usfahkts bes radineeku ғinas un lihdsdalibas.“ — —

„Ja kahds slehds lihgumu, wina radineeki peedalas gan ға noslehdsmâ alta dalibneeki, gan ға leezineeki waj galvotaji. Ja wiaſch kaut fo аргалво teesai, tad wiaſch ғawu svehraſtu pastiprina ar ғawu radineeku svehraſtu.“ — — „Pee tahdeem dsihwes apstahkleem, protams, ari kahda radineeka padaritais noseegums nam slepens, ziteem radineekeem neſinams darbs, bet gan atflahta usbrukuma akt.“ — —

*) Максимъ Ковалевскій. „Современный обычай и древній законъ.“ Т. II, стр. 3—15.

„Agrakôs gadôs usbrukumus eenaidneefam isdarija atlahti, un usbruzeji wifadi zentas isplatit ғinas par ғawu darbu, redsedami ғinâ ғawa sveheta peenahkuma ispildischanu, ғо wineem uslikushas radneezibas faites. Tahdu noseedsibas atflahtibu mehs redsam katra fabeedribâ, kura, тапат ға pee oſetineem, attihstijus es us afіnсаradneezibas pamateem, ға peem. pee fenajeem germaneem, ғо аpleezina kromiku apraksti un barbarisko likumu teksti. Turas biskaps Gregorijs wairat reisu peemin par afіnсаtreeebibas darbu wifas tautas preefschâ un par nokauta lihka islifschanu wiſeem redsamâ weetâ. Rípuaru teesibas (lex Ripuaria) leezina, ға pats atreebejs-flepkawa peesauzis leezineekus, ғаs lai аpleezina mina nokauta zilwela lihki, kureu tas jau preefschlaikâ uslizis us kahda no dehleem fasista paaugstinajuma redsamâ weetâ. Salizeefchû teesibas pasihst wehl zitu zelu, ға darit tautai finamu atreeebibas flepkawibu: atreeebibas upurim janozehrt galva un jaustahda kahrt galâ us kruſtzelâ. Skandinawijas likumi runâ par pascha flepkawas pasinojumu teesas sapulzei par isdarito atreeebibas flepkawibu un Bavarijas likumi — par pasinojumu kaimineem. Tahda pat noseedsibas atflahtiba ari raksturota fenslanu likumôs.“

Tilai ar wezajäm tautas kriminal-teeſibu parасhàm, kuras peelaiduschas afіnсаtreeebibу ға atflahtu darbu tautas preefschâ, mehs ari waram isskaidrot wehlaku laiku atflahtibu pee ғodu ispildischanas, ғаs uslikti walsts likuma wahrdâ, atnemot pascham zeetuschâ radineekam teesibu ar ғawu roku atreebtees par nelaika radineeka аfinim un dsihwibu. Schahdu atflahtibu wehl fcho baltu deenu war redset Қinâ, Persijâ, Turzijâ un zitur; par wina mums dod leezibu Peeress weeta („Лобное мѣсто“) us Mafkawas Sarkand laukuma pee Kremla walneem, un ari krewu rakstneeks Turgenevs wehsta mums to paschu no nesenâs Franzijas dsihwes*).

Par afіnсаtreeebibas religiško raksturu M. Kowalewskis raksta fchahdi:

„Ja tuwu radineeku kopdsihwe ir noseedsibas atflahtibas eemeſlis, tad bes fchaubam par wehl svarigatu jaatsihst usfakts us atreeebibu, ға us sveheta peenahkuma ispildischanu, kureu usleek pate religija. Neredsedams ғawâ darbâ nela аlaunojoſcha, gluschi otradi, atſihdamas wina par warona darbu, ғаs pelna ktru usflawu, wainigais (t. i. atreebejs)

*) Skat. „Казнь Тропмана“.

steidsas par to wisseem pastnot, daschreis pat greechias teeschi pee atreebta miruschà radineeka, no kura winsch nu sagraida fewischku apsfardsibu un aifgahdnib. Tifai ar atreebibas religisko rafsturu war isskaidrot faktu, ka Ofetija tanî gadijumâ, kad wainiga dsimtas lozelki atdewa kahdu no soweem radineekeem atreebejeem par ispirschanas upuri, atreebeji ispildija sawu atreebschanas darbu us winu nelaika radineeka kapa, domadami, ka to apraksta grafs Paslewitschs, apmeerinat nokauta truhdus."

"Ispildijis afinsatreebibas darbu, ofetins," pehz Klaprota wahrdem, "steidsas us sawa nokauta radineeka kapu un usrunâ, ar kuru winsch greechias pee miruschà, skala balsi pasino: 'Es nokahwu tawu slepkawu!'"

"Atreebibas religiskais rafsturs un usskats us winu, ka peenahkumu, kuru pehznahzejs apnehmees sawa fentscha preekchâ, redsams ari no wîsas slepkawas dsihwes gaitas, kahdu tas ussahl, lai isbehgtu afinsatreebibai. Sehru tehrpâ, ar ataudseteem gareem mateem, ofetins-slepkawa eet us wina nokauta zilwela kapu, lai tur ispilditu paschusupureschanas, ta sauzama Kisaeldisina zeremoniju, kura pastahn eefsch tam, ka slepkawa brihwprahrtigi pats fewi atdod nelaikim un pehdejais sawu radineeku personâ winam peedod noseegumu."

"Pee usskata us afinsatreebibu, ka us sivehtu peenahkumu, ka us slawejamu darbu ar kuru wajag lepotees un pehz eespehjas winu darit wisseem sinamu, nam jabrihnas, ka fchi peena hku ma neispildisch anu usskata par kaunu."

M. Kowalewskis peewed wehl schahdu zitatu is ofetinu parashu 1836. g. krahjuma:

"Katriu nokauta radineeku peespeesch sivehts peenahkums ar nahwi atreebtees wina radineeka slepkawam. Kas to neispilda, kriht wisleelaka negoda un wina dsimtes lozelkeem, pat radineekeem jazeesch wijadi apwainojumi."

Schahdu paschu tautas usskatu man apleezinaja ari Zelidonas fanatorijâ issjautatee inteligeentee ofetini*), no kureem Tlatowa un Bajewa fungi tifai 3—4 gadus atpakał, ka radineeki, pee kureem grib atreebtees kahda zita winu radineeka noseeguma deht, paschi pahrdishwojuschi afinsatreebibas parashas breefsmigo eespaidu. Wini usswehra, ka atskaitot daschus

*) Teesnessis Tlatowa l., students Bajewa l. un M. Sangijska lgs.

inteligentus, wîsa ofetinu tautâ atreebibas parashcha wehl muhsu deenâs efot tik stipra, ka pat kara teesas spreediums, kas jau atnehmis wainigajam dsihwib, tautâ wehl netopot atsihts par peeteekoschu gandarijumu. Nokauta radineekeem pafch eem ar fa wu roku jaatreebjotes wina slepkawam. Schis usskats weegli saprotams, ja mehs sinam, ka ofetinu religiskais fentschu kults taisni dsihwajam radineekam (un newis walts teesai) usleek peenahkumu ameerinat nokauta dwehfeli un par winu atreebtees ta slepkawam.

Un ja nu tautas parashcha usleek radineekam atreebibas ispildischana fâ peena hku mui, tad schi pate parashcha ari dod winam teesibas to ispildit. Ta tad, ja 99 radineeki zivilizacijas wahrdâ atteiksees no afins parashas ispildischanas, simtais nahks un ispildis scho sawu "sivehto" peenahkumu ar religisku fanaticmu un wîs wainigas dsimtas lozelki galwam tomehr wehl karafees schi weena pascha atreebeja sobens.

Eepasinuschees ar afinsatreebibas parashu no teesiflareligiskâ stahwoffa, apskatisim winu ari fâ faktu un turklaht eepasifhimees ar winas eespaidu us fabeedrisko dsihwi ar winas zehroneem un isbeigshanas zeremonialu, pee kura mehs waram tuvak eepasiftees ar tautas dwehfeli un parashu dogmas attihstib. Te redsam, ka tautas parashcha, kura eesaknojufoes zilwela dwehfelâ un dsihwê dauds dsikaki neka fludinata dogma, tomehr ar laiku pahrweidojas un sem dsihwes eespaida isaudje few blakus zitas parashas, kuras pahrmet laipu no nepeeluhdsamas parashas dogmas us dsihwes wajadsibu un wesela pratha slehdseenu krasta.

Schâi noluhkâ peewedischu wîsas sinas, kuras man parneedsa minetee inteligeentee ofetini no paschu peedishwojumeem, it ihpaschi par diweem nesenajeem atgadijumeem, pee kureem wini paschi bijuschi speesti nemt gan teeschu, gan neteeschu dalibu.

Ahôs atgadijumôs pirmais afinsdarbs padarits zitureenê. Sibirijâ kahds ofetins-strahdneeks dušmâs noduhris otru ofetinu un tepat kahnôs ihsâ sadurismê kahds ofetins kritis, pretineeka kinschala kerts. Pehz scheem pirmajeem afins darbeem no tautas dsihwes dsikumeem tuhlin ispeldejusi us dsihwes lihmene afinsatreebibas parashcha. Winas eewilajums lihdsigi uhdens rinkim, ko fazehluji us rahmas, kuras dselmes ischahwufoes siws, plehteess arween platals. Pirmâ

atgadijuma atminas tuhlin pahrlidojuſčhas no Sibirijs uſ Vladikaſku un pahrſteigusčhas weetejo pilſehtas galmu ar wina aſinsradineekeem, wiſus inteligeント un gluschi newainigus oſetinuſ; otrais atgadijums kehris Alagira dakteri, wina brahli, Sibirijs teesneſi un wiſus wina teeschos aſinsradineekus. Ap Vladikaſku un Alagiru tuhlin apwijuſchees atreebibas walgi un ſaschauuguschi ſawas zilpās wiſu agrako dſihwes fahrtibu. Pilſehtas galwa ar ſaweem radi-neekeem tuhlin pahrtraukuschi wiſas ſawas amata darifcha-nas un wiſus ſawus weikalus un pahrzehluſchees dſihwot uſ zitureeni, pee ſeeveeſchu linijas radineekeem; lihds ar to ari apstahjuſchees wiſi tee weikali, kuri bijuschi no pirmjeem atkarigi. Daudſi weikalneeki un strahdneeki palikuſchi bes darba un peļnas. Alagirā weenigais ahrſis pahrtrauzis prakſi uſ wairak nedelām un kautſchu gan naw atstahjis ſawu namu, tad tomehr zeeti noſlehdſis wiſas nama durwiſ un wiſadi apzeetinajees.

Schee diwi peemehri paſchi leezina par leelo eefpaidu, kahdu dara uſ tagadejo oſetinu dſihwi ſirmā tautas paraſcha. Un ta ka par nonahwetā dſihwibū un aſinim ir atbildigi wiſi wainigās dſimtes wihreſchi — aſinsradineeki: weztehwi, behrni un behrnu behrni ar wina brahleem un brahli peh-nahzejeem, wahrdu ſakot: wiſi, kas zehluſchees no weena paſcha ſenaka ziltſtehwa un nes wina wahrdu, un pee wineem wiſeem war a treebtees wiſi tahdi paſchi wihreſchu kahrtas radineeki, kas zehluſchees no zeetuſchi (nokautā) dſimtes lozetta pirmtehwa, tad aſins atreebiba pahrwehrſch kara-stahwoli weſelus kalmu apgalbus un plaschām kalneefchu aprindām zelas leeli materiali ſaudejumi un jaſahrdſihwo leels moralifks uſtraukums.

Wehl jo leelaks ſadſihwes launums ir aſinsatreebiba tadehk, ka pirmo nahwes atgadijumu war iſaizinat gluschi neeziſi zehloni: azumirkla uſbudinajums, pahrſpihleti goda jehdseeni, nepahrſpehts duſmu uſleefmojums. Weens kalneetis noſit otra ſuni un tuhlin ari pats noſkiht no ſuna ſaim-neeka rokas; otrs pahrgreesch ſawa lihdszenſcha ſeglu jostu un ſcho neeziго nedarbu aismakſa ar ſawu dſihwibū, tapehz ka aiftikt jahtneeka ſirgu un ſeglus ir wiſleelakais kalneefcha apwainojums; trefchais ſaudē dſihwibū otram iſteikta launa wahrda dehk; zeturtais tadehk, ka apwainojis weesi; peelkais aifdſiniſ ganamu pulku no labām ganibām un uſlaidis

ſawus lopus; ſeftais noſadjis meitu waj mahſu, waj apwai-nojis ſeewu u. t. t.

Pirmajam nahwes atgadijumam, ja tas noteek wairaku tuwaku radineeku klahbuhtnē, tuhlin ſeko ziti: katra krituſčā radineeki tuhlin uſbruhk pretineeka radineekeem. Tā. peem.: ſuna ſchahweju uſ weetas noſchauj ſuna ihpaſchneeks, bet par to tuhlin ari kriht no pirmjejā radineeku rokas: pehdejo atkal nodur ihpaſchneeka radineeki u. t. t., tā ka lihds ar ſuni palikuſchi uſ weetas guſam kahdi peezi zilwelku lihki.

Pehz wiſa ſazitā zelas jautajums: waj tad kalneefchi paſchi nemaj neapſinas aſinsatreebibus leela launuma? Kā nu ne: wiſmas inteligeント to apſinas. Uri weenfahrſchhas tautas maſas loti ſajuht atreebibus ſmagoo roku; tikai tauta wehl newar til ahtri atswabinatees no eedſimtajeem pagahtnes walgeem, no ſenatnes kulta, gluschi tāpat kā Eiropas kultu-ras tautas wehl naw ſpehjigas iſdſehſt no ſaweem ſodu kodeſſeem aſinsparagrafus, kas praſa zilweka dſihwibū.

Tatſchu oſetinu tautina bes kahdas kulturas eefpaida jau ſafneeguſi leelus panahkumus aſinsatreebibus noſlahpe-ſchanā un eeweduſi tautas dſihwē jaunuſ moralifku jehdsee-nus un ahrejuſ meera zeremonialus, kas zeetuſchajeem dod paſchhas tautas atſihtu moralifku un materialu gandarijumu un ſabeedribu atſwabina no nemeera ſtahwolla.

Saprotams, ka tahdu widutajibu un meerinataja lomu war uſnemtees tikai pate ſabeedriba, kas Oſetijā ari teeſcham noteek.

Wiſpirms tāhdus atgadijumus, fur zihāa uſ weetas krituſchi kildineeki no abām puſem, atſiht par abpuſigi iſlih-dſinatjeem, par kureem wairs naw jaatreebjas. Wiſos zitōs atgadijumōs, fur atreebibus paraſcha paleek ſpehklā, tautas iſkoptās wehlakās paraſchhas nolausch winai aſo dſeloni.

Tiklihds kahds oſetins noſauts un pehz ſchi atgadijuma ſabeedribā eestahjees diwu dſimtu aſinsatreebibus ſtahwolkis, te tuhlin ari wiſwezakee un wiſspeedſihwojuſchakee wihri aulā waj pilſehtā bes nekahdas uſaizinaſchanas ſtahjas oſianeeki widū, un zenschās wineem pahrtraukt katu eefpehju tiltees un uſbrukt. Wiſpirms wezee tautas wihri noſchķiro eelas, pa kuraam jaſtaiga waj jabrauz oſiameekeem, kamehr wainigee wehl naw atstahjuſchi ſawu dſihwes weetu; noteiz deenas un ſtundas, kad weeni waj otri war eet baſnizā, un dara it wiſu, ko war, lai tik eenaidneeki neſatiktoſ. Wainigā radi-neekeus tautas paraſcha peefpeesch tuhlin pehz nahwes atgadi-

juma atstaht sawu aulu, sawas mahjas, sawus dñihwo klus pilsehtas un pahrzelot us zitu aulu, zitā apgabalā, to winai ari tuhlin steidsas ispildit. Pascham wainigajam tuhlin jaaisbehg un wiash nedrikst tuhlin usfahkt meera sarunas, f a m e h r w e h l n a w n o s c h e h l o j i s f a w u n o s e e g u m u. Tautas parafcha ari dod wainigajam eespehju atraft pajumti, un atreebejam aisleeds usbrukt wainigajam waj wina radineekeem tadhā namā, fur dñihwo winu radi-neeli pehz seeweefchu linijas: mahfas, mahtes mahfas, winu behrni u. t. t. Ja behglis, kuru waja atreebejs, dabū eemult seemeetes-radineezes namā, tad wiash schai reisā ir glahbts. Wehlaku laiku tautas parafchas wiadi zenschas aiskawet atreeebibas darbu un mihkstnat atreebeju firdis. Wainigas dñimtas lozelleem pehz parafchas jaisturas pret zeetuschas dñimtas lozelleem wiisi pasemigi: wineem, peemehram, god-bijigi janoeet no zela waj pilsehtā jaegreeschas zitā eelā, ja wineem nejauschi nahk pretim kahds zeetuschā dñimtas lozelli; ja turklaht pirmejee jahj jahschus, bet pehdejee eet fahjān, tad pirmejeem janokahpj no firga un, to pawadā wedot, janogreeschas no zela waj us zitu eelu.

Wezee tautas wihri neatlaidigi puhlas nowirfit eenaid-neekus us meera zela un mehgina winus peerunat, iswehlet tautas teesu afinsatreeebibas isbeigfchanai.

Kad atreebeji jau tiktahl peerunati, ka ir ar meeru padoees islihdsinaschanas teesas lehmumam, abas puses iswehl eezeenitus un peedsihwojusches tautas teesneschus pa diweem, pa trim no katas puses. Schee wihri atsal iswehl par galweno widutaju ur preefschfehdetaju tautas teesā kahdu wispaehr eezeenitu wezu wihru. Tautas teesa tuhlin stahjas pee darba un ismeklē nahwez atgadijuma zehlonus. Katas puses teesneschi usswex wiisus apstahklus, kas runā winu pusei par labu; preefschfehdetais turpretim meklē widus zehu, aishahda us wišam tautas parafchām un peewed peemehrus no agrakajeem meera lihgumeem. Schi teesa zenschas dot zeetuschajeem wiſleelako moralisko gandarijumu un uslift wainigā dñimtais tadhā sodu, kas winai buhtu pateesi ſajuhtams un tomehr nelaupitu winas godu.

Te nu jajautā, kahdu sodu tad war uslift tadhā privata widutaju teesa? Winai tatschu naw nefahdas teesibas peespreest kaut kahdu bahrgu sodu, nerunajot nemas par nahwes sodu.

Us zelto jautajumu mehs drihs atradifim atbildi, ja eedomafimees, ka schi teesa ir tautas parafchu audsejums, kuras lehmuma ispildischana naw japeespeesch ar waru, likuma wahrdā, un ka schis tautas teesas usdewums naw teesat kahdu ar nahwi, waj peespreest wainigajam katorgu, bet gan afinsatreeebibas weetā dot zeetuschajeem zitu moralisko gandarijumu un isbeigt naidu.

Tautas teesai ari nemas naw jaismā kahds fods: winai nahk palihgā ſen jau eefaknojufes tautas parafcha, kura a atreeebibas weetā atsihst atlīhdību nauðā un atklahtu noseeguma noschelohschānu. Teesai tik janoteiz naudas sumas leelums. Afinsnaudas suma fwahrstas starp 2—3 tuhkti rubku. Tatschu mehs malditos, ja domatu, ka falneeschi aif mantkahribas nem atlīhdību par sawa radineeka afinim un dñihwibū. Atlīhdības naudas sumai galwenā kahrtā ir moralisko nosihme: kātrs wairak waj masak peespreesta rublis ſinamā mehrā paleelina waj pamafina tautas ažis noseeguma ſmagumu.

Zeetuschā radineeki reti kad ſanem wiſu peespreesto ſumu; beeschi ween pehz ſwinigā meera akta labu dalu no ſchis sumas atdod atpakał wainigajai dñimtais waj ari feedo kahdam labdarigam mehrkim.

Tikai tadhōs gadijumōs, kad nonahwetā pakałpalizejeem atnemits maišes pelnitajs, wiſu naudas ſumu ſanem un ifleeto ſcho usturam.

Us peespreestas afinsnaudas makſaschanu falneeschi ſkatas fā u ſ ſ a b e d r i ſ k u l e e t u: ja wainigajam un wina radineekeem naw tikkauðs lihdseku, ka war ſamakſat noteikto ſumu, tad ſcho ſumu ſamet wiſa tauta. Tadhōs gadijumōs daschi wezi wihri, tautas meera mihletaji, ſtaigā apkahrt ar naudas laſamo trauku pa tuweem un taheem auleem un ſala wiſu wajadſigo ſumu. Kātrs falneetis labprahrt dod ſawu artawu, lai tik isbeigtu atreeebibas leetu.

Tautas teesas darbiba beidsas ar naudas sumas un weena waj otra noschelofchanas weida noteikſchanu. Tadhā ſiſ ſ rit atkal pehz tautas parafchas. Noseeguma noschelofchanas akts noteik ſeh wezu wezā zeremoniala, kuraam ir diwas formas: weeglaka un ſmagaka. Weeglaka forma paſtahw eefſch tam, ka tautas teesas noteikta deenā wainigā dñimtas lozelleem jaet pee zeetuschā dñimtas ifteikt tai ſawu noschelofchanu. Schai ſwinigajā deenā wiſi wainigā dñim-

tas lozekli — wihreeschi sapulzejas pee d'simtas wezakà nama. No schejeenes wineem jaussahk swinigais noschehloschanas gahjeens. Winu pulzina preefschâ nostahjas wezakais wihsheetis d'simta. Wisi nomim zepures un sahk eet... Wihreem jaraud skalâ balsi. To prasa tautas parafsha. Raudoschais zilweku pulzinsch wirsas us preefschu lehninam un tikai pa galwenakam aula waj pilsehtas eelam. Gar wisam eelas malam stahw zilweku bari, kas usmanigi seko leelajai noschehloschanas dramai... Slatitajos walda d'sila noopeetniba un leela kusiba: wisi juht, fa winu preefschâ nupat norisinas leelisks tautas garadsihwes alts, kas salausch atreebibas un nahwes parafschu un ispehrk zilweka d'siwhib. Schi noopeetniba dara leelu eespaidu us pascheem alta ispilditajeem. Ratrs newilus atminas, fa wiss schis gahjeens noteek winu d'simtas lozekli nokauta zilweka dehl, furu tagad apraud zitâ namâ un gahjeju raudoschana top glujschi firfiniga.

Pa swinigâ gahjeena laiku pee zeetuschâs d'simtas wezakâ, wina pagalmâ, sapulzejas wisi wina d'simtas lozekli un gaida us noseeguma noschehlotajeem. Pagalma wahrti aiflehgiti. Wainigâs d'simtas lozekli ar sawu wezaklo preefschgalâ raudadami peenahk pee nama, fur sapulzejufches zeetuschâs d'simtas lozekli un wisi nometas pee wahrteem zelos. Raudadami un us zeleem guledami, wini gaida, famehr wahrti atdarisees...

No abâm pusem jau preefschlaikâ iswehleti sewischki aifrunataji: wezi, eezeeniti wihri, kas labi pasihst tautas parafschas un prot isteilt swinigam brihdim peemehrotas domas.

Ahdos „afinneku“ pulzino leels fajuhsminajums un uusbudinajums. Nupat stahw preefschâ leelais azumirklis, tad afinsnaidnekeem pirmo reisi buhs jaſneeds weens otram rokas...

Zif ilgi noschehlotaji gul pee wahrteem us zeleem, neweens newar pateikt. Schai brihdî neweens minutes neskaita...

Wahrti tatschu reis noklaidi un atweras...

Pirmais drihst eeeet un sahkt runat wainigâs d'simtas aifrunatajs. Winam nahk pretim weens pats zeetuschâs d'simtas aifrunatajs. Schee diwi wihri nu fateekas ka noschehlotajs ar peedeweju. Pirmais greeschas pee pehdeja, pee wina d'simtas wezakâ un pee wihreem flahtefoscheem ar fajuhsmas pilnu noschehloschanas runu un wehl reis wineem wihreem

istehlo apstahklus, kas mihkstina wainiga noseegumu, peemin wifus atgadijumus no tautas d'siwhes, fur smagaki noseegumi firfinigi peedoti un luhds ari tahdu parafchu peedoschanu sawai d'simta.

Beetuschâs d'simtas aifrunatajs atkal istehlo wina d'simtas leelo nelaimi un wisu gruhto skumju laiku, kas schi d'simti peemeklejis pehz mihlotâ ihsteneeka nahwes; winsch atgahdinâ nonahwetâ labas ihpaschibas un usswex leelos saudejumus, kahdi nu jazeesch wifai d'simta, schi tuwa radineeka nonahweschanas dehl.

Bet ta ka leelais noseegums noschehlotâs wifas tautas preefschâ, tad ari wina d'simta, kas wehlotees meeru, schi noseegumu peedodot...

Nu abi aifrunataji friht weens otram ap kaklu un skuhpsta: Schee skuhpsti ix swiniga meera sihme wihreem ziteem radineekeem.

Nu ari abu d'simtu wezakee un wisi ziti d'simtu lozekli friht zits zitam ap kaklu un skuhpsta; schai brihdî fajuhsma fajneeds augstako pačahpi: wisi teesham raud skalâ balsi un mairak reisu apkampjas. Ari skatitaju pulkos ahrpus pagalma daudsi flaukot asaras.

Tatschu wistragiffakais brihdis wehl stahw preefschâ. Nu jaſateekas mahtei ar wina dehla slepkawu. Behdejais leelajâ meera deenâ jau no parafsha rihta slepeni un sargadamees no walsts teefas eerodas aulâ un parafschas kahda radineeka fehtâ. Tanî brihdî, tad abas d'simtas fajluhst kopâ leelajâ peedoschanas un meera fajuhsma, ari winsch dadas us pagalmu, un galwu semi nolaidis, un skalâ raudadams, steidsas pee parafsha nokauta zilweka mahtes, friht wina preefschâ zelos un luhds peedoschanu. Wisaplahrt eestahjas leels kusums: wisi aifgrahbti skatas us mahti un wina dehla slepkawu. Muhte schai brihdî tifko war noturetees kahjâs... Un tomehr wina, skalâ waimanadama, noleezas semu, semu, fatwer dehla slepkawas galwu waj fameeschus un zel winu augschâ; tad wina par meera un peedoschanas sihmi noskuhsta winam galwu un pehz leelâs meera parafschas fajneeds winam sawu kruhti, ka wina to dariusu wina dehla d'simschanas stundâ, to pirmo reisi ehdinot. Schis swinigais alts nosihme, ka nelaimiga mahte wifas tautas preefschâ peenehmusi sawa dehla slepkawu nelaika dehla weetâ. No schi brihscha ari wisi ziti wihreeschi fahrtas

radineeki zeetuschajā dīmītā uskata mahtes peenemto dehlu par sawu aſinsradineeku.

Kad nonahwetā kalneeschha mahte jau miruse, winas weetu meera aktā iſpilda wezakā feeweete zeetuschajā dīmītā. Behdejā atgadijumā dehla weetā peenemtais ſkaitotees itkā par wiſas zeetuschās dīmītas dehlu un wihreeschu aſinsradineeku.

Kalneeschu feeweetes gluschi atſewiſchki nem dalibū pee leelā meera aktā. Swinigajā deenā winas jau no agra rihta fahjās. Wainigās dīmītas feeweetes ſapulzejas kahdā namā zeetuschās dīmītas wezakā nama tuwumā. To paſchu dara ari zeetuschās dīmītas feeweetes. Tiflihs wihreeschi jau noſlehguschi meeru, ari feeweetes ſapulzejas wiſas kopā un raudamā ſkuhpſtas meeram par ſihmi.

Meera lihguma aktā katra atgadijumā beidsas ar ſwehtku meelaſtu, kuru ſarihko wainigā dīmīta uſ ſawa rehlinā. Pee ſchi meelaſtu nem dalibū abu dīmītu lozekki, teefneſchi un wiſi zeenijamakee kalneeschhi no paſchu aula. Ari ſchi meelaſts ſarihkots pehz tautas paraſchaſ un winam ir ſabeedriſks rakſturs. Ja wainigais un wina teefchee radineeki ir tik na- badſigi, ka neſpehj tik leelu meelaſtu ſarihkot, tad wajadſigos laujamos lopus un zitus produktus ſametot plaschaka ſabeedriſba. Schim meelaſtam wiſpirms lauj upura aunu un ſchi auna kaufchanai peefchikita ſewiſchka religiſka nosihme: ſcho upuri tautas paraſcha atſihſt par tik ſwarigu, ka winu drihſt faut tikai zeetuschās dīmītas wezakais wihreetis. No- kauto aunu drihſt noſopt ari wainigās dīmītas lozekki. Zitus lopus meelaſtam war faut ari wainigās dīmītas wezakais. Kad meelaſts ſarihkots, wainigās dīmītas wezakais ar pa- doneem eet pee zeetuschās dīmītas wezakā, pee kura wehl uſturas wiſi wina dīmītas lozekki un pehz noteiftas paſemibas parahdifchanas aizina un wed winus ſew lihds uſ mee- laſta namu.

Swinigais meera meelaſts welkas diwas trihs deenas. Weesi ehd aunu galu, kulturatas plahzenus, upura ſeerinus, dser tautiſkos arakū un meeschu-apinu alu un dejo tautiſkas dejas.

Smagakā noschelofchanas forma, ta ſau- zamais ſiſaeldiſins, par kuru jau mineju agrak, apſkatot atreebibas religiſko rakſturu, Vladikaufas apgalobs pa- ſtahw eelfch tam, ka paſcham wainigajam un daudseem waj dascheem wina dīmītes wezakajeem wihreescheem pirms wiſu

radineeku noschelofchanas gahjeena uſ zeetuschās dīmītas wezakā namu, jaeet leelā ſehru gahjeenā uſ noſauia ſkapu un tur ſinamu laiku ſkali jaraud un janoschelio noſeegums un turklaht uſ ſchi ſkapa jaſrunā ſinami wahrdi, ar kureem wini paſchi ſewi atdodas nelaika warā un atſihſtas par atreebteem un itkā par iſnihzinateem. Scho aktu tautā eefkata par ahr- fahrtigi paſeminoſchu un ar wina iſpilditajeem warot ap- eetees ka ar tahdeem, kureem wairs naw nekahdas nosihmes ſabeedriſkajā dīhwē.

Schahdu noschelofchanas weidu tautas teefneſchi pee- laiſhot tikai wiſfareschgitakōs atgadijumōs, kad wairs neat- leekot nekahdas zitas iſejas un zeetuschās dīmītas lozekki ne- kahdā zitā zelā neefot peedabujami pee iſlhgschanas.

Taifni Vladikaufas pilſehtas galwas atgadijumā, pehz wina brahla iſteikumeem, tautas teefneſchi bijuſchi ſpeeti peelaift paſeminoſcho noschelofchanas zeremoniju, bet tad ari pehz tam, kad wainigās dīmītas wezakē ſcho ſpreedumu iſpil- diuſchi, wiſa ſabeedriſba peeteikuſi zeetuschās dīmītas lozekkleem par winu zeetſirdigajeem prafijumeem pilnigu boikotu.

Pehz parafſtas meera zeremonijas iſpildifchanas pree- ſchelos nahwes atgadijumus uſkata par galigi atlihdinateem un iſbeigteem. Tatſchu pats wainigais weenā ſinā teek aprobeschots uſ wiſeem laifeem: wiſch nekad wairs nedrihſt faut upura aunu. Pehz oſetinu tautas religiſki-etiſkajām paraſchām upura aunu war faut tikai tahds zilweks, kaſ naw iſlebjis zilweka aſiniſ un naw ſaudejis godiga zilweka wahrdi. Kara un paſchaisſargachanā ſihaas iſdaritu zilweku noſauſchanu oſetinu tautas paraſcha neſkaita par noſeedſigu.

Apſkatot oſetinu aſinsatreebibas paraſchu no kriminal- teefiſka ſtahwoſka, mums teefchi janahk pee galaflehdſeena, ka maſa kalnu tautina, kaſ gaduſimtenus dīhwoujuſe gluschi atſtahta ſawam liſtenim, bes kahda eiropojifka un politiſka eelpaida, ir peerahdijuſe apbrihnojamu tautas gara attihſtibu bahrgā kriminalſoda aſinsatreebibas mihiſtinachanā. Wiſas zitas, wehlak zehluſchās un tautā eefakaojuſchās paraſchās par wezo wiſru un ſabeedribas eejaufſchanos aſinneeku ſtarpa, par tautas teefu, naudas ſodu, un ſwinigo noschelofchanas un peedofchanas aktu, naw nekaſ zits, ka tautas weſela gara ſpehzigais pretwilnis, kaſ gluschi paſchapehjis un noſlahpejis wezo ſenlaiku aſinsparafſchu un, atſtahdamſ teor etiſki winu ſpehka, ka aſinsradineeku un ſentſchu kulta peekriteju

personigi-religissas teesibas, faktifli nostahdijis scho afins-foda parafchu sem zeetas fabeedrissas morales waras un at-nehmis afinsatreebibai nahwes foda nosihmi.

Neweenas zitas Eiropas waj Amerikas kulturas tau-tas foda kodelss, kas prasa zilweka dsihwibu, nepeeschkix paschhai tautai, waj, schaurakâ nosihmê, fabeedribai, tik leelas eejaufschanas teesibas pee afinsfodu isbeigfchanas un nedod pascham teesajamam tahdas isdewibas noschehlot wifas tau-tas preefschâ sawu smago noseegumu un moralisski atdsint us jaunu dsihwi, kâ ofetini parafcha.

XI.

Ar leelu interesî waram apflatit ari zitas ofetini parafchas no gimenes un personigo teesibu dsihwes. Swarigu weetu tautas dsihwê eenem wezum a godina fchana. Schi parafcha bes schaubam usglabajußes no patriarchalas dsihwes laikmeta, kuru pahrdishwojuschas wifas tautas, un attihstijusess ari no waldocho un wadocho personu politiskas dsinas, weizinat wezako autoritati un usturet pee jaunakeem pademibas juhtas.

Tatschu tagad, kad Ofetija wairs naw ne patriarchalas dsihwes eefahrtas teeschâ nosihmê, ne waldochu personu no paschu tautas, ne aristokratu; kad wifa masâ tautina ir jau gluschi demokratisejus, un neweens wezaks wihrs wairs neustahjas ahrpus sawas dsimtas kâ pawehlneeks, kâ sawu usskatu usspeedejs, schi parafcha, leekas, zeena un godina tikai wezvamu kâ tahdu, un wezu zilweku, kâ daudsu peedshwo-jumu kopsumu. Tadehk ari tautas fatiksmê neschkiro fwestchu wezu wihru no pasihstama, bagatu no nabadsiga. Sewischku godinaschanu, protams, parahda loti eezeeniteem waj gudreem tautas wihreem, kam leeli nopolni tautas dsihwê; tatschu, ja tahds loti eezeenits, bet gadôs jaunaks wihrs buhs kahdâ tautas sapulzê weenâ reisâ ar gluschi ikdeenischku weziti, pehdejam tautas parafchas noteikums dos preefschroku. Wifas tautas sapulzê un weesibas wezakais wihrs eenem pirmo weetu un wifas zeremonijas eesahkas ar wina un no wina: wisch pirms laku upura aunu, winaam pirmajam jaistez sawas domas, winaam pasneids pirmo kumofu, pirmo malku. Par scho leetu te buhs kahds peemehrs, kuru wehla kats peedshwoju pee Saromaga aula.

Pa atdufas laiku zelmalâ, kahdas sehtas un bodites tuwumâ, pee mums atnahza wairaki ofetini muhs apflatit.

Wini stahstija man dauds ko no sawas dsihwes un es par to gribiju winus pazeenat ar wihnu, kuru biju eegahdajees turpat bodite no kaslena ahdas wihna trauka par 30 kap. leelu pudeli.

Kad wisi ofetini bij sagahjuschi bodite, panehmu pudeli ar glahsi un eegahju wineem pakal. Glahsi peelehjis, fneedsu to pirmam, kas man stahweja wistuwak.

Ofetins nefustinaja ne pirksta, nolaida galwu un neteiza ne wahrda, kautschu gan paflatijas us mani un wihnu wifai laipni; wisch bij manami apjužis. Gahju tahla k pe otrâ un fneedsu tam pilno glahsi. Ari tas apjuča un, rokas ne-pazeldams, paklusu noteiza:

"Newaru nemt un dsert; muhsu tuwumâ fehd wezaks wihrs . . ."

Wisch eesahais paschkeleja us kahdu firmu wezi, kas fehdeja bodites dibenâ ziteem ajs muguras.

Mu tuhlin steidsos pee wetscha un paſneedsu tam glahsi. Wezis peezehlâs lehni un zeenigi, panehma glahsi un ſwini teiza:

"Sw. Jurgis lai dod jums sawu ſwehtibu us juhsu zela."*)

Pebz tam wisch isdsehra glahsi lehneem, gareem mal-keem un atdewa man atpakał.

Nefinadams, kam tagad fneegt wihnu tahla, luhsu zaur tulku wezo wihru, lai wisch pats fneeds wihnu, kam tas pebz kahrtas peenahlas. To wezis labprahit usnehmâs un pazeenaja wifus pebz kahrtas, pebz wina wezuma; tad wisch atkal apfehdâs, bet wisi ziti palika stahwam, kaut gan bodite bij wehl daschâs zitas kastes, us kuxam wareja apfehstees. Pebz dascheem atteezigeem jautajumeem dabuju finat, kâ weza wihra tuwumâ neweens neapfehschas bes wina usaizinajuma. Ja turpretim wezs wihrs stahw, tad neweens zits no jaunakeem par wina nekad neapfehschas, jaunekti pat nostahjas kaut fur pee durwim waj ajs durwim. Wezais wihrs pirms drihst eenemt weetu un apfehstees weefam blakus.

Wezo wihru lehmums aula dsihwê ir nelauschams: tas ir lifums, lihdsigs parafchai.

Ari pee ſwefchnekeem — eiropescheem ofetini ispilda wezuma godinaschanas parafchas; ja wina mums kaut ko

*) Уаестырджиiae фанданость факана д.

sinoja waj no mums kautko prasija, tad winai satreis greesas
pee wezakà muhsu starpâ.

Kahds firmis Orenburgas skolotajs man pastahstija par
sekofchu gadijumu. Winsch brauzis sweschhu zelotaju pulka
pa Grusijas kara zelu. Pretim braukuchi ofetinu kahsneekti.
Tiklihds pretimbrauzeji satikuschees, wezakais no ofetinu kahs-
neekem apturejis fawejus un luhdsis, lai ari zelotaji ap-
stahjas. Tad winsch panehmis fawu tautisko dsehreenu
(arakù jeb meestiku) un fahzis staigat gar wifeem zelotaju
rateem, mekledams wiswezafo wihereeti; winsch atradis wezo
Orenburgas skolotaju pehdejós ratós un fneedsis winam
pirmo glahsi.

Ofetini stahstija, ka wezs ubags it wifur kalmòs atrodot
pajumti un apsardisbu ne tik ween pee ofetineem, bet ari
pee wifeem falneescheem. Nabadsigi gehrbees zilweks warot
issstaigat wifus Kaukasisas kalmus frustum un schlehrsam, winu
nefur neweens neastilfshot. Tahdu froschneeku wifur usne-
mot kà weesi.

Weefmihiba Kaukasisi ja wehl usglabajusés lihds
pat muhsu deenam gluschi neaistifta. Weesim neprasa, no
kureenes winsch un kas winsch, neprasa, kahdas winsch tizi-
bas, kahdas tautibas. Wisi banya weenadas weesmihlibas
teefibas. Pee weesu usnemshanas kalmeschi ispilda zeetu
kahrtibu. Pee dascham tautinam (peem. pee chewfureem un
daschòs Ofetijas apgabalòs), weesam uskodu waj dsehreenu
pasneegdams, nama tehwòs nonem zepuri un loka zelus.
Weesi nofhdina wiszeenigakajà weetâ, wina felydeklam pa-
fneedis wilnas spilwenu. Weesa flahbtuhne wifeem mahji-
neekem jastahw kahjâs. Likai wiswezakais wihrs drihkfst
nofhftees weesim blakus, un ari pats nama tehwòs, ja winsch
dsimtâ wezakais wihereetis. Par weesa nonahweschani Ofetijâ
nama dsimtai jaatreebjas pehz ajsinsatreebibas paraschas.

Pee ofetineem weesi apguldot, jaunakai seeweetei dsimtâ,
wiswairak jaunawai, bet ja jaunawas naw, tad wisjaunakajai
prezetai seewai, janauj weesam kahjas un pehz daschu ap-
gabalu paraschas pat janowek wixam drehbes.

Schi parascha laikam dewuse eemeusu daschadàm eiro-
peeschu runam, kuras apgalwo, ka kalmeschi weesam par-
patiku pat atskotees no parastajeem gimenes tilibas prin-
zipeem.

Wairums inteligeno ofetinu tautas pasineju domà, ka
schis walodas ir paraschu nepasineju isdomajums. Daschu

daschi ofetini tomehr peesihmeja, ka schis jautajums naw
peeteekoschi ispehtits un ka warbuhi kahdâ loti tumschâ un
noslehgta kalmu aisâ waretu tomehr atgaditees tahdi nama-
tehwi, kas pahrat pahrsphile weesmihlibas paraschu un upure
winai usflatus par gimenes tilibas neaisskaramibu.

Siniski scho jautajumu apskatot, tomehr janahk pee sleh-
dseena, ka tahdi namatehwu upurei naw domajami. Ofetinu reli-
giskais fentschu kults nepahrprotami zenschas usturet tikai
tihru un teeschu ajsinsradneezibas turpinajumu no galwendâ
ziltstehwa us paaudschu paaudsem, un taifni us fchi kulta
atbalstas ajsinsatreebiba un tautas usflati, kas teesâ us nahwi
fatu prezetu feewu, kura pahrgahjuje pahr tilibas neaisskara-
mibas robescham. Kà lai nu peelaistu tik nelogisku warbuh-
tibu, ka gluschi altruistiska un etiska parascha — weesmihliba
waretu apgahst religiskâ kulta dogmas un peelaist jauktu
ajsinsradneezibu.

Ari pee ofetineem parastais f e e w e e t e s f a b e e =
d r i f k a i s s t a h w o f l i s k a t r â s i n â r u n â p r e t i m e i r o p e e s c h u
walodam. Ofetineetes dsihwes gaitâ fatrs nowehrotajs war
eeraudsit ne tik ween patriarchala laikmeta atleekas, bet ari
austrumneeku dsihwes usflatu peejaukumu un fewischki stipru
eefpaidu no muhamedanisma, kas gadusimtenus dsihwojis
Ofetijâ ar kristigo tizibu un paspehjis uszelt augstu fehtu
starp katars gimenes seeweetem un swescheem weesem.
Islams, kà to peedihwojam kahdâ zitâ reisâ pee lasu tauti-
nas, Batumas tuwumâ, pat neatwehl froschneekam-wihreetim
kopâ ar nama tehwu eeeet tanî fehtâ, kur dsihwo lasu gime-
nes seewas.

Schâi weetâ nu ari peewedu daschas zitas sawahktas
sinas par ofetinu seeweetes stahwokli, lai lasitajs pats waretu
taisit sawus slehdseenus.

Wisòs swinigakòs gadijumòs ofetinu seeweete teek no-
stahdita otrâ weetâ. Wina nefur, nefahdâs swinibâs nejauzas
wihreeschu barâ un nenem dalibu pee wina farunam. Nefur
nedirdezi seeweetes kaki runajam un jautri tschalojam. Wifur,
kur sapulzejes leelaks lauschu bars, seeweetes stahw sawruhp
un kluse, waj farunajas sawâ starpâ gluschi kluisu; nefahdâs
ne atklahtas, ne slepenas pastaigachandas un farunaschanas,
nefur neredsefeet. Sabeedrisskas darishchanas un pee religiskâ
kulta zeremonijam seeweetei nepeefriht nefahda loma. See-
weete nedrihkfst peeminet wihreeschu patrona Sw. Jurga,
wina nedrihkfst nokaut neweenu kustoni: nefam wina nedrihkfst

atnemt dñihwibū. Kad wihreetis eet garam, feeweetei ja-peezelas kahjās. Nama mahte tikai tad driksht nofhistees weesa turumā, ja weesim ir lihdsi feeweete.

Tikai ofetini dsimtā wezakais wihreetis skaita kahdu luhgschanu, tad wiseem ziteem dsimtas lozefleem wihreescheem katra atsewischla luhguma galā kori jašaka „Amen!“ Peemehram: „Lewi, Deewis, flamejam,“ ſaka aisluhdjejs; „Amen!“ ſauz kori ziti dsimtas lozefli; „Pee tewis greeſchamees ſawās wajadsibās.“ „Amen!“ u. t. t. Tikai feeweetes nepeedalaſ pee ſchi „Amen“ iſſaufschanas*).

Sawās aisluhgschanās pee Sw. Marijas un Jaungada laimes wehlejumās wihreeschi aisluhds un nowehl nama tehwam, lai wina zilts pawairotoſ ar jaunu dehlu. Meiteni neweens newehlas. Preesteris Gatujews rafsta, ſa dehla peedſimſchanu ofetini uſſkatot par Deewmahtes dahwanu un apſweizot ar leelām gawilem. Ofetini kahſu zeremonialā trefchā deenā pehz bruhtes pahrweschanas bruhtgana namā kaut ſa h d s ſe h n ſ no bruhtgana radineekeem, nonem-dams bruhtei kahſu plihwuri, faktot: „Lai Marija tew dod ſeptinus dehlus un weenu meitu!“

Us manu jautajumu kahdam weenkaſhakam ofetinam, ſa iſturas nama tehwis, kad wina dsimtā peedſimſt meitina, ofetins ihſi atbildeja:

„Nopſlaujas.“

Schi nelaipnā meitinas apſweifſhana, winaſ ſaules gaſmu pirmo reiſu eeraugot, atſtahj uſ winaſ tahlaſ liſteni ſliktu eepſaidu. Wiſu muhſchu winu pawada tautas uſſkats, ſa wina ſee ſawu ſentſchu ziltswahrda turpinaschanaſ naw nekahdas noſihmes, un ſa wina newar aiffſtahmet zilts godu un atreebees par aſinsradineekā nahwi. Wiſlabakā atgadijumā, kad kahds par winaſ audſefchanu ſamakſa „iradu“ (kalijmu) un winu apneem par ſeewu, wina ſeedler paſiwa loma pee zitu ſentſchu ziltswahrda nemirſtibas uſtureſchanas.

Tatschu par wehrdissku ofetineetes ſtahwolli newaram ſault. Ofetini wihru un wihreeschu atteekfmēs pret ſawām ſeeveetēm waram nowehrot ſoti dauids zehluma un maiguma, un labu daļu no widuſlaiku brunnenezifſas uſſtahſchanās. Daschadōs aulōs man iſdewāz, ſinamis, iikai ſa zeletajam, nowehrot, zif laipni un nopeetni apeetas un ſarunajas ofetini wihi ar ſawām ſeewām, zif godbijigi un atturigi iſturas

*) Свящ. А. Гатуевъ. „Христ. въ Осетии.“ Стр. 10.

notahlēm jaunecki pret jaunawām. Ofetijā labi paſihtama parafcha, pehz kuras, kad wihreeschi jahj jahſchus un winam kahjām nahe pretim ſeeveete, wihreetim aif godbijibas janokahpj no ſirga un jawed ſirgs pawadā, lamehr ſeeveete paeet garam. Daschōs apgalbōs ari eſot parafcha, ſa wihreetim japeezeſlas kahjās, kad ſeeveete eet winam garam.

Par ſoti leelu juridisku ſeeveetes teefibu mums jauffata parafcha, kaſ ſeeti aisleeds aſinsatreebejam usbrukt ſawam upurim, ja taſ paſlehpees ſeeveetes namā. Usbruzejam jaapſtahjas pee ſeeveetes nama ſleegſchna.

Tautas parafchas nekahdā ſinā nezenschaf ſeeveetes paſeminat un nizirat, bet tikai kraſi norobescho wihreeschu un ſeeveechu dñihwes uſdewumus: wihreetis iſpilda wiſu darbus ahrpus mahjas un ſabeebribā; ſeeveetei peeder tikai nams un dsimtas dñihwe. Ofetijā juhs nekur neredesfaſ uſ eelām un zeleem ſeeveetes ſa preſchu pahrdewejas, nemas nerunajot par dſehreenu pahrdotawām, kur ſeeveete nemas nerahdas eelfchā.

Wairums parafchu, kuras aprobescho ſeeveetes dñihwi, bes ſchaubam neifeet uſ to, lai nedotu waj at-nem tu ſeeveetei ſa h d a ſ ſ e e ſ i a ſ , bet gan lai aiffargaiu tiflibu. Tikai ar tahdeem motiweem ari paſchi kalneefchi iſſkaidro kahdu ſawadu parafchu, kaſ ſ e e t i aisleeds wedefla i ſ e l ſ a d ſ a r u n a t e e ſ a r wi h r a b r a h l e e m u n wi h r a t e h w u . Ža tee wina kaut ſo jautā, tad wina war atbildet tikai zaur zitu zilweku. Gaischu peemehru man pateiza muhſu paſchu zela beedr̄s, ofetini ſtudents. Wiſch reiſ leelā ſteigā aismirſis parafchu un, iſtabā eefrehjis, greeſes teefchi pee ſawa brahla ſewas un jautajis wina, kur atrodas brahlis un beedri ſtudenti. Swainene nolaideſe galwu un neka neatbildejuſe. Wiſch jautajumu atkahtojis. Tad brahla ſeewa aiffwilkuf ſakatina ſtuhri aif mutes, par ſihami, ſa wina newar runat, un iſſteiguſes ahrā. Pehz kahdas minutes wina eefuhtijufe atbildi ar kahdu maſu meiteniti. Tatschu ſchi pate parafcha neſihmejas uſ ſeeveeti ween; wina ari aisleeds wiſhra tehwam un wiſhra brahleem farunatees ar wedeflu un ſwaineni.

Tifliba ſtahw p e e o f e t i n e e m w e h l u ſ ſ o t i a u g ſ t a ſ p a f a h p e ſ ne ſ i k ween p e e ſ eeveetēm, bet ari pee wihreescheem. Wiſi inteligeentee un ari weenkaſhacche ofetini, pee kureem greeſos ar atteeziſeem jautajimeem, man bespartejifki iſteizās, ſa wina Ofetijā nekad naw

dsirdejuschi runajam ne par weenu atgadijumu, kur prezeta feewa buhtu lausufe wiham doto folijumu un pahrgahju se pahr dsimtas noslehtibas robeschäm. Bet pee jaunawäm loti reti nahlot preefschä neatlauta eepafisfchanäs, kas laupa jaunawas godu. Scho reto atgadijumu upureem tad ari japhahrdishwo leelas moralisskas zeefchananas. Jaunawu, kas saudejuse sawu jaunawas godu, winas ihsteneek i us wifeem laikeem isflehdot no dsimtas un aula fabeedribas. Scho jaunawu wehl warot glahbt no posta tikai lahda skaista tautas parafcha, pehz kuras tahdus behrninus, kam tehws naw sinams, peenemot par faveem behrneem tahdi laulati pahri, kam winu laulibä behrnu naw. Tahdä gadijumä ari behrnina mahti usnemot jaunajä dsimta.

Genus gadus atpakal nelaimigä jaunawas wehl fodiuschi ar nahwi. Wiham neustizigu laulatu feewu ari tagad wehl foditu us nahwi fmailais, afais kinschals, wadits no atreebigä wiham rokas.

Newar fazit, ka fods ker tikai feeweetes. Ari wiham fischti, kas laupijschi feeweetes godu, friht par upuri afinsatreebibai: wihrs atreebj feewu, tehwä meitu, brahlis mahsu, radneeks radneezi.

Par pehdejo gadu desmitu inteligeentee ofetini tomehr runaja loti faruhgtinati. Teefnescha brahlis, Allagiras dakteris sawä ahrsta prakse katu gadu jau atsikhmejot pahris jaunawas, kas greeschas pee wina pehz padomeem tahdös jautajumos, kuri agrak bijuschi gluschi isflehgeli no ahrsta prakses un ofetini tautas dsihwes...

Truhdu fmalu pehdejä laikä eenesuschi ofetini dabas behrnu tihrajä dsihwë wiñi tee jaunee ofetini, kas atgreesufches atpakal no ziteem Kreewijas apgabaleem, kur wini kallpojuschi par muischneku meefas fargeem un polizijas straschnikeem, un atfwechinajusches no sawas tautas agrakas dsihwes.

Ari ofetini studejoschä jaunatne, atgreesdamä no Maßkawas un zitam leelpilsehtäm, pahrnefot few lihds us kallnu auleem kulturas iswirtibas dihglus.

XII.

No Sangijewa fanatorijas un fkaistä Zeidonas stuhrischa atwadamees paschä Tazhu pehpusdeenan un pasuhdam fwehtaja meschä. Atkal mumä pa preefschu lokas schaurais eemihaitas lajhi tazinfch, atkal abäps pusës firmäps smarfchojuschä pree-

des, dselteni seedofchee azaliju kruhmi, firmi, leeli klinisch bluki. Nisä dibenä met leelus lehzeenus Zeidonas baltä putu straume ... Jau paejam Rekomam garam. Schodeen, leekas, wiäsch wehl wairak noleezees pee semes, wehl ween-tulaks. Tazinfch steepjas arween tikai us leju zaur mescheem un kruhneem, pahri jautreem strauteem un plateem almeni laukumeem.

No aias dsilumeem pa to paschu tazinu kahpj mums pretim fwechneeks, platmali galwä, faulé nodeguschu bruhnu feju. Tas ir ahrsemneeks. Winam pakal us bruhna, wahja kallnu firdsina jahj jauna feeweete, baltä bluhfite, ween-fahruschu salmeni galwä. Fahjejai eet pakal diwi wideja auguma wihamfischti, tumfchäm platmalem galwä, Alpu spee-keem roka.

Sweizinu winus wahzu walodä. Behdejais fanem fweizeenu un apstahjas. Pahrmianam zelotaju jautajumus un atbildees par Zejas schluhdoni un Adai-chocha kallnu. Pirmais ari nahk atpakal un fala sawu wahrdi:

„Doktors Ronketti.“

Egapafchstamees. Winsch ir italeetis un masä elspedizijas preefschneeks, Winam zelo lihds wehl weens beedris un beedrene. Treschais wihametis ir no Karalaufschem. Masä elpedizija nodomajuse ispehkit Adai-chocha sneegu laukumu un atraft jaunus teefchus zelus us Kargoma schluhdoni un tad us Elbrus!*)

Norwehslam drofchajeem alpinisteem laimigu zelu un dodamees atkal tahlak us leju. Tagad pa paschstamu tazinu un no kallna us leju eeshana loti weizas. Gluschi bes geuh-tibam efam nogahjuschi kahdas feschas werstis. Bee awju gana fehtas apstahjamees atpühstees un nodsertees awju peenu. Ap maso klinisch buhdinu meerigi stahw leels bars melnu awju. Tuwu pee buhdinas durwim trihs wezi kallneji ofetini, leelam, meñäm jehrenäm galwä, semä notupufches flauz awis. Bee fkaulfchanas peeradufschä kallnu awis stahw gluschi meerigi, galwas semu nolaidufschas. Padodam ganeem deewpalihgu un roku fustibam rohdam wineem, fribam dsert peenu. Wezakais gans pеezelas un nes mums

*) Duschas deenas wehla Batumä lasiju, ka maso elspediziju pahristeidsis us Adai-chocha kallna leels sneega un fala negaifs un doktoram Ronketti atfaluschas kahjas un rokas, kuras Vladikaukasä nonemtas.

R. B.

ſawu peena traufu, kuxā wiſch nupat ſlauza filto peenu. Gar akmenau lſchupu eedams, wiſch wehl panem lihdi ne- tihru koka kaufinu, kas guleja uſ akmenneem. Peena traufs netihrs; aplipis. Pa peena wiſu peld mafi melni grusifchi un lihkimainas wilnas ſprogas. Gans eelej filto peenu kaufinā un fneedja mums. Mehs labi ſaprotam, ka wezais gans nemas newar eedomatees, ka mehs ari buhtu peeraduſchi pee zitadas tihibas.

Katrs peena dſehrajs ſanem wiſus ſawus ſpehkus, aif- meeds azis un nodabū uſ leju pahris malku. Peens loti trelns, filts, ſalds un ſpalwains.

Taifamees, ka tik topam prom no ſchis baudas. Nakti pahrgułam Sw. Nikolaja lejā, zelineeku naminā.

Otrā rihtā pulkſten ſeſchōs ejam tahlaſ pa Oſetijas kara zelu. Žauks rihts, bes wehja. Uſ kneega ſegtajam aismah- kou kalnu wiſotnēm guļ agrinās ſaules ſahrtums. Pa wiſu leju ſchalz un dun Ardonas trofniſ. Uſ kahdas aug- ſas, melnas klints raga preti uſſwelpj ſawu weenkaſhrſho dſeeſminu maſa putniſch.

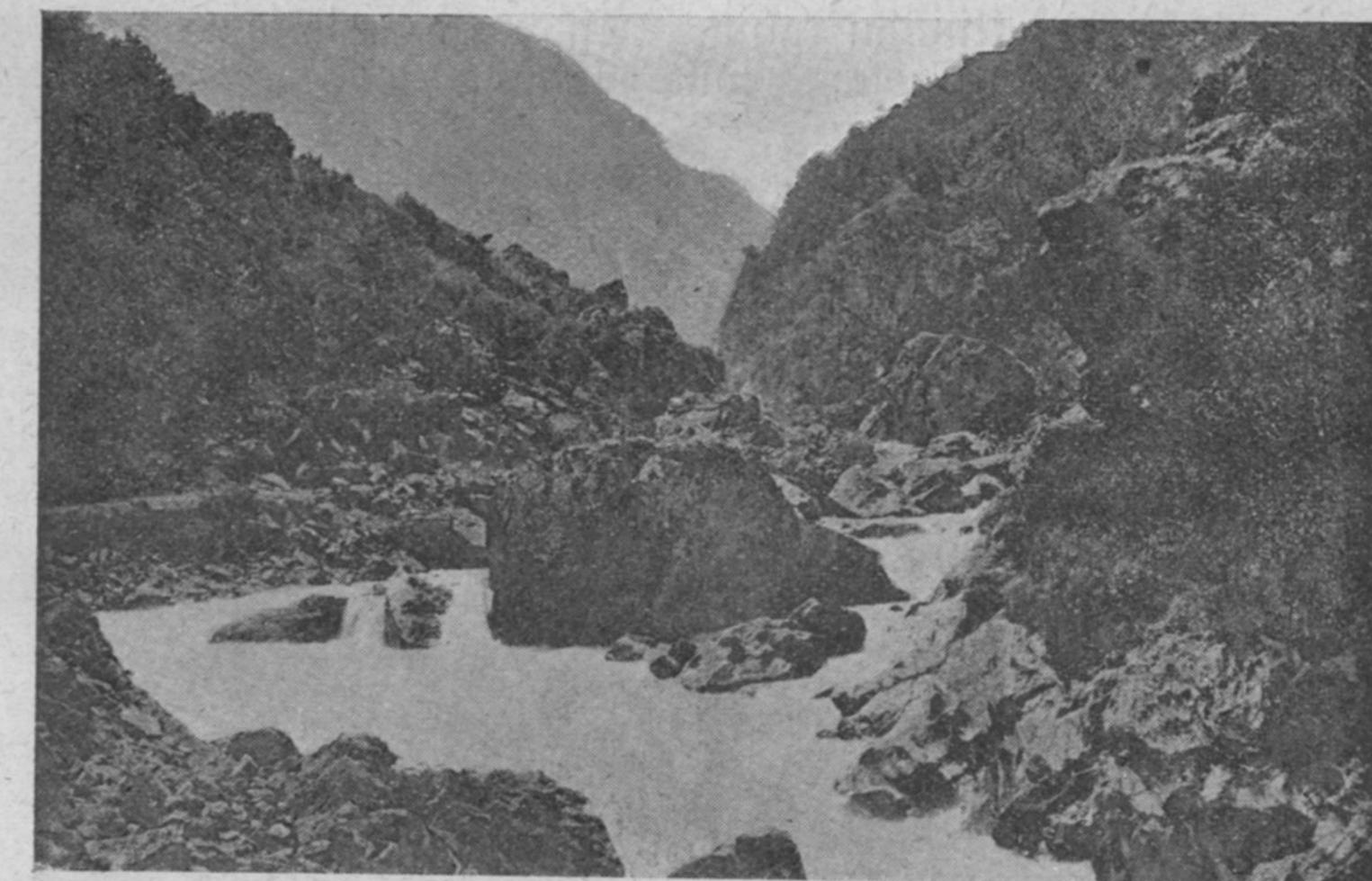
„Füi—tju—tju“! . . . „Füi—tju—tju“! drihs uſ weena, drihs uſ otra klinschu raga. Weenigi ſchi maſa putniña ſuga ir te peemehrojuſes klintim un apſtahkleem. Putniña kalklinſch peleks, tahds pats kā klintis, ſpahrnini — melni, kā melnās ſchifera klintis un aſtie, putniņam lidojot, gluſchi tilpat ſarkana, kā ſarkanee klinschu gabali. Uſ kuru klini putniſch ari nenolaifos, daļa no wina maſa kermenifcha tomehr lihdiņafees klintij un wina eenaidneeks to tik drihs neeraudſis.

Tuhlia aif Sw. Nikolaja eelejas ſahkas ſlawendā Kafara aifa. Zelſch top arween ſtahwaks, aifa arween ſchauraka. Aifas druhmo, failo klinschu ſeenu wiſotnes abās puſes at- duras mahkonōs. Weelām zelſch eezirſts granita kalna ſeenu un atwehſtee kalna ſahni karajas pahr zelu. Aifas dibinā auro Ardonā. Tur redsam weenu „Imatrū“ pehž otrs.

Upes ruhkonas un dunonas atbalſs ſchalz no wiſam klinschu ſeenām, no plaifām un eedobumeem. Tcaſuliga ſtrahwa joao uſ leju pa loti ſlihpri un ſleegſchacainu gultni; neſſaitamās weetās wina met augſtus, platus lehzeenius, ar joni gahichas wiſu wareneem, zelā guloscheem klinschu blukeem, itkā gribetu tos aifswēſt prom no ſawa zela, bet tad ſchee bluki nekuſtas, tad ſtraume lez atpakaſ un metas garam gar abeem ſahneem. Granita kraſtōs iſſkalotas dſilas bedres, dſili eedobumi. Weetām wiſa warenā ſtraume wi-

dama un mutulodama grimſt dſilā, platā paklinti un paſuhd ſtatitaja azim, bet tad tuhlin aif platā klinschu ſloga atkal iſraujas ahrā un joao tahlaſ, pahri wiſeem ſleegſchneem, wiſeem ſawekleem.

Straumes wiſus dſirkſti un puto, kā ſakults ſeepju uhdens. Weetām paſchā upes wiđū ſehd milſis akmens, tik leels kā wairakſtahwu nams. Schis akmens reis attruhžis kalnu augſtumōs un nowehlees aifā. Kas lai ſaſin, zik gadu tuhkfſtoſchus uhdens ſtraume jau glahſta un gludina wina ſahnus. Uſ akmena wiſus jau attihſtijuſees beesa ſemes ſahrti un tajā aug diwas preedites; tam wiſaplahrt ſalo ſahle, ſeed baltas pukites.

Nr 21. Kafara aifa.

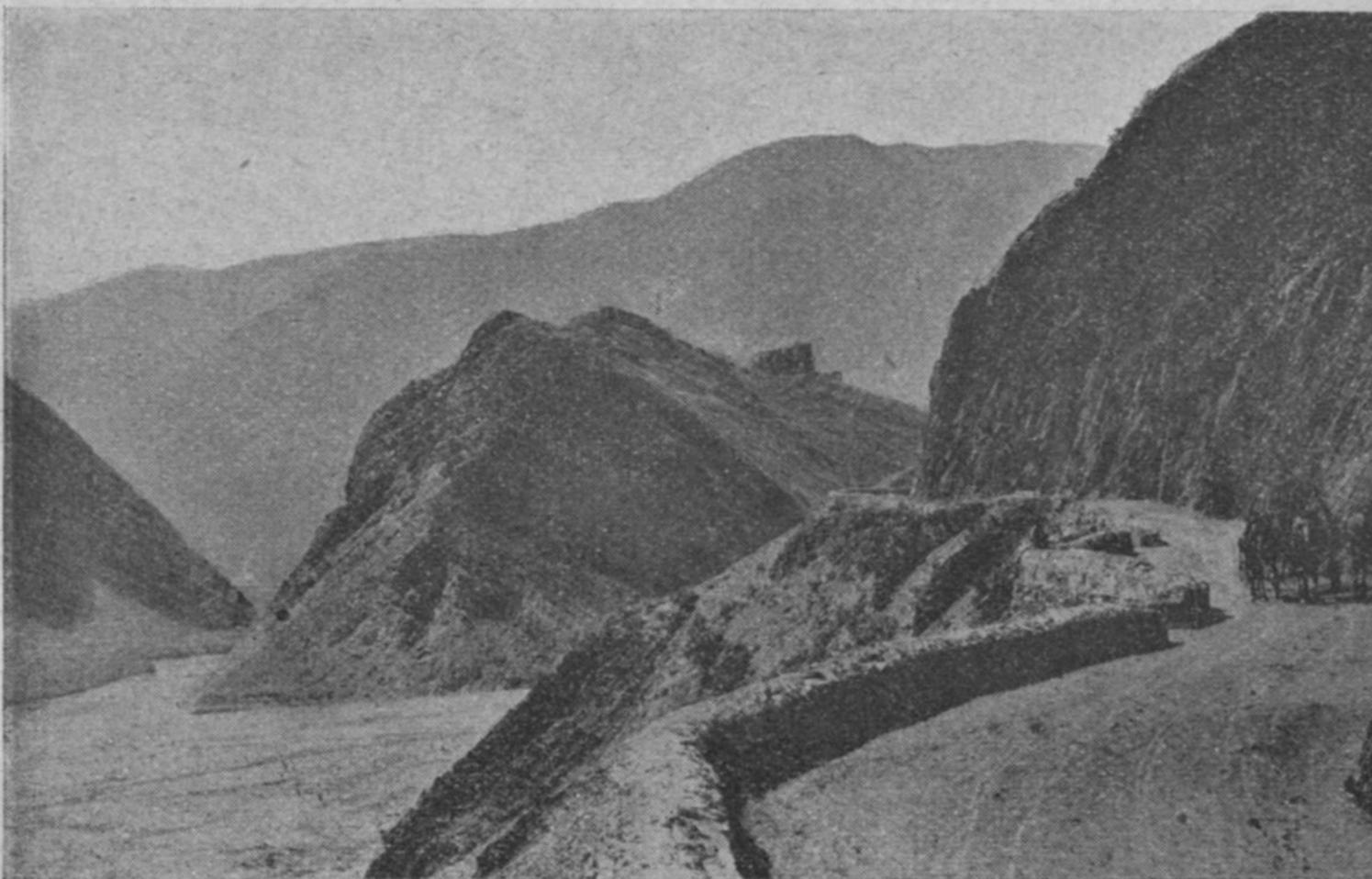
Abās aifas puſes, lehſenakās weetās noklahjuſchees ſalu meshu plankumi, ſtahwakas, kailas klinschu ſeenaſ un pakahpes apwihtas ſaleem lapu koku kruhmineem; retas weentvlas milſu preedes aug uſ bruhnī-peleko klinschu ſeenu wiſotnēm.

Kahdās trihs weetās no ſtahwajām ſahnu aifām gah- ichas lejā baltās putās pahrwehrtuſchās upites. Winas pluhſt pahr zelu bes tilta. Zelſch upites weetā iſbrugets

platām klinšču plihtēm. Brauzeji brauz zaur upiti, kahjineeki usmeklē augščpus zēla akmenus, pa kureem war pahrlehtē.

Kafara aisa buhs kahdas astonas werstis gara. Winas warenās un ūkāstas dabas ainās gruhti aprakstīt. Skatitajam winas paleek atminā us ilgeem, ilgeem laikeem. Pahrejam pahr tiltu us Ardonas kreiso krastu.

Aisa išbeidsas labi platā eelejā, kuras lejas galu ajsprosto augsts klinšču rags. Ap scho klinšču ragu tek weenā pušē Ardonā, otrā Ardonas attēla waj peetēka. Us pafcha kalna raga rehgojas kahda senatnes zeetolfschna muhri. Pa kalnu starpu eeraugam aulu „Saromagu“. Ardonā ajsgrēschas no mums prom pa kreisi. Muhru zelsch ajslikumo pa labi, gar stahwu klinšču kalnu. Ais wezā zeetolfschna kalna Saromaga eeleja išplehſchas wiſā platumā.

Nr. 22. Saromaga zeetolfsnis.

Ais eelejas reds balto Saromaga weefnizu, basnizu, ūkolu un wehl kahdu baltu naminu. Ap baltajām ehkām nogulufchās velekas besjumtu kalnu būhdinas, tahlak ap aulu pa lehjenajām pakalnitēm salo meschu lauki.

Pa eelejas widu tek jautra upite Adai-choch-don. Winas krasti apaugschi salu, treknū sahli. Zelmalā peleks koka

stabs ar masu dehliti, us kura greiseem hurteem usrafstits: „Меблированные номера. Абед. Ужн. Крѣпост. Зармач. Н. М. Макаев. Ход. ныжни дорога.“

Tatschu mehs neejam wis pa „ныжни дорога“ us weefnizu, kur mums buhtu jamaskā par apstahfchanos, bet, wehl gabalinu pagahjuſchi, apmetamees us Adai-choch-don upites kraſta, masas bodites tuwumā, salā zelmalas sahle.

Pee mums tuhlin atnahza kahdi ſeſchi ofetini, leela auguma ūlaiki wihi, nopeetnām, droſchām, bet labſirdigām ſejām, augstām, melnām jehrenēm galwā, ſajosteem wideem. Wiſecm gari klinšchali pee fahneem. Wini apjautajās lauſtā freewu walodā, kas un no kureenes mehs efam un us kureeni ejam. Tuhlin pafakam. Ofetini apnieerinas un ſaeet boditē. Ari mehs kahdi diwi eeejam wiſeem pakal eepirktees olas un maiſi, apjautatees par zelu. Mums pakal eenahk wehl kahds ofetinu tips, jau labi noſirmojis. Tam galwā nemas nau ſepures, us galwas widus uſſlahts plats tſchetrſtuhrains aitahdas lahpis, ar wilnu us ahrpuſi. Lahpa ſtuhrē nokahrufchees us peeres, gar auſim un pakauſi. Schis tips ir wiſrunigakais un wiſkustigakais. Winsch tuhlin mums pastahsta, ka winsch deenejis ilguſ gadus freewu armijā un bijis laut kahdā karā. War jau ari redset, ka winsch dauds ko panehmis no kafarmes gara lihds us mahjām. Agrakā paſchapsfinigā, atturigā zehlā kalneefcha daba ir gluschi ſajaukuſes ar kafarmes niķeem, padewibu un ūlauna plahpibu. Winsch tuhlin eerauga manā rokā masu melnu ūwilpi (okarino) un nelawejas apjautatees par wiha noſihmi. Paſſaidroju, ka greeſigās okarino ūlanas war noderet par ūignalu kahnōs waj meschu tuſneſchōs apmaldiujſchamees beedreem. Ofetins luhds, lai fautko uſpuhſchot. Uſpuhſchu wiham freewu kafaku. Winsch tuhlin ūhka lehkat ūawu ūeſginku un ūit ūahjas us grihdas un zilā rokas pa gaiſu . . .

Ahrā pa atduſas un uſkodas brihdi pee mums atſteidsas no Saromaga aula kahds jauns ofetins un eedod mums dſeltenu, ūaburſitu papira ūapu. Us ūapas weenās puſes ūliktā ūreewu walodā nodrukats Saromaga weefnizneeka ūludinajums. Weefnizneeks paſino „godatai publikai“: zelo-tajeem, kahnruhpneefkeem, ūomerſanteem, inscheneereem, waſar-neefkeem, medneefkeem un wiſeem garambrauzejeem, ka winsch atwehris mebeletus numurus un ūeedahwā ūawadonus, medneekus un jahjamos ūirgus; „kahnruhpneefkeem, inschenee-reem un ūomerſanteem“ winsch apſolas „neleegt“ ūawus pa-

falpojumus pee „w i ſ u k alnu m inera l u bagatib u un awotu u'rahdiſchanas“ un peedahwā „w i ſ u ſ ch o bagatib u paraugus un ſ inas par wiñam“.

Laſot usnehmiga weefnizneeka ſludinajumu, mums noſuhd ſmaidi no luhpām. Mumis atleekas tikai ſtumigi pafratit galwu un domās apſtahtees pee dihwainā jautajuma:

„Kadehk gan muhsu walsts dalā, Kaukasijs, tas tā ir, ka newis inſcheneeri un k alnruhpneeki p eefola faut fo wehrtigu „godatai publikai,“ bet gluſchi otradi, w e e f n i z n e e f s u n ſ ch a ſ ch l i k u z e p e j ſ p eefola i n ſ ch e n e e x e e m u n k alnruhpneem w i ſ a ſ k alnu bagatibas un zelu uſ wiñam? Kadehk gan weefnizneeks ofetins usnehmeeſ k alnruhpneezibas deparmenta eerehdna lomu?..

XIII.

Tahlač zelſch ſteepjas pa kailu Mamifon-donas upes aisu, gax aias kreifajeem fahneem. Nekur wairs naw neweena kozina, neweena kruhmina. Un tomehr w i ſ u ſ ch o ap-gabalu, eefahlot ar Saromagu, war faukt par k alnu Oſetijas apdſihmotako apwidu, par ſemkopibas zentru. Pa w i ſ u Ma-mifon-donas eeleju un pa lihdsenakām weetinām zelmalā iſkaſitas k alnu ofetinu buhdinas, gan leelakās grupās, gan pa trim, tſchetrām kopā. Uſ apmehram deſmit werſtu gara gabalina apmetuſchās kahdas tſchetrās aulu ſaheedribas: aug-ſchejās un apakſchejās Tiba, Tlia, Bazita, Lixri, Tibzna, Welta, Salata u. z., ar wiñu iſkaſitajām buhdinām. Ŝenatnē, tau-tinu zihnu laikmetā, ſchee paſchi auli bijuſchi uſzelti paſchōs k alnu un klinſchu augſtumōs, eenaidneekam gruhti p eejamās weetās: tagad auli nowilkufchees lejā, zelmalā un upmalā, kur ehrtaka ſatiffme un kahds noderigaks ſemes gabalinsch apſtrahdaſchanai. W i ſ i ſemes gabalini un ſtuhrifchi, kur tik warejuſe peekluht zilweka roka un kahja, ir apſtrahdati un apfehti. Pa w i ſ u eeleju un gax lehſenakeem pretauſles k alnu fahneem ſalo meeschu lauzini. Gax wiſām lauzinu malām un weetweetām widū ſakrautas akmenu grehdas un ſaudſes. Katrs no ſcheem akmeneeem wiſmas weenreis p abijis ofetina ſemes araja waj wiña ſeewas un behrnu rokās. Akmenus nekad newar nolasit. Wiñi arween no jauna iſkuhnojas no apakſchās uſ augſchu, atdruhp no apakſchejam klintim, norit no k alnu augſtumeem.

Par aramas ſemes kahrtu, kā mehs wiñu ſaprota, k alnōs newar buht ne runas. Muhsu beeſee aramas un rofamas ſemes ſlahai ar wiſeem apakſchſemes mahleem un gluhdām ir krahjuſchees gadu tuhktoschus, warbuht miljonus, uſ leelajeem ledus ſchluhdonaeem, kās reis ſchluhkuſchi pahr wiſu tagadejo Kreewiju, lihds pat deenwideem, un, ſchluhdonim iſkuhſtot, palikuſchi uſ weetas. Uſ lihdsenumeem ari wiſadi uhdens pluhdi ilgōs laika poſmōs fanefuſchi beeſu ſemes kahrtu.

Nr. 23. Tibzna auls.

K alnōs tupretim, zeetu klinſchu paſaule, ſemes kahrtinai naw weetas. Wiña war ſakrahtees tikai ſchaurās plaifās, uſ ma-jeem lihdsenumeem un upju lejās, wahrdū ſakot: wiſur tur, kur ſkrejofchi pawaſara waj leetus uhdeni, fanes no klintim atſkalotas waj wehju atpuhſtas un atdrupinatas ſihkas ſmil-tinas, mahlu daſinas un puteklifchus. Tatſchu tik nejaufchi fanesto ſemes kahrtinu tikpat nejaufchi atkal war aifſkalot un aifneſt prom waj pahrpluhdinat akmeneeem un ziteem jau-neem fanefumeem.

Peewedu s̄ihkafas ſinas par falneeschu ſemes apſtaheleem no ziteem tizameem awoteem.

Georgijs Zagołowš*) atſihmē ſekofchu iſwiſkumu no N. Tultschinſka aprakſta (Terſk. сб. в. V)

"Lai ſagatawotu kulturai noderigu maſu ſemes gabilau, falneescheem ſoli pa ſolim jaekaro no klintim ſihki ſemes ſtuhrifchi: jenotihra akmeni, ſeme jamehſlo, ja wajadfigs ta jaatnes maiſös no zitureenes un janober arama fahrtina, jaiſrok waj jaiſzehrt lahtu augſchpus ſemes gabalina ſtahwajās klintis daudſ grahwju, lai uhdenei noſkreetu garam, un wiſſ ſchis darbs jadara par daschām kopinām meeschu waj ſeena."

E. Maſtimow ſ rakſta (Terſk. сб. в. II).**) "

"Kalu Öſetija atrodas bahrgōs dabas apſtaheleſ. Waſara te pahrak iſha, bet ſeema loti gara un bahrga, tadehſ ſa apgaſals ſtahw loti augſtu pahr juheas lihmeni. Augligas ſemes te gandrihs nemaf naw, un ja ari wina top radita mahnſligi, tad nekas winu newar aiffargat no kalnu no geuwumeem, ſemes fahrtas aiffchlužzeeneem un leetus gahſem, kaſ beechi ween noſkalo ir labibu, ir paſchu ſemes fahrtu.

Arama ſeme dalas diwās ſchklirās: tuvalkojā pee dſihiſ wes weetas, kur lauzini guł gandrihs horizontali, ſeme irdena un weegli apmehſlojama, un tahlačajā no aula, kura ſawa tahluma un ſtahwuma ($60-75^{\circ}$ ſtahw) dehſ maſ noderiga kopſchanai un mehſloſchanai. Ir bijuſchi gadijumi, kad abu ſchkliru ſeme pahrwehrschaſ nederigā ſemē, ja winām uſkriht kalnu gruvelki, waj ari derigā wirſkahrt pate aispuihſt leetus laikā prom."

Semes ſagat iwoſhana fehjai prafa milſigas puhles, un preefschdarbi ilgſt 3—4 gadus

"Wiſas diſimtas lozefku brihwās roka: aiauemtas ſchais darbā. Mehſlus ſakravij neleelās tſchupās, furās wini puht lihds pawasaram. Tad winus tuhlin pehſ ſneega noſkuchanas ruhpigi iſmehta pa ſemes gabalina. Mo ſemes gabalina nolaſa akmeaſ un ſamet tos leelās krahfmatās, itka ſchogōs. Un tomehr ſchis milſigas puhles pee ſemes tihriſchanas un mehſloſchanas loti beechi iſgaift weenā azumirkli. Sneega lawines, klinſchu nobrukumi, traſuligeer pawasara uhdenei waj waſaras negaſa leetus gaſses apnes wiſus lauzi-

*) Георгий Цаголовъ. "Край безпросвѣтной нужды" стр. 25.

**) Turpat: 28—31 lap. p.

nus ar akmenem un nederigu ſemes fahrtu, waj pat aifnes prom augligo fahrtu ar wiſu labibu. Ta peem. Sanibas draudſe leetus gahse 1889. g. noſkaloja gandrihs wiſu aramā ſemes fahrtu ar wiſu fehju."

Saromaga un Mamifona aisu apdiſhwotajeem tomehr ifdodas ifaudſet tikdauds meeschu, ka wiñi kahdu daļu war pahrdot Wladikaufkas alus bruhscheem. Par eeneito naudu oſetini pehrl ſukurisu maifei waj ſitu labibu.

Oſetinu galwenais uſtura un pelnas awots ir aitkopiba. No awju peena frej frehjumu, ſul ſweeftu, feen ſeerus, raudſe ſkahbo peenu. Atlifikhos peena raschojumus pahrdod Wladikaufkasā. Par peenſaimneezibu muſu noſihmē Oſetija newar buht ne runas: te peena apſtrahdaſchana atrodas wehl pirmatnejā paſahpē, ka gaduſimtenus atpačak.

Par weenigajām Kalnu Öſetijas (un ſitu lihdsigu kalnu apgaſalu) dabas balwām waretu ſault Alpu ganibas un plawas. Tatschu to te ir tik maſ, ka wiñas peeteef, waretu teift, tikai ſelotajam ko redſet un dabas pukifchu dſejneekam ko apdseedat. Lihdsigas iſtas Alpu ganibas mehſ tik qarā un plashā ſelojuma apgaſala pa kalnu ſeemelu nokari re-dſejām wehl tikai trijās, tſchetrās weetās.

Par tam ganibām, kurus paſchi kalneeschti ſauz par ganibām, jaſaka pawifam ſaut kaſ ūzits. Šchis ganibas wiſlabak aprakſtijuschi ziti, weetejee rakſtneeki.

"Kalu apgaſalu, kurus mehds ſault par ganibām," ſakſta E. Maſtimows, "ir pa leelakai teefai nepeeſjamas, ſtahwas klintis un kraujas, waj ari tuſchti lauki, kaſ apbehrti klinſchu drupām."

Par Kalnu Öſetijas ganibām laſam ofizieliōs Terſkas apgaſala kalnu dalas iſpehtischanas komiſijas rakſtōs*) ſchahdas ſinas:

"Waſaras ganibas atrodas tahtu no apdiſhwotām wee-tām, ſaltumia un miglas walſtibā. Pehſ topografiſteem apſtaheleem winas war eedalit diwās ſchklirās. Pirmās ſchkliras ganibas lopeem weeglak ſaſneedſamas; otrsas ſchkliras ganibām gruhti peetift: deenwidus puſe winas beidsas pee ſtahwām, gruhti pahrejamām klintim, un uſ ſchim ganibām lopi war aiftift tikai pa ſtahwem, ſchaurēem takeem, pa kureem leellopi eet pa weenam, bet ſirgi jawed pawadā. Daschas no ſchim ganibām ſaſneedſamas awim un kaſām. Uſ ſchim ga-

*) Г. Цаголовъ. Стр. 31.

nibām aug panīktuse dseltena sahlite, kuras teevee ašnai iſ-dihguſchi wiſai reti."

"Lopi, kas ganijuschees uſ ſchim ganibām weenu, diwūs mehneſchus," rakta H. Tultſchinſkiſ*), "atgreeshaſ rudenī atpačal bes nageem un lihdīnas lopa ſkeleton, kas eebahſts ahdaſ maſfā."

Un tomehr ari tahdas ſliktaſ axamas ſemes un nederigo pławu un ganibu kalnu oſetineem ir wiſai mas.

A. Haſſijewſ**) pehz oſizielaſ komiſijaſ ſiaäm atſihmē, ka uſ katra kalnu oſetina iſnahk ne wairak par 0,4 def. axamas ſemes, 1,4 def. pławu un 6,5 def. daschadaſ zitas derigaſ un nederigaſ ſemes.

No wiſa mineta iſlobas jautajums par kalneſchu liku- miffam teesibaṁ uſ ſemi. Schis jautajums ir wiſſahpigakais un wiſfareſchgitakais kalneſchu dſihwē.

Kaufaſijas kalnu tautinaſ gaduſimtenus nofahrenjojuſhas ſawas ſemeſ attezzibaſ pehz ſawām mantas teesibu paraſchām, kas gahjuſhas roku rokās ar moſlemeſchu ſchariatu. Pehz ſchi muhamedaneſchu likuma***) ihpachuma teesibaſ uſ ſemi ee- guhſt katr, kas pirmais par ſcho ſemi waldijis, waj nederigu ſemi pahrwehrtis derigā, waj ſemi eegumis no zita likumiſa ihpachneeka pirkſchanas, dahninaſchanas, mantoschanas zelā. Meschus, ganibaſ, wiſus mineralus un metalus, un wiſus uhdentus: upes, dihkus, awotus, eferus, juheſ war iſmantot wiſi zilweki, neſfatotees uſ winu tautibu waj tizibu. Schee wiſpahrejas leetoſchanas ihpachumi n e w a r p a h r e e t neweena ſewiſchka zilweka ihpachumā, pat ne imama waj kalifa ihpachumā. Neweens waldneeks (ne imams, ne kalifs) newar atneamt waj aprobefhot ſemeſ ihpachuma teesibaſ, kam winaſ ari nezeederetu: iſlameetim, kriſtitam waj paganam. Nlo nederigaſ un dihka atſtahtaſ ſemeſ katr, neſfatotees uſ wina tautibu un tizibu, ka weenfahrenſchs ſemeſ arajs, ta augſtmanis un ari pats waldneeks, war eenemt gabalus ſe- mes kopschanai un ja wiſch triju gadu laikā ſemi iſkopis, tad ta jaatſihſt par wina ihpachumu un winu war tikai pee- ſpeeft maſfat nodolkus, ka to dara wiſi ſemeſ ihpachneeki.

*) Turpat 27. I. p.

**) Афанаſій Гасſieвъ. "Земельно-экономическое положе- ние туземцевъ и казаковъ на Съверномъ Кавказѣ." Стр. 6.

***) Turpat 13. Iap. p.

Tatſchu mahžu walſts likumōs kalneſchu teesibaſ n e- atſi hſt pehz wiſu par aſchām. Waldiba atſinufe par kalneſchu ihpachumu tikai toſ gabalus, uſ kureem atrodaſ kalneſchu auli un buhdas, ka ari pee paſcha aula atrodoſchos aramo ſemi un daschās weetās ari kalneſcha paſcha nolihsto mesha gabalu. Turpretim ganibas, kalnu pławas, meschus un apakſchſemeſ bagatibas waldiba zenſcha paſcha nolihsto walſts ihpachumu un nedot kalneſchu leetofſhanā bes nomas maſkas (obroka).

Likuſodſchanas zelā lihdī ſchai deenai wehl naw no- fahrtotas kalneſchu ſemeſ praſibaſ.

Par paſcheem vehdejeem ſemeſ projekteem, kuri eekufi- nati uſtrauktajōs 1905. un 1906. gadōs un paſludinati Oſe- tijas 18 kalnu draudſhu pilnwarneekeem 28. oktobrī 1908. gadā, ſemeſ apſtahku labs paſinejs, oſetins G. W. Bajewſ*) iſſakas fekoſchi:

"Wiſi trihs projektii wiſpirms uſzelti uſ nepareifeem pamateem — uſ weetejo eedſihwotaju teesibu neatſihſchanas uſ ſemi un uſ zenſchanos ſcho ſemi pahrwehrti par kona obroka gabaleem un lihdī ar to weetejos eedſihwotajus — par kona ſemneekeem."

A. Haſſijewſ**), ſalihdīnadam ſasaku un kalneſchu ſemeſ apſtahku, iſſakas wehl teeschaki.

"Wiſam ſasaku privilegiām uſliktas par koni wiſeem dahnatas pilnigās ihpachuma teesibaſ uſ aſnemto ſemi, ar kuras wiſpufi un apakſchſemeſ mantu wiſpahreja ſasaku walde (Рада) war riſkotees pehz ſameem eeffateem. Schis teesibaſ atſlahj ſasafeem iſredſt uſ leelu bagatibu. Turpretim wiſu kalnu apdſihwotaju ſemi, pat noschehlojamos ſemeſ ga- balinus uſ kalnu terafem, fur katu qadu no jauna uſbehrti un mahkſligi radita ſemeſ ſahrtina, apgabala pahrwalde atſinufe par kona ihpachumu, aplikuf nodokleem un pate ri- kojas ar ſemeſ bagatibām."

Schahdi apſtahki tura kalneſchus leelas nabadsibaſ walgōs. Par ſcho nabadsibu jau ari dod leezibu zelineekam paſchais kalneſchu buhdas pat tahdā ſemkopibaſ apwidū, ka Mamifon-donas aſa. Ari te wiſi auli un buhdas notahlem iſſakas ka ugungreghka poſta weeta: wehl "atliuſchi" ſemi, melni, iſdrupuſchi muhra ehziu ſahwi un augſti, melni, itka

*) Г. В. Баевъ. "Къ земельному устроиству Нагорной Осетии."

**) A. Гасſieвъ. Стр. 9.

apdeguschi, tschetskantaini skursteni, kas rehgojas augstu gaifā. Nabadsigas klinshu gabalu buhdas fakrutas no turpat nemteem, tumscheem klinshu gabaleem un wairak lihdsinas laustu almeni kaudsem. neka zilweku dsihwokleem. Ja kahda buhda ari uszelta augstaka par zitam un apsweesta mahleem waj falkeem, tad wini isskates ka zeetolfnis waj zeetums. Buhdu muhros atstahti daschi zaurumi durwim un logeem. Logos neredsam ne rahmju, ne stikla ruhtis. Seemā gan eeleekot logeem rahmijus un stiklus, waj wismas aibahschot zaurumus kahdam lopatam. Stiprā salā schis buhdas noder isskatai patwersmei ir zilwekeem, ir wini lopineem.

Augstee melnee "skursteni" ir netahlas pagahtnes kaujas torni, kuri wehl tagad stahw pee katra aula pa diweem, pa trim un wairakeem.

XIV.

Pee Tibi aula muhs pahrsteids pehrkona un leetus negaifs. Daschu minuschu laikā strauja leetus gahse famehrze muhs lihds kauleem. Pa wifam grawinām un tazineem aulo masi strautini. Tumshu mahkonu bangas aisslahj kalmu wirfotnes, loschnā gax kalmu fahneem, leen ari mums wirfū. Pehrkons dahrd un fibeni lokas kaut kur weenā augstumā ar mums. Mehs jau esam usgahjuschi diwas werstis augstak pahr juheras lihmeni un staigajam pa mahkonu zeleem. Siltums nokritees us 10°. Blahnajos wasaras apgehrbōs mums fahk it drihs sobi klabet. Meklejam patwersmi pee pirmajam Tibas buhdam un kahdā masā bodite sem nojuma. Ta mehs, klijmas dsihti, topam tuvak paschai tautas dsihwei. Ap mums tuhlin lasas laba dala auleeschu: wihreeschi, feewees un behrni. Paschā preefschā nostahjas loti tuks ofetins ar farkanu kalku un resnu wehderu. Ta ir loti reta parahdiba kalsnōs. Par to ir wehrtu tuvak apjautatees. Mehs wisi esam tanis domās, ka kalsneeschi bes isnehmuma ir flaiti, kalsneji, sarauteem wideem; bet te nu tatschu eeraugam ihstu Eiropas goda pilsona wehdecu. Israhdas, ka tuksais un tauksais wihrs ir aulu sabeiribas wezakais, kam ustizeti tahdi paschi peenahlumi, ka pee mums pagastwezakam.

Ta tad, tiklihds kalsneetim dahu tahdu paschu ustizibu ka eiropetim, winsch ari tuhlin atmet sawu kalsnejo un flaito isskatu un apgahsch muhsu agrakos uskatus par kalsneeschi kaisko fugu.

Ari atteezibā us mums tuksais ofetins ir dauds zitadaks, neka wisi ziti auleeschu: winsch muhsu tuwunā kustas un grosas loti lehni, ar apsiau un kad skatas us mums, tad azis masleet peemeeds, itka muhs aji pehtidams. Wisi ziti auleeschu muhs nemās nepehti; wini tikai muhs pawirschhi apbrihno, gluschi tāpat ka mehs winus. Tatschu winu skatos newar nomanit ne masakas atsinas, ka freewi ari waretu buht pahraki par wineem, waj ka wineem wajadsetu kaut kahdā sinā atsikt freewus par faveem fungem. Mehs usrunajam winus itka rotaładamees, gluschi ta, ka peecuguschi usrunā behrenus un wini gluschi neapsinadamees dod sawas atbildes tahdā balsi, it ka mehs buhtu tikai tahdi fwechhas semes garamgahjeji, gax kureem wineem naw nefahdas dasas un ar mums naw wehrtu eelaistees nopeetnās farunās.

Tikai jautribā mehs saprotamees. Tiklihds muhsu beedrenes aif leela aufstuma eefahk mihaat kahjas freewu kasaftaki, ari ofetini top jautraki. No kahdas fahnu istabas tuhlin isnahk jauna ofetinete ar harmonikam un fahk spehlet sawu lesginku. Kahds jauns pahritis laisch walā deju. Wisi skatitaji fit plauftam takti. Ari muhsu beedri-ofetini nepalaish gaxam scho atgadijumu un nem dalibu jautrajā dejā. Ta, gluschi negaidot, isnahk ihsta balle, un pee masas bodites durwim sem nojuma klan jautri smekli, kas jauzas ar pehrkona dahrdeeneem. Kalneeschi nepeegreesch tahdam "masam" negaisam nekahdas wehribas. Wini uskata par leelu negaifsu tikai tahdas dabas trakulibas, kad klintis jau fahk gahstees un kalmi schluhkt us leju.

Kamehr jaunatne dejo, wezee ofetini apmeerina muhsu sinkahribu un dod atbildes us daschadeem jautajumeem par wini dsihwi un labkajib. Winu isteikumi vilnigi apstiprina jau agrak aprakstitos skitos ekonomiskos apstahklus. Ofetini gatawi dotees fwechtnē us pelku, tikai wini nesin, ka un kur atraft pelnas avotus. Wasara pirms seina un labibas plaujas wisi melle pelku mescha darbos, koku fwechhanā, kure darbu te war strahdat tikai pa wasaram, kad meschā wairs naw fneega. Zelmalas apdsihwotaji isnomā sawus sirgus zelotajeem, brauz us tahlajam pilsehtam pahwest bodneekeem prez, peedahwajas zelotajeem par pawado-neem pa kalmi kalmem. Ari no mums wini zer kaut fo nepelnit un schai noluhkā mums dcd wisi skitas sinas par tahlako zela gabalu. Wini apgalwo, ka leels zela gabals

gluschi aissgruwis un pa to weetu newar pahrbraukt ar arbām un west tahlak muhsu leetas, tikai us sirga muguras tās wehl warot pahrnest pahr nogruwumu. Ja ofetineem taisniba, tad mums janomā no wineem sirgi un jaſamakſa par weenu ſtundu tāhdi 30 rubli.

Zela ruhpes nu pahrtrauz wiſu jautribu. Muhsu arbineeki un wadonis aijjahj apſklatit zeku. Pehz ſiundas wini atgreeschās atpakał un ari paſtahſta ſchaubigas leetas: jahſchus un kahjām warot gan pahrtikt pahr nogruwumu, bet ar arbām warot eegahſtees aijā. Ja nu arbas newar pahrdabut pahri, tad muhsu zela leetas janēs us sirgu mugurām lihds pat kalnu grehdas deenwidus nokahjei. Schahdā atgadijumā mums buhtu leeku iſdenwumu ap 75 rubleem. Tāhdu ſumu nedrihſtam iſdot. Nu norunajam paſchi tilt pahri un ja wajadſigs, arbas iſahrdit un gabalōs pahrnest.

Dodamees zelā. Wiſeem nu gluschi druhms prahts. Saules wairs naw: ta jau ſen aislaiduſes aij kalnu grehdas. Muhsu puſe gar kalnu fahneem loſchañ mahkon. Tāhluñā wini iſſatas beesi un draudofchi, bet kad uſleen mums wirſu, migla ween ir.

Mums wiſeem ſlipri aufsti. Slapjās drehbes mehrzē un ſalde ahdu. Kahjas ari ſlapjas. Aufſtuma ſajuhtu wehl paſtiprīna baltas ſneegainās kalnu wirſotnes un piramides, kuras, zelam lihkuſmojot, ſchad un tad paſchaujas gaiſos un parahdas mums no kahda aijas ſtuhra.

Drihs ſaſneedſam kalnu nogruwumu. Te zelsch eerakſt un eeziſts gluschi ſtahwōs kalna fahnōs. No zela lihds kalna wirſotnei buhs kahda puſwerſte un lihds aijas dibenam kahdi ſimts jaſcheni. Pa ſtahwas grāwas ſtuhrī pawaſara atkuſni nobihdit no kalnu augſtumeem plats ſemju un klinschakmeni blaſkis un aijbehriſ zelu wiſmaſ us ſimts ſoleem. Schaurā zelina nemaj wairs naw. Stahwajā krantē pa wiſadu akmenu ſtarpm̄ tifai eemihtas kahjneeku un sirgu pehdaſ, weetām gar paſchu malu, kur nepeerađuſham gahjejam galwa reibſt. Bee nogruwuma malas wiſi apſtahjas. Ofetini-arbineeki pahrſtaiga wairak reisu pahr nogruwumu un wiſas weetas pamatiſi apſkata. Bee mums atnahkuſchi, wini ihſi paſka, ka wareshot pahrbraukt. Mehs wiſi ſafka- tamees un paraufſtam plezus.

Arbineeki pat neiſkrauj wesumus; wini tikai nonem no paſchās wesuma laudſes wirſotnes wiſſmagakos aijſainus.

Arbineeki riſkojas ahtri un energiſki. Wiſjaunaſais un wiſiſmanigakais no wineem, Artjoms, panem pirmās arbas ſirdſinu pawadā, zeeti pee paſcha purna, pahrejee diwi arbineeki noſtabjas un pekeſtas pee wesuma, kraujas puſe, muhsu diwi heedri-ofetini un wehl kahdi diwi ſpehzigafee wihi no muhſeemeem pekeſtas pee arbas paſalgala bomjeem un nu pehz Artjoma komandas, wiſ ſchis mudſcheklis ſahk kustetees us preeſchū pa ſchauro, loti ſlihpo un akmenaino kalna kranti . . .

Artjoms wed ſirdſinu pee paſchās galwas, turedams to zeeti un ſpehzigi, lai nepaſluhp, bet pats eet atmugurifis pa ſlapjajeem mahleem un akmenaem un zeeti ſkatas us sirga kahjām un us arbas riteneem; pehz iſſatras ſekundes wiſch pagreeſch galwu atpakał un ſkatas pahr plezu us tahlako zela gabalu; kraujas malas ofetini, nopeetnām, druhmām ſejām, ſtruktā ſawilſtam peerem, ſfrej arbai lihds un gruhſch wesumu us kalna puſi; wini nereds, kur ſper kahjas; tās brihſcham ſpahrda un gruhſta akmenus, brihſcham ſlihd pahr kraujas malu, meimuro pa kantaiaem klinschū gabaleem un mahlu nelihdſenumeem. Paſalgala turetaji, gluschi ſlihpus nogahſuſchees, rauj arbu no kraujas malas noſt un nelauj tai apſweeſtees us lejas puſi. Abi arbas rileni pahrmainus welkas pahr augſteem akmenaem, ſchluz eefahnus ſemē no akmenu gluđajeem fahneem, eegrinſt ſlapjā irdenā ſemē un ſchifera drupatās un tad welkas atkal us augſteem akmenaem un akmenu krahſmatām. Reisu reiſām augſchpuſes ritenis groſas kahdas puſotras pehdaſ augſtał par lejas riteni un augſtaiſ wesums ſwaidas un flanás us weenu un otru puſi un brihſcham gluschi uſgukas kraujas malas turetajeem wirſu un gruhſch wiſus aijā . . . Nu paſalgala maditaji ſanem wiſus ſpehkuſ, rauj arbu atpakał, gulsitas us augſchpuſes bomjeem ar wiſu ſawu ſmagumu un puſlas noturet arbas lihds ſwaru; wini kahjas meimuro us wiſam puſem, ſpahrda akmenus, ſlihd us leju pa ſlapjo ſemi un arba wiſus rauſta un ſwaida, kā neapſinigus preeſchmetus.

Te us reiſ augſchā ſateni paſelas no ſemes; kraujas puſes turetaji ſaleezas diwlahrtigā mehrā un iſgruhſch lahiſtus pahr ſarvām karſtojām luhpām, bet mehs ſkaidri redſam, ka nahkoſchā ſekundē wesums greeſſees lejpufes ofetineem pahri un lihds ar teem un maſo ſirdſinu weenā ſamolā weſeeſ us aijas dibenu pa ſtahwo kalna ſeenu, pahr klinschū rageem un kritumeem . . .

Statitajeem ajsraujas elpa. Daschās beedrenes ajsklaħi feju rokam waj aiseet ajs kahda klinis stuħxa, lai nereditu fawàm azim leelàs nelaimes briħdi . . . Bet tad atkal nahk laimigs azumirkis, arbu isdodas atsweħirt atpakał un wesums lihgojas taħħat . . .

Daschās weetās. Urijoms nogreesch sirdsinu no zela frantes un rauj wina galwu pret pašchu kalna stahwumu. Sirdsinch padewigi fahrpas us augschu pa krahimatam un iż-żeneem, djsileem schifera dubleem, brisdams liħds zeolem, klupdams un zeldamees; ta wiesch pawlef arbu gax wiċċaħurakam fraujas malam.

No wißeem osetineem Artjoms ir wiċċautrafais: wiesch nekad nescudè duħschu; tikliħds wiesch war pazelt galwu un eerauga flatitajus, tuħlin atnirds baltos sobus, ußmaida un eefauzas skali: „Сви́тулька игра-а-а! Играй сви́тулька-а-а!“ Pee pirmajam ofarino fkanam, wiesch skali eekleedsas, pamet galwu us weenu un otru puji un tik fahrpas us preeħschu ar fawu ma so behriti . . .

Tikliħds pirmi arba pahrdabuta pahr bailigajam weetam, wiċċi fuaz skalus urrah un plauħschina rokas.

Arbas waditaji, ġmagi elsodami, apstahjas us briħtim, noſlauka freewu kreklia peedorknēs ġweedrus no fejas un dodaś otrai arbai pakal. Taħdmu pafċhaġġ gruhtibam un tikpat laimigi wieni pahrweda ari abas pahrejjas arbas. Tatħchu wißeem, ta flatitajeen, ka arbu waditajeem nerwu uſtraukums bijis tik leels, ka wißeem sahp galwas.

Tagad dodamees steidsigi taħħat us „Seemelu patwersi“, kur muħs gaida atduxa. Slapjäss drehbes un faltums djen muħs arween aħtrak us preeħschu, faut gan efam jau loti nogurufchi.

Wisapkahrt nu tihra Seemelteħwa walstiba: pret wiċċam paſaules pu ġej jaqbiex baltas, sneega fegħas kalnu galotnes. Tatħchu muħs turumà, augsħpus zela, iſſlaħtas salas un seedoħħas Alpu ganibas un pa kreisi, Mamison-donas d'silajja, salo meeschu lauzini.

Labā taħlumā eeraugam us sali kalna maſu naminu ar baltam feenam un bruħnu jumtu. Ta ir-żeen gaiddità „Seemelu patwersi“, beidsamà weeta, kur d'siħħo zilwekk kalnu greħdas seemekpu. Beħz stundas ari meħs jaħneħda sħo weetu un uſraħdam buhdas fargħi papiru, ka mums briħu buhdā pahrlaist naħti. Tomehr pirms ejam buhdā, turpat

pee durwim naturam fapulzi un noſpreescham, ka wißeem ja-noaun fabrabatee apawi, lai istabas plahnu neapnestu dubleem.

XV.

Patwersme muħs fanem wiċċi nelaipni: abas neleelàs istabinas loti aufstaś, druhmas un netiħras; keegħlu plahns bedrains un neflauzits; faktōs gut salmi, papiri, kahjām faneesta seme. Muħħsu istabai blakus weħl weena schoura istabina ar iſguletu salmu diwanu un maſu galidinu. Schinu istabina apmetees us daschām stundam kahds mass zela eerehdnit. Wiesch seħd pee maſa galidina un pakreħħla kaut ko raksta.

Muħħs steidsigi faneħam muħħsu istabina fawas zela leetas, noſweescham tās, kur atgadas, un tuħlin ari pašchi no-friktam fatras us fawa aiffaina. Muħħsu wiċċu weeniga weħ-lesħanàs — kaut kahdā sinā tikt pee filuma — un ja ne wairak — fasildit ismirkuħħas un noſaluħħas kahjas. Kahlha loti apdomiga beedrene paneħmu se liħds spirta pudeliti un eelej mums ari kahdu laħsiti kahju peħdu noberseħchanai. Steidsigi pahrgehrbjam weħlu un fawlkam wiċċas filtaħas drehbes mugurā. Istabina aufsta un drehgħna un ahrā weħfss. Mašais naminu ap 8000 peħdu pahr juħras liħmeni un no wiċċam pu ġem eesleħgħi sneega kalnōs; tikai naminha tuwakħ āpl-kahrtnej salo Alpu ganibas.

Istabina temperatura tikai +7°. Malfas krahfs isfu-reshħanai naw. Par to masumixi malkas, kas mums wa-jadis preeżam reiħem olu iswahrifħanai un schasħħlika issut-nasħanai, fargs prasa trihs rubli; par wiċċi neeziga pat-wahra uswarifħanu nem 30 kap. Sarga laipniba pat ar naudu naw peħrfama. Wiesch te ir-weenigais zela waldeς „eerehdni“, kas augstaħs par wiċċu apkahrtnej. Wina deħls gan apnem mums u swahrit patwahru, bet no sħi darba neħħas nejsnakh. Muħħs welti gaiddam weselu stundu. Pat-wahris pakuħp, pakuħp un atkal nodseest. Ahrā, zelmalā, pee aktnejn schoga muħħsu osetini zep schasħħliku. Weenigi tee mums weħl dara preeħu un dod labas zeribas.

Uj fillo gaħas kumofixi un teħjas kruħsiti gaidot, dasħħi labi no mums jau eemeeg, us fawa aiffaina seħħedams.

Beħz waħarinam tomeħr weħl meħġinam „damu istabā“ isriħkot mušfali-wokalu dejx waħkaru. Safeħħscham wiċċi garā rindā us zela strahdneħku guķas laħwam un uſsaħħam jautru

dseefmu: trihs, tschetri dseed, ziti lusē druhmi. Artjoms, atflejjees pee durwju stenderes, smaida un rahda sawus baltos sobus. Winsch sahk fault, lai puhfshot „pihliti“ un lai „tante“ Wara dejojot.

Ari schis numurs neet. Pihlité salihdušchi gruschi, ta tikai schnahz ween, un tante Wara suhdsas, ka kahjas winu wairs nenesot. Nu tik wehl ofetini, Artjoms un muhsu beedrs Tschermens, apnemas iſpildit sawu tautisko nodalu un pagehr, lai istihra pihliti un uspuhſch lesginku. Tschermens usnemas damas lomu un usseen galwā baltu lakinu. Pee pirmajām okarina flanām, abi dejotaji sahk mest pa maso istabinu pirmos lesginkas lihikumus un tad ar fewischku sparu, mums wiſeem par ſpihti, sahk rafstīt kahjam un claudsinat pa keegelu plahnu sawas zeetas tupeles muſikas rafstā. Leeli aplausi pawada Artjomu pee stenderes un Tschermenu us lahwu.

Pulkstens jau weenpadſmit un nu jaeet pee meera. Wihreeschu istabinaā ar guļas weetām gluschi ſlikti: jagūl uſ mitrā, ledaini aufstā keegelu plahna. Paklahtās ſegas maſ aiftur keegelu aufstumu.

Tschetrem pehz loſes nemas nepeeteek telpu istabinaā, teem jaleen gulet uſ istabas augſchas. Masajā istabinaā nemas naw gaifa. No muhsu flapajām drehbēm un apaweeem iſgaro nejaufs mitrumis. Atwerama loga naw un durwis newar taisit walā. Tee, kas guļ pee durwim, war pahrſalt. Ahrā ſchlafſt leetus gahſes un auro kalnu wehji. Schis ne-gaifs dara ſmagu eefpaidu uſ muhsu garu. Wiſi ſaruhpējuſchees par taħako zela gabalu, par kalnu grehdas pahreju, kas prafis dauds ſpehla un iſtūribas . . .

Druhmās domas atgainadami, mehginam jokot. Man blakus guļ kamolā ſarahwees Rijewas uniwerſitates privatdozents. Sawā doktora diſertazijā wiſch aprakſta wiſus ſawus pehtijumus par Kreewijas ſenatnes pilſehtām un winu apdſihwotajeem. Luhdsu winu, lai wiſch eeleek ſawā diſer-tazijā ari kahdu filtu wahrdinu par aufsto „Seemelu patverſmi“ un wiſas grihdu un ſeenu apdſihwotajeem.

Pret manu luhgumu uſ wiſnoteiktako protestē mans otrais kaimiņš, weterinarsinibū magiſtrs no Maskawas. Winsch augstā profesora stilā nemas peerahdit, ka grihdaſ un ſeenu zoologiſkā paſaule peeder wiſam un wiſch pats par to rakſiſhot wajadſigo fillo wahrdi. Winsch nelaujot ziteem ſinibū wiſreem eejauktees ſawōs ſinifkajōs arodōs.

Praſam wehl trefchajam profesoram wiſa ſinifkās do-mas par muhsu tagadejo ſtahwoſli uſ grihdas; tatschu tas jau tiktahlu aismidſis, ka no wiſa iſdabonam tikai wehl weenu weenigu, neſaprotamu ſkanu. Ari wiſu zitu beedru ſinifkee joki drihs ween apluſt.

Ahrā wehl arween ſchlafſt leetus gahſeeni.

„Wiſs uſſmaida mums!..“ Wehl ſkalā balsi nopuhſchās weterinarsinibū magiſtrs, un ſchi ir pehdejā zilweka balsi ſkana ſchāi gruhtajā deenā . . .

No rihta weens, otrs ſuhdsas par kaulu ſahpēm. Wiſi loti ſaihguſchi. Laiks loti wehſiſ; debes ſpmahkuſiſ; mahkon ſlochā gax kalnu wirſotnēm un ſahneem, gan augſtač, gan ſemak par muhsu buhdu. Tatschu pa broksta laiku ne-jauſchi pa ſchauro, ſemo lodſinu eefchaujas un pahrſteepjas pahr muhsu aiffaineem ſpoſch ſaules ſtarſ. To apfweizam ſkaleem preela ſauzeeneem. Walodas tuhlin top jaunrakas, joki aſprahtigaki. Kamehr wehjinsch nopuhſch rafu no ap-fahrtneſ Alpu plawām, paleekam iſtabā un iſrewidejam maſā galda aſtwilkti.

Te dauds interesantu wiſitkarſchu, kuras atſtahjuſchi ziteem ſelotajeem par leeziбу un peemiu daudſi eefſch un ahrſemes ſinibū wihi un rakſneki; ſtarp tam atrodam ari Wjewoloda Millera, Maſima Kowalewſka un Korolenko wiſitkarſtes.

Buhdas ſargs labi atmin Milleri un Kowalewſki, un ſtahſta, ka tee wiſu iſſautajuſchi par ofetiniu dſihwi un parafchām. Šarga pahrſiaā atrodaſ prahwa, zeetōs wahkōs eefeeta peefihmju grahmata, kurā wiſi ſelotaju pulki un at-ſewiſchki ſelotaji pehz wehleſchanas atſihmē, kad wiſi ap-meklejuſchi „Seemelu patverſmi“ un kahdu eefpaidu uſ wiſeem atſahi ſelojums. Katrs rakſta, ko pats wehlas: weens ſuhdsas par nolaisto zelu un zela uſrauga beſruhpibu, otrs eerakſtijis kahdu aſprahtibu, trefchais — dſejas pantinu par ſtaſtajām dabas ainām, zeturtais loti pamatigi ap-rakſtijis pats ſewi, lai jel ari ziti wiſu atrod un pahrleezinas, ka wiſch ari ſelojis pa paſchu Kalnu Ofetiju.

XVI.

Ap pulſtens deſmiteem, kad ſaule jau labi eefſildi juſe gaiſu un atriſinajuſe wiſu puſiſchu ſeedus, dodamees pulzinōs uſ ſalajām Alpu ganibām un plawām, kas eefahkas turpat

pee buhdas, aīs zela. Wiss stahwais, augstais kalns pahrflahs salu, fuligu, beesi kopā saauguschu sahli lihds pusleeleem. Pa mihssto, beeso sahlu paklahju seed loti dauds fweeschu pukschu: rosā, gaischi= un tumfchi=farkanas kalnu astras, rosā kumelites, bruhnu seedu kehmeles, wisswifadas rosā=baltu=silu seedu primulas, baltas waj rosā rudsupukles, tumfchi=violetas iris, lilijs, tulpites, violetas krabfas pulfstenisch, loti dauds filu seedu pukschu, dauds leelu pulfste-nischu robainām seedu malinām; seed ari dseltenas un baltas pukites. Weetām aug leelām saimēm sahds platu lapu stahds (чемерница) ar pirksta resnu steebru, pahris pehdu augstumā. Ojetini stahsta, ka schis stahds leelā mehrā giftigs. Te, Alpu plawās, winsch ispilda koka waj kruhmina weetu, us kura, dseesminu beidsis, nolaishas masais, pelekais putninsch, kas te weenigais putnu walstis preefschstahvis. Tatschu ari schis putninsch mums ir gluschi fwechs. Winsch nepasihst kokus un neprot garas dseesminas; wiša wina dseesmina salikta no diweem ihseem pantineem: weenadā tempo, ahtri tschwinadams, pelekais putninsch pazelas gaisōs sahdas desmit aīs augstu un tad, gari un reti fwielpdams, lehni laishas atpakał un usmetas us lapaina stahda, waj ari tuhlin eelaischhas treknajā sahlē.

Pehz pahris stuni u ilgas, lehnas kahpschanas pret kalnu, isbeidsas trekno Alpu ganibu jofla; nu sahlite paleek arween retaka un smalkata; pukites fizinas, ihfina, panikhufcheem seedineem; salumi suhd; wirsroku nem gara, mihssto, dſila fuhna, pee kuras gluschi veeglaudusches un sawu gareno seedu us fuhnas noguldijschi, seed debessfilee pulfstenisch. To te tifdauds, ka wiša fuhna silo no leela gabala.

Wehl pehz sahdas stundas mehs efam jau uskahpuschi us paschas pehdejās lihdsenās bessneega kalna wirfotnes, ap 10,000 pehdu augstu, kur wairs naw ne garu sahlu, ne fuhnu.

Te ejot sem kurpju solem tschirkst un drupinas masi, plahni, stuhraini schifera un mahlu flahnu gabalini, schlehpelites un drupinas. Us schim bruhnajām drupatinām, kur smalkumi jau paspehjuschi pahrwehrstees par „semi“, mitinas un dſihwo reti, reti, fizina un ihfina loschnu augi, loti ihfina, smalzinas sahlites kuschkisch, us paschas semes isplehtusches lauku sīrnischu kruhmini, pahris pirkstu platumā; masas masinas violetas, dseltenas, rosā un farkanas pukites, kas tiklo pazechluschas no semes sawus fihlos seediaus. Wiſi schee fizinee kalnu augstumu augi itka ar nodomu palikuschi

pee paſchas semes starp schifera flahnu drupatinām, lai tikai iffargatos no aufstajeem, faufajeem un spehzigajeem kalnu wehjeem, kas te muhschigi staiga un auro pa aismahkoru kalnu wirfotnēm, gluschi sawā wałā. Schee wehji jau no-puhtuschi un nogludinajuschi kalnu wirfotni gluschi apaku un lihdsenu; pats augstakais, smailais kalnu tornis ſen, ſen jau nosudis. Wehji winu nodeldejuschi. Katru klinſchu putekliti, ko ſneegs un leetus atkaufeis, ko ſals ſeemā atkremtis no zeetas klints, un faule pawafarā un wasarā iffahmejuſe, spehzigee kalnu wehji aipuhſch prom no augstās kalnu wirfotnes un nogulda dſilajās aīsās, lai no tureenes wiſus ſchos klinſchu „atomus“ jautree pawafara un straujee leetus uhdeni aippludinatu us steidſigajām kalnu upēm, un upes us stepēm un juheām.

Kas par to, ka wehji, mu m s red ſ o t, nopusch no kalna tikai ſmiltinas, tikai puteklischus. Ar katru aipuhſto putekliti kalns tomehr top ſemaks un gadu miljonōs nodilſt pawifam.

Beesakas semes kahrtas us paschas kalna wirfotnes nemas newar atrast. Wajag tikai noleekees un ar pirkstu paruſchinat bruhnās klinſchu drupatinās un tuhlin atradiji zeetos klinſchu ſobus un rakſturiqās ſchifera un mahlu flahnu plaſas un kahrtas, kas ſafleetas stahwus, kalneem no semes eefſcheenes iſzelotees. Atruschinatām klinſchu kahrtām kalna wirfotnē tahds iſſkais, kahdu waram eedomatees, ja peenemtu, ka wiſa kalna wirfotne, pa kuru mums jaſtaiga, ſalikta no stahwus, tikai masleet eeflihipi ſafleetem ſadauſitu ſkolas taſelu gabaleem, pa kureem ejot, aīs ſchifera kantes im ſmailee, aſee ſtuhri durſta kurpju ſoles. Tadehk, ka wina ſafleetas stahwus, klintis ari ahtraki dilſt un iſwehdinas.

Tatschu zit ilgi ari ſchi kalna wirfotne nebuhtu wehdinata un deldetra, wina tomehr wehl pazelas loti augstu gaisōs, droſchi ween, kahdus desmit tuhſtotus pehdu augstak pahr juheras lihmeni.

Tepat jau ari, tikai masleet augstak, eesahkas muhschiga ſneega linija, aīs kuras ſneegs wairs nekad ne-nokuhſt no kalnu wirfotnēm.

Tahdi muhschiga ſneega ſegti kalni guł wiſapfahrt kailajam kalnam, no kura loti labi war pahrredset wiſas apfahrtējas kalnu wirfotnes taħlu jo taħlu. Leekas, ka wiſas zitas kalnu wirfotnes ir ſemaks par to, us kuras stahwam, un ka wiſi ziti kalni nostahjuſches rindās un barōs winaam

apkahrt. Skatitajam it ſewiſchki friht azis leelais ſneega un ſemes raibums wiſā taħlajā apkahrtne. Wiſas augſtačas kalnu wirſotnes ir ſneega ſegtač, baltas, bet wiſi ſemakee kalni ſtarp tam un wiſas upju aiaſas un kalnu fahnu muldas un grāwas tumſchas, kā ſeme.

Tahle ſkatotees, wiſas baltas wirſotnes ſaplubhſt kopā un iſſkatas, kā kalnains un paugurains ſneega tuksneſis, kur wehji ſagreesuſchi un ſadſinuſchi blaħku blaħkeem leelas, apačas un garenas ſneega kuperas un garus, augſtuſ ſneega walnuſ.

Tuwačas kalnu galotnes jau atdalijuſchās zita no zitas ſawruhp un redſamas wiſā ihſtenibā. Wiňu garas wirſotnes ar weenu galu iſbeidsas upes aiaſas ſtahwajā malā un ar otru aifſteepjas prom ſneega taħlēs un paſuhd zitu walnu grupās. Starp ſneega ſegtačam wirſotnem eeguluſchās kailas, tumſchas klinschu aiaſas. Daſchās kalnu wirſotnes iſſkatas, kā apſniguiſchās pilſehtas namu jumti, kā augſti, apſniguiſchi ſemju walni, kā blaħkus ſameſtas, garas, augſtas un ſeemā apſniguiſchās falmu grehdas un ſirpas.

Pafchu galweno kalnu grehdū wirſeenu newar noteilt, ari uſ augſta kalna ſtahwot. Mo katraš galwenas grehdas ſteepjas uſ abām puſem nosares un ſchuburi, kuri jauzas zits zaúr zitu un aifſlahi ſkatitajam iſredji. Nefur ari newar redjet kalnu grehdū weenā gabala. Wiňas augſta mugura pahrrauta, iſſkalota un iſwehdinata robu robeem un starp ſcheem robeem atlikuſchee "muguraula panti" paſchā wirſotnē noſkaloti un nogluđinati gluſchi ſmaili, un ſtahw garā, nepahrredſamā rindā, kā milſigas, apſniguiſchās pira- mides ſenās Egip̄tes waldneeku ſemēs.

Pa diwu taħdu piramidu starpu pahrſteepjēs pahr galweno kalnu grehdū Mamifona pahrejas zelinſch, kure war labi redjet no Seemelu patwerſmes kalna wirſotnes. Netahlu no zelinā, pa diwu kalnu muldu leen uſ leju no Aldai-chocha ſneega kalneem plats Saromaga ledus ſchluhdonis, no kura iſauļo Mamifon-donas upe. Schim ſchluhdonim diwas "ſtrau- mes", kuraſ ſaweenojas tikai pret ſchluhdonia lejas galu; augſchgalā starp wiňām guł melni klinschu ragi un muhei, kā ſagruwuiſchās teiſmu pils drupas.

Wiſā taħlajā apkahrtne nereds neweena zilweku dſiħ- wofla, neweena kustona, neweena kozina. Tikai ſneegs, ledus un kailas klintis eefleħguſchās ſkatitaju no wiſām puſem.

Pirma dſiħwiba, kuru atkal ſateek no kalna uſ leju ejot, ir maſais, pelekaſ putniſch, kā ſaidas un ſwilpoja, kād kaħpām kalnā.

XVII.

Bret waſaru pahrjahji Mamifona zela pehtitaji. Wiňi pahrnes ſchaubigaſ ſinas: kahdās ſeſchās weetās wehl gułot pahr zelu plati ſneega blaħki, kurus atſtahjuſchās parvaſara lawines. Gruhti buħſhot tilt pahri gar ſtahwajeem kalnu fahneem. Wiſeem pulzina dalibneekem ſchis ſinas ne- maſ neſtaħſta, lai pahrač neusbudinatos.

No rihta 27. junija uſſahkam pehdejo zela poſmu kalnu ſeemelu puſe. Teefchā linijā lihds kalnu grehdas pahrejai buhlu tikai pahriſ werſtis. Bet tā kā zelinſch lokas zifzakus pa kalnu fahnu grāwām un atwehſumeem, tad lihds pahrejai buhs janostaiga werſtis aſtonas. No patwerſmes zelinſch uſ reiſas fahl ſteeptees pret loti manamu ſtahwumu. Peħz puſ- ſtundas pulzina dalibneeki jau noſchki hrufchees peħz ſaweeem ſpehkeem: ſtiprakee aifgahjuſchi kahdu werſti taħlak par maſ- ſpehziġakeem gaħjejeem. Geſahkumā abās zelinā puſes wehl aug trekna saħle, ſeed puſites; tatschu driħs uſſahkpjam taħdā augſtumā, kur jaħlites mairs neaug un no kalnu augſtumeem ſteepjas uſ leju garas ſneega meħles. Tikai pee paſchā ſneega malas, kur plahnakā ſneega malina nupat kā nokuſuſe un ſeme wehl melna, ſneega noguleta un flapja, ſeed maſas faintes baltas, ſkaiftas ſneega puſites, garām, ſtahwām la- piñām.

Saule te paſpihd zaúr mahkoneem, te atkal paſlehpjas aif wiñeem. Schur, tur gar kalnu fahneem loſchā mahkonu bangas. Briħſcheem uſnahk un tuħlin atkal pahreet ſmallks leetutinſch. Termometrs rahda 7° ſiltuma. Gaiss weħħs un weegħs. Loti patihkami un weegli elpot. Beesa apgehrba nemas newajag: ejot kolkwiſnas "freewu freklā", ſiltuma pe- teek pilnigi. Uſ plezeem uſſlahtais meħtelis gluſchi leeks. Wiſprahrigaki — iſſargatees no faſwiħſchanas un newiħt, zelā dodotees, ſiltas drehbes; tās loti apgeuhtina zelotaju pret kalnu kahpjet.

Pee pirmas platis ſneega meħles, kā ſahrſteepuſes pahr zelu lihds pat aiaſas dibenam, wiſi apſtahjamees un pa- gaiddam arbineekus. Peſolam wiñeem ſawus ſpeħħlus, leetu un arbu pahrneſchanai. Artjoms atmet ar roku, atnirds bal- tos joħbi, paſmaida un iħxi paſata, fa brauħſhot ar wiſu

sirgu un arbu teeschi pahr stahwo sneega blahki. Winsch tikai eesauzas, lai swilpe puhschot marschu. Wina wehle-schanos tuhlin ispilda. Nu Artjomis paaem sirdsinu pee galwas un sahk west; otrs arbineeks tura lejas riteni pee ass; muhsu beedri — ofetini satwer arbas franschu bomi kalna puše un usgulas tam wirfū; kahds no muhsejeem tura arbas pakalgalu pee lejas bomja. Kalna puše ritenis greesch sneegā lihds pat afi. Behritis well, galwu issteepis, wizeem spehkeem; brihscheem winsch eebruhsneegā lihds wehderam, bet tuhlin atkal iskahrpas ahra un dadas tik us preefschu. Skaleem urra sauzeeneem atskanot, wiss mudscheelis lihgodaemes un klanidamees laimigi pahrleen pahr sneega blahki. Wisi usgawilejam.

Nu neweens wairs neruhpejas par tahlaeem sneega blahkeem. Apstahkli nebuht naw tik flitti, fa eedomajamees.

Gebrauzam Saromaga schluhdona aisā. Wisa stahwa „leja“ pilna schluhdona morenu. Senak schis schluhdonis aishdis dauds tahæk un tur nobehrīs sawus sihko, gludinato akmeni klehpjus, weseleem laukeem (morenam), tagad turpretim tas lihds ar ziteem Kaukasijas schluhdoneem pahrdishmo „saihsinachanas“ periodu, un wina akmeni lauki — morenas — ledum iskuhostot, nogulas kahdu wersti augstak.

Beebrauzam pee schluhdona upes. Pa akmeni fleegschneem un kritumeem schnahkdamas, lehkä un gahschas baltas uhdens wipatas. Tulta, saprotams, naw. Arbineeki brihtian apstahjas us kraismalas un padoma, baltajä uhdens-straumē skatidamees. Tad wini usmefle lihdsenaku weetu, usfehschas us arbas preefschgala un brauz pahri. Sirdsinai breen lihds wehderam, pa glumajeem akmenem meimurodam i un grikodamees. Augsti peefrautas arbu kantis swaidas un swahrstas us weenu un otru puši un brihscheem gandrihs apgahschas.

Usmeflejam schauraku weetu un sahkam mest wind lee-lus akmenus, lai waretu isbruget upi tik sausu, fa war karpes pahrlehtat no akmena us akmeni. Tas garlaizigs darbs un mehs wina drihs atmetam. Meklejam kahdu zitu, dabiskaku pahreju. Krusttehws Koła sawz, fa jau atradis tahdu weetu. Winsch pats tuhlin ari ismehgina tik pahri: winsch uskahpj us leela, gludena akmena, sawehzina abas rokas gar fahneem us preefschu un atpakal un tad lez... Otras malas akmena nefasneedis, winsch, mums par leelu usjautrina-jumu, apgahschas baltajä straumē lihds jostas weetai. Pre-

zigi eekleegdamees, krusttehws lez augschā un nahloschā azumirkli jau qul straumē us fahneem, eegruhsdams labo roku lihds fameesim uhdeni. Ahrā paleek tikai fabojats farkana freewu trekla trihsstuhris, freisa roka un krusttehwa Kołas galwa ar nozmuleto, netihro studenta zepuri, luxu winsch wehl nowalka pehz universtitates kurja beigshanas, gluschi tapat, fa isdeenejis saldats sawu saldata zepuri.

Krusttehws Koła nu ir pehdejais upuris, pehdejā kalmu upē, kas dolas us leju pa kalmu seemeli nokari. Mehs wisi, jautri smeedamees un tschalodami, atgahdinam Kołam wina upura fwarigo nosihmi. Ziteem wizeem isdodas tikt saufā upei pahri. Nu wehl atleek paschas pehdejās kalmu grehdas piramides fahni, pa kureem mums jateek augschā lihds pahrejas starpai.

Schaurais zelinisch stuhraini lokas gar weeneem pascheem kalmu fahneem, us weenu un otru puši, arween augstak un augstak. Pahr plahnakajeem un schaurakajeem sneega plan-kumeem droshee kalmu sirdsinu weegli teek pahri. Muhs paschus brihscheem pahrklahj weegls leetus mahkonis, apsi ja muhs ar sihku, aufstu leetutiau un atkal atseds saules sta-reem. Laiks brihnischligi isdewigs, bes wehtrām un sneega puteneem.

Arbiveeki laiku pa laikam eesauzas jautri un skubina masos sirdsinus us preefschu, luxu well pret stahwo kalmu glu-schi issteepusches un sawus purnuus pee paschas semes nolee-fuschi. Mehs paschi garā rindā kahpjam arbām pa preefschu. Kats sawus kahpj waj atdufas, zik pascham potihs; nelahdas steig-schanas naw.

Tad peenahlam pee platas, stahwas sneega flejas, kas eesteeppas kahdu puswersti dsiłā aissas leja, ta fa us tureeni skatotees pirmā azumirkli sahk galwa reibt. Aissas dibenā sneega flejas galā fabiruschi un sawehlusches no kalmu wip-tones leeli klinchu gabali. Krustim pahr stahwo sneega fleju steepjas pehdu plats tazinsch, luxu eražis wakar nolihgtais ofetins. Fa winsch buhtu gribejis, winsch buhtu paspehjisis israft labi platu zelu; bet to winsch naw darijis, un mums jaapmeerinas ar to, kas ir. Warbuht, fa razejs pats atsinis tazinu par peeteekoschu kahjam gahjeemeem un leetu pahrnef-jeem. Par sirgeem winsch naw domajis. Paschi kalmeschi wehl nemaj nedoma jaht waj braukt pa stahwo sneega seenu. Kahdi trihs jahtneeki — ofetini, kas ar saweem mantam apfrauteem sirdsineem wisu rihtu jahja mums pakal, tagad pa-

leek lejā, nofahpj no firgeem un wed tos pawadā pa aias
leju un pret stahwo kalnu pa tahdām weetām, kur fnnega naw.

Muhfu arbineeki tomehr rihkojas us pahrdrofcho brazeenu teeschi pahr fnnegu. Muhfu aiffainus ifkraujam no arbām un pahrnesam paschi. Pirmos folus sperot pa Schauro fnnega tazinu, gan pahrnem tahda fajuhta, ka nu tuhlin buhs jawelas pa fnnegu us leju, bet tā kā nefahdas zitas ijejas naw vñ nefahdas breefmas nedraud, tad nahkofchā azumirkli latrs jau apmeerinaees un itin drofchi eet pahri. bes nefahdām klismām. Pee sirdsina un arbas latrs atkal usnemas fawu lomu: weens arbineeks panem sirdsinu pee galwas, otrs — lejas pusē pee ilfis; trihs fmagakee wihti usgūlas arbas pakalgala us kalna pusē bomja un diwi fatwer arbas lejas bomi, lai to gruhstu us kalna pusi. Ofetins Artjoms fauz atkal, lai puhsch pihlti. Un nu wifis mudskeklis fahk kustetees us preefchū . . .

Skatitajeem fahk loschnat pa muguru aufitas schalkas.
Masais sirdsinsch, leekas, labi apsinas fawu kritisko stahwokli. Galwu ifsteepis, fnnegā stigdams, klupdams un ahtri zeldamees winsch steidsas pakal fawam wedejam un pats zenschas brist pa paschi augsto kranti augshpus tazina. Arbas turetaju un fwelreju galwas un rumpji lihds ar arbas kustibām neganti swaidas un lihgojas un fahjas meimiro pa fnnegu us wifām pusēm. Ofetinam-studentam, kas tura arbu pee lejas bomja, fahjas beeschi ween flihd us leju, waj, ja winsch dabū atspertees, eesteeq dñili fnnegā. Weena tugele winam jau nomukuse un gluschi noplifufchō sekū ateetas plofschkinas pa fnnegu. Leelais plikais papehdīs gluschi farkams, kā nopluzis. Kahdā weetā schim duhchigajam jau nekkim flihd abas fahjas us reiss; winsch gahschas garfchkarus, pakaras rokās pee arbas bomja, welkas fahdu sekundi gar semi un kād jau arba, wina rauta, patlaban taisas gahstees lejā, winsch isgruhsch spehzigu lahstu, sametas lihkumā, kā sprihdmetis tahrps, un ir atkal us fahjām un gruhsch arbu atpakał . . .

Ar pehdejām diwām arbām eet weeglaki. Pirmā arba jau iswandijuse zelu labi platu.

Bet nu peenahlam pee pascha pehdejā un turflaht wisstahwakā fnnega tihruma. Tas ir fahdu simts folus plats. Pahr wina pats drofchakais ofetins wairs neusdrofchinas west sirgu ar arbu. Nu sirgus isjuhdīs un ar leelu apdomibū wed pa fahdu bessneega weetu us leju. Sirdsini laischas us

leju gluschi sehdus, brihscheem schluhdamī us wifām tschetrām. Arbas nolaisch lejā ar gaxām wirwēm. Paschi ofetini eejuh-guschees arbu ilfis.

Tatshu no dñilas aias sirdsinsch ar arbu jadabū kalnā. Tas lotti gruhts darbs. Sirdsinsch fanem wifus spehlus un, dreboschām fahjām, faklu staipidams un galwu lihgodams pakahpj fahdu peezus folus augstał ar wifū arbu un apstahjas. Sirdsinam palihds fahdi peezi, feschi wihti. Tee stumj arbu, elfdami un klupdami, bet kād sirdsinsch apstahjas, tad tura arbu, lai nerit atpakał. Wini wifī tā nojwihschā, kā pat wirskeku muguras famirkuschas tumschas. Bilschu fahjas wineem flapjas lihds pat zeleem, kurpes ismirkuschas, pee aʃajeem akmenem fasframbatas un fahnis nomihtas. Kahjas semē minot, pa kurpu zuvumeem suhzas ahrā netihrs uhdens. Kahjas mirkst un salst.

Paeet fahdas diwas stundas, kamehr usdabū wifās trihs arbas ar firgeem augshā.

Bet nu duhschigee ofetini un wina brihwprahligē pa-lihgi no zelotajeem ari fasneeguschi fawu mehrki; balti-meln rankainais stabs, kas apsihmē kalnu grehdas pahrejas augstał weetu un Eiropas un Ušijas robeschu, stahwo tilai 30 folu atstatumā.

Pehz fahdas minutes stahwam ap stabu, to apbrihno-dami. Taishnibū fakt: ne stabu apbrihnojam, bet to gluschi nejauscho parahdibu, ka paschi te stahwam pee fchi staba us paschās kalnu grehdas wirtschaft. Pee fchi staba esam jau fasneeguschi fawu mehrki — kalnu grehdas pahreju, kuras dehli upurejam tildauds spehla un pazeetibas. Wifās druhmās kalnu dñihwes ainas nu guł aif mums; seemelpusē failajām klintim, fuhrajai dabai un schis dabas behrnu gruh-tajai dñihwei nu jašaka ardeewas. Us preefchū muhs sagaidadeenwidus faule, „Leesmaina Kolchida“ un salas un feedo-schās īmeretijas lejas.

Pee til daschadu pasauli robeschstabu stahwot, zelineeku pahrnem gluschi fawadas juhtas, kuras winsch nekad agrak naw pasinis . . .

Starp schim diwām pasaulem, pahrejas weetā, guł tikai folus 30 plata kalnu mugura, us kuras widus nu stahwam ap augsto robeschstabu 9281 pehdu, pehż zitām sinām 9390 waj 9478 pehdas augstu pahr par juhras lihmeni. Isredse us wifām pusēm neapraktami skaista. Pret seeme-leem guł Adai-chocha fnnega kalnu pulki, Saromaga ledus

schluhdonis un kaila, afmenainā Mamison-donas, waj Saro-magas aisa, kurai abās pusēs stahw kailu klinschu kalnu rindas un walai, gan sneega segtām, gan druhmi tumschām wirfotnēm un pa kalnu starpām gul tumschas aisas un grāwas, bes koleem un salumeem; pret deenwdeem, starp diwām kalnu vindām eegulusēs salu Alpu ganibū un salu skaitu meschu aisa, kurās augschgalā, pee paschas kalnu grehdas nostahjuschees balti ragaini sneega kalni un Oscham-dschachas ledus schluhdonis, no kura isaulo strauja, sneegbalta upe. Ais upes redsams bruhrs naminch ar peleku blakus ehzinu: ta ir "Deenwidus patverfme".

No robeschstaba us seemel-wakareem un deenwid-rihteem aisssteepjas augsta piramidu rinda, sneega segtām galotnēm. Gar wiſu piramidu sahneem, no augschas lihds pat lejai, gul garas sneega mehles un plankumi. Scho dabas zelto un weidoto piramidu rinda us masa gabalina rahda kalnu grehdas wirseenu, bet tad atlal fajuhk ar sahnu kalnu pulsuum un wiſu wirseenu wairs newar noteilt. To waretu tikai tad, ja spehtu uslidot augstak par wiſaugstakajām kalnu wirfotnēm.

Pahr kalnu grehdū no deenwideem puhsch aufsts wehjisch. Tam schinī augstumā wairs nestahw nekahdu kaweklu zelā. Mehs nekad wehl neefam stahwehuschi tif augstā wehja zelā. Upfahrtejee sneega un ledus kalni needwehuschi filajam deenwidus wehjam sawu aufsto dwashu un wehjisch tapis pawisham dsestrs. Temperatura saulainā deenā, pulkszen diwōs, tikai 7° filuma. Elposchana loti weegla, gaiss patihkams. Tikai ūshihduščas apalkschdrehbes lihp pee muguras un kruhtim un salde meefs. Wiſu kermenit drihs pahraem ledaini drebuli. Newilis sahla domat par to, zif tas buhtu jauki, ja tagad waretu eeeet us brihtinifiltā istabā un eedsert glahsi tehjas. Kaut kureā kulturas semē tik lepnā weetā, kā us paschas kalnu grehdas wirfotnes, buhtu uszelta skaita, filta weefniza; te turpretim us kalnu grehdas muguras apmetees tikai mass zelasarga naminch, baltām seenām, peleku jumtu. Tam dīhwo tikai zelasargs ar seewu un sawām awim. Schis weentulais naminch mums sneeds mas jaukumu, wiſa apkahrtne faila, balti-melni raiba; weetām gul balti sneega blahki, weetām melnas, notufuschas semes plankumi. Wirs namina eejas nokahrees nojums us trim stabeem. Pee nojuma paschoboles us leela dselsi ahka farajas ar galwu us leju tiffo kauts, pussdihrats auns. Pa-

fahrtajam auna blakus stahw pats sargs, nolaistām, afinanām rotām un isbrihnijees skatas us mums. Esam wiſu loti pahrfsteiguschi. Winsch wehl naw gaidijis, ka jau tik a grā w a f a r a s l a i f ā, 27. junijā, nahks pahr sneega apgeuwuscho kalnu grehdas muguru tilbauds zilweku ar wiſām leetām un pat ar arbām.

Beegahjuschi sargs tuwak, padodam labdeenu un prafam, waj naw kas filts ko eedsert. Sargs weenaldfigi papurina galwu un pasaka: "Man nawa". Dabujam tikai aufstu awju peenu. Osxam to paschu. Nu top wehl aufstak. Jataisas tikai, ka topam lejā, zitadi te war nopeetni fasaldeees.

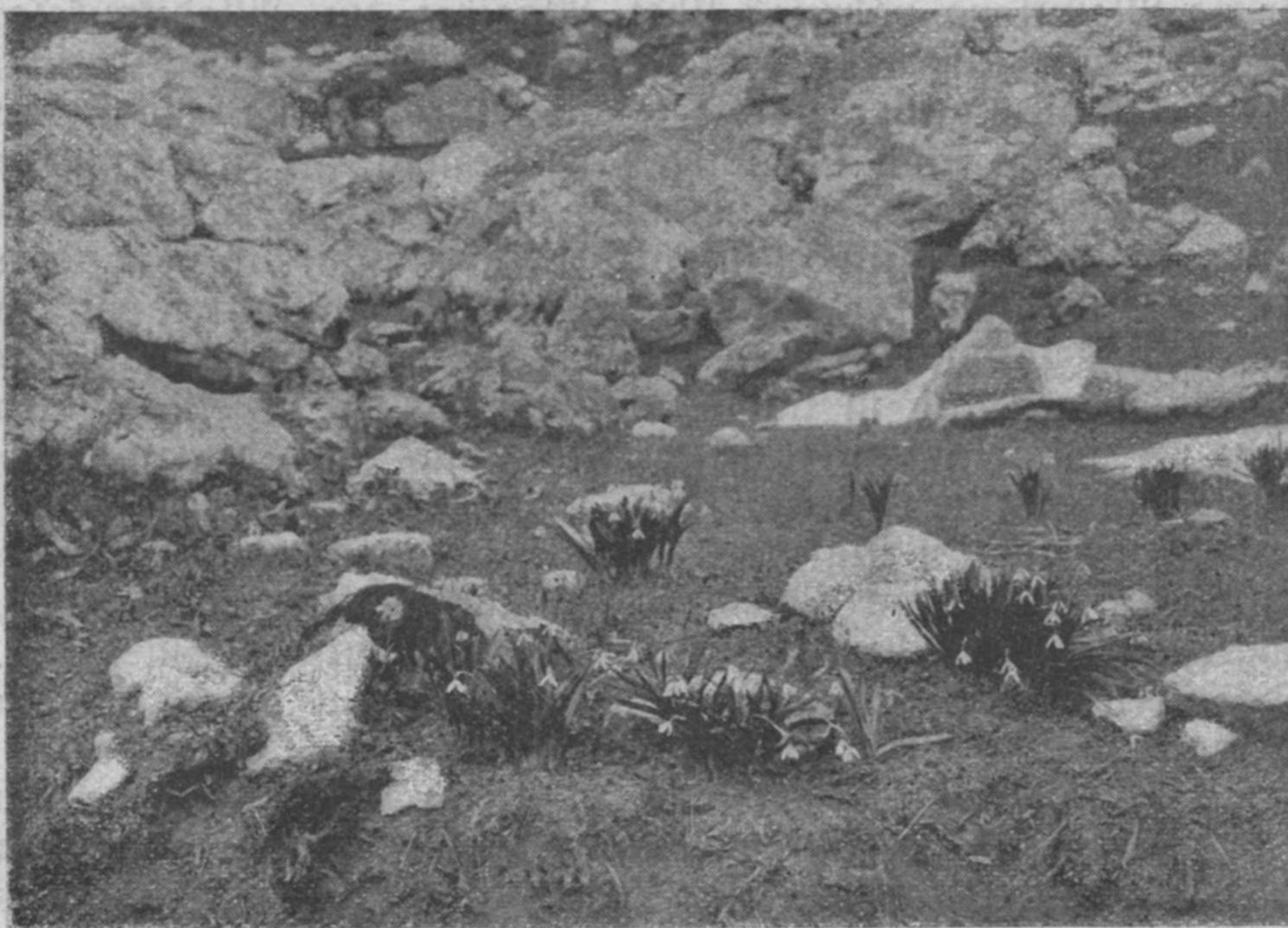
Peé robeschstaba pamehginam tikai islasit usrakstu us masā, tschetrkantaina stabina, kas eerakts blakus leelajam stabam. Weenkahrschais usraksts teiz zelneekam, zif werstu ir no Mamisona pahrejas lihds Ulagirai un Vladikaukasai seemelu pufē un lihds Rutaſai deenwidus pufē. Tatschu skaitlus wairā newar skaidri salasit: usraksts pa pufei jau nodfis. Schi sihla nolaidiba jau leezina, zif mas muhsu administracija gahdā par weenigo zelu, kas Ossetijai zauri saweno Preesch-Kaukasiju ar Ais-Kaukasiju, kā jau par "weetejo wajadsibu" zelu un raugas us to gluschi tapat, kā besruhpigs faimneeks us tazinu, kas steepjas no mahjas pagalma widus taka us kalpu kuhtinu. Ja par Ossetijas kara zelu un maso tautinu fatifsmi Kaukasija tikai druszin ruhpetos, tad junija beigās, kad lawines wairs negahschas, zelinsch buhtu jau islabots. Wiſus nogeuwumus un sneega blahkus, pa kureem mehs ar tahdām mokām tikām pahri, wareja weegli islabot un norakt 20—30 wihrū weenā deenā. Tas, eewehrojot Kaukasijas kalnu apgabalu darba spehla lehtumu, buhtu ismalkajis ne wairak par 15—20 rubleem.

Te us katra ſola redsams, ka krons eerehdri par scho zelu neruhpejas un mas wiſus ari reds. Gewehrojamaeem administracijas eerehdneem, kas zelo pa Kaukasiju, schis zelſch naw wajadfigs: tee laiſch automobili pa Grusijas kara zelu; bet ſiniby wiſri un zelotaji, kas isbaudijuschi ſchi zela gruhtibas, newar neka zela pahrwalde isdarit. Un tā wiſs eet sawu dabisko gaitu. Zelu nesteidsas uslabot tadehli, ka pa wiſu naw dīhwās fatifmes un fatifme newar rastees tadehli, ka naw zela. Kā isteek weetejee kalnu eedſihwotaji sawā fatifmē un waj kalnōs newaretu attihstitt labaku un dīhwači faimneebi, zelus uslabojot, par to neweeens neruhpejas . . .

XVIII.

Nolaifchanās no kalnu grehdas wirfotnes deenwidus pufē wehl greuhaka, nekā usbraukschana seemelu pufē. Kalns loti stahws. Schaurais zelinsch, kas leezas zifikalus gax kalna fahneem, pahrklahts seneega lawinu atleekām. Arbas ar sirdsineem janolaisch pa stahwajeem kahjineku tazineem, pa kureem seneegs jau nokusī. Katria arbai atseen weenu riteni un pеeseen pakalgalā garu wirwi, pee kuras diwi wihri to war turet. Sirdsini lejni laischas us leju, gan foli pa folitīm, gan schluženisslis un fatura arbu no preefschas, kamehr wirwes turetaji to tura no pakalgala.

Wisi zelotaji saleek aiffainus us muguras un ari solo us leju pa schauru tazinu.

Nr. 24. Seneega pukites ap 9200 pehdru augstumā.

Gut ar nefamo us leju pa tik stahwu kalnu daudz gruhtaki, nekā pret kalnu. Kahdas 50 afis lejak stahwums beidsas un zelinsch lokas slihipi zaur Dschandschachas schluhdona senatnes morenām. Gar seneega malām, us melnās noguletās semes, aug atkal masōs pulzinās haltas, smarfschajoschas seneega pukites, salām, garām lapinām.

Drihs schluhdona upē mums aiskrusto zelu. Upē buhs kahdus astoxus folus plata un trakuligi strauja. Arbas ar mantām war pahrabraukt pa schauru brafsu, pascheem jabreen uhdeni. Uhdens temperatnra 0°. Upē tikai kahdus simts folus augstak isauļo no ledus schluhdona, tā tad uhdens tikt pat aufsts, kā ledus.

Arbineeki leek seeweetēm uskahpt us arbām un zeeti tureees us muhšu zela leetu gubām, Arbas pa ahtro straumi un leelajeem almeneem brauzot, neganti swaidas us weenu un otru pusi. Seeweetes tiklo war natureeeteepee pahrfeetajām wirwēm. Pirma arba pahrlihgojas itin laimigi. Otrā arba uswelkas greissi us augsta almena un tad ar joni bruhk no ta lejā. Behkschnā kustibā kahda zela beedrene nafuras wesuma wiršu, eegahschas augschpehdus upē un eekleegdamās nogrimst uhdeni. Krustehws Kola stahw wis-tuval krafstmalai un steidsas eekritischai palihgā.

Wisi saprotam bailigo stahwokli. Upes straume tik spehzigi un trakuligi auto us preefschu, ka pehz pahris sekundēm ta war noraut eekritischo no lihdsenakās weetas un tad mums wairs nebuhtu eespehjams bes kelscheem winu glahbt. Straume metas tahlat us leju krahldama pa loti slihipu aisu, swaidas pa almeni starpām, gahschas pahr augsteem klinchu fleegschneem un ar negantu spehku treez sanu nefamo pret zelā guloscheem almeneem un almenai-neem krafsteem. Mehls tikai tad aidaabonam elpu, kad glahbejs jau notwehris eekritischo aif rokas un sahk brist atpākal.

Iswilktā beedrene tikai us krafta aidaabū walodu un ūka, ka wina neesot ne jutuse aufstā uhdens, ne ari ūjutuse no-peetnās breefmas. Tikai tagad, kad esam winai usseguschi diwus mehetelus, winas schokku kauli sahk ahtri raustitees un sobi klabet. Nu wina usrahpjās atkal us treschās arbas, peekeras pee wirwes diwās weetās un laimigi pahrlihgo otrā pufē.

Wihreescheem wiſeem jabreen pahri. Uhdens seneedsas labi augstak pahr zeleem. Steigtees newar: kātrs folis jaſper ar wiſleelako usmanibū un zeeti jaatbalstas us apkaltā alpinistu speeka: zitadi straume war paraut brīdeju gar semi. Pee 0° temperatūras nemas newar teikt, waj breen pa leadinu, waj pa werdoschu uhdeni. Meesu ap leelu fauleem it kā bāksta tuhkiſtočhām adatām un kaulus, leekas, lausch pufchu. — Otrā pufē, kahjas apahwuschi, tekam tezītus gandrihs zeturtdalu werstes, lihds pat "Deenwidus pat-werßmei".

Gekchā gandrihs wiſi jau noguluſchees uſ strahdneefur lahwām. Kats uswilzis, kas tik winam ir filaks un apſedsees ar wiſeem ſaweem zela maiſeem waj zela ſegām. Leo-nids Iwanowitschs, leels gudrineeks, lizis Maſkawā paſchuht watetu maiſu un tagad nu wiſch eelihdis maiſā ar kahjām pa preefchū lihds kaſlam un pee kaſla maiſu aifſehjis. Galwā wiſam wateta zepure.

Feodors Petrowitschs apwilzis beeſu, ſpalwainu medneeka jaku, usmauzis garas wilnas ſekes lihds zeleem, beeſu, mihkstu zepuri un wehl labi apſedsees ar ſegeni. Tagad neweens drehbju gabals naw leefs. Mitrā, ledainā klinſchafmenu iſtaba naw kurinata. No ledainā almenū muhra leen drehgns, reebigs aufſtums pee galwas, kaſla un kameescheem.

Wiſi beedri wehl brihtiu paſchalo, tad nogurums un deenās raibee peedſihwojumi nem wirſroku un weens pehz otra eelaiſhas preefchmeega aifmirſtibā. Iſtabā eeftahjas klufumis. Tikai weens otrs wehl pagrosas, pawelk augſtak apſegus un aifſprauschas zeetaki, lai reebigais aufſtums netiku pee kauleem . . .

"N—ja! leefmainā Kolchida!" Feodors Petrowitschs nowelk gari, "neko ſazit! . . ." wiſch wehl peemetina.

Bahr wiſu lahwu pahrfreen it kā elektriſka ſtrahwa: wiſi uſ reiſes ſahk ſmeetees pilnā kaſla . . . Tatschu runat neweens wairs nerunā ne wahrdā. Wiſi tikai ar gardeem ſmekleem peekriht Feodora Petrowitscha ſeelajai ironijai par "leefmaino Kolchidu" un eemeeg . . .

XIX.

No rihta (28. junijā) uſſahkam pimo ihsto zeladeenu deenwidus puſe. Schodeen janoeet 32 werſtis. Tahdu gabalu peeradiſ gahjejs wairs neewehebro. Nu jau mums jaet tikai uſ leju. Belinfch, meſdamis zifzakus pa ſalam un ſeidoſchām Allpu plawām, gax ſtahweem aifas fahneem eelaiſhas Dſchandſchachas upes aifas dibenā.

Mehs fojojam teeschi gax aifas labajeem fahneem pa ſchauro kahju tajinu. Wiſi haltee ſneega kalni paleek mums aif muguras. Winu pamatus mehs wairs neredsam, tikai wiſu wiſotnes un piramides wehl rehgojas pret filajām debefim; ari tas ahtri dilſt un ar katru muhſu foli top ſchaurakas un ihsakas; kahdā zelina ſtuhrī winas pawifam paſuhd . . . Top ſchehl pehz wiſam . . . Winām peemiht

ihpatnejs, ahrkahrtigs ſtaiftums, kuram lihdsiga ſtaiftuma un zehluma nekur zitur wairs newar dabut redſet Balto ſneega un ledus ſwehntiſchu torni ari tapuſchi zelineekeem mihti: wiſu dehl jau wiſch ir brauzis un gahjis tik tahlus zelus un uſupurejis tiſdauds ſpehla un energijas. Un kas ſin, waj kahds no mums wiſus wehl reis redſes ſawā muhſchā . . .

Un nu jau eejam un paſuhdam ſalos kruhminōs. Augſchpus kruhmineem mums pa labi gan wehl ſteepjas lihds pat aifas kaſnu wiſotnei kailu, nogeuwuſchu, kantainu un ſtuhrainu almenū ſlejas; bet dſilak aifā ſalumi nem wirſroku un apſedſ kailos almenus Pretejā puſe wiſi kaſnu fahni aplahti ſaleem ſkuju un lapu ſoku mescheem. Kahdā lihdsenakā weetinā, uſ lehſenaka nokalna, itin tuvu pee paſcha ſtahwā un augſtā upes kraſta iſkopti maſi tſchetrkantaini lauzini, kahdi trihs ſati, diwi — peleki. Lauzinu malā ſtahw kahdas aſtonas ſemas kaſneefchu ehlas, bes juimteem. Tas ir pehdejais oſetini auls Gurfchewa. Ap aulu un wiſa lauzineem wiſaplahrt noſtahjuſchees ſati meschi un pa mescheem un augſtak aif wiſeem ſteepjas uſ leju pelekas kaſlas kaſnu muguras.

Aifas dibenā pa ſchauru muhra tiltinu pahrejam uſ Dſchandſchachas freijo kraſtu un ejam pa kraſtu uſ leju lihds ar ſtraumi. Ne taħlu no tiltina maſa buhdina, pee kuras ſoku ehnā ſehd diwi wezi oſetini. Muhſu wadonis pereeet pee wiſeem un apjautajas par taħlaħa zela apſtaħkleem. Wezee wiħri atbild weenaldſigi, neſteigdamees un ſaweem ſkateem nopeetni pawada muhs, garamgahjejuſ.

Nu mums wiſaplahrt tikai ſalumi, ſahkot no paſcheem aifas dſilumeem lihds pat ſilajeem pa debebefcheem. Ar katru jaunu lihku mu upes grawa maina ſarwu iſſlatu un rahda jaunas ſalas ainas. Schis daschadas ainas newar aprakſtit, wiſas ari newar pilnigi noſotografet. Mehſ tik waram pa daħla atſiħmet plafchuma mehruſ. Ainas katram paſcham japeedomā. Upes grawa weetām droſchi ween puſwerſti dſila, weetām wehl dſilaka, weetām fekkaka; grawas platumis augſchā ſafneegs zaurmehrā puſwerſti, bet aifas dibenā tikai daschus ſolu desmitus. Pate upes ſtraume buhs ſotus peezus plata. Grawas fahni iſſlahti ſaleem mescheem, zaur kurru beeſeeneem weetweetām rehgojas kaſlas, pelekas klintis.

Salee meschi te peenahk upei itin tuwu un stahwus at-
wehsch salas, pusapałas kalna raga kruhtis, te atflihlst at-
pafal waj atkahpjäs tahłak no krasta un met sahnis wilau,

eeleez dsilas radses, muldas un lejas un weetam pahrtruhkfst
kahdā jaunā sahnu aisā, pa kuru auto us leju kahda zita
kalnu upite.

Schis upites mum's aiskrusto zelu. Pirma loti skaista:
winas straume balta kā sneegs. Upite pluhft us leju pa
gluschi stahwu kalnu, pahrvalo pahr muhsu zelinu, kriht us
leju no stahwas flints un eegahschas Dschandschachā. Zelina
weetā schaurs braslinsch, pa kuru apdomigi pahrabrauż arbas.
Mum's kahjineeem jahreet pa schauru apalı balki, labas
spahres resnumā, bes peeturām. Baschi fafeenam peeturas
no garajeem kalnu speekeem un, zits zitam rokas sneegdami,
laimigi teefam pahri.

Leelu laiku ejam pa brihnumskaitu meschu: juju jukām
aug gadufimteus wezas eglaš, preedes, kuru kuplas ga-
lotnes augstu, augstu pahr zilweku galwām sawijuschas un
faauduschas salu beesu segu, us kuras weegli atdufas sposhee,
dedfigee faules stari. Apakshā pa wisu meschu isllahjuschas
mihfkas ehnas. Lepnās wahzu egles, lihdfi muhsu eglem,
steepj no sawa flaikä, gluda stahwa us wifām pusem garus,
platus, fudrabortus, nolihfkushus kruju wehdekkus, kas wisap-
fahrt rada beesu ehnu. Pa brihwakām un gaishakām egli
starpām aug flaiki behrsi, kruhmaini fehrmolischli, leepas, fla-
was, platas lagdas, kraba puduri un ewiaw kruhmi; wehl
semak — refnas, leelas papardes, zilwekam lihds kruhtim,
ehrsheli kruhmi, awenaji, kases un azalijas; pa maso
kruhminu starpām un sareem un pa semes wirsu loschna,
wajas un aushas daschdaschadi stihgu augi, schwirkuschli,
staipelli, bruhklenaji un meschazifas. Salajā spilweni nogri-
mušči, gūl pa meschu krustim un schkehrsam, juju jukām
krituschi koku nelaiki, daschi no wineem wehl rahda nokal-
tuscho faru stumburus, ziti jau gluschi satruhdejuschi un gar-
winu truhdeem schaujas us augfchū pret fauli newaldama
sala, spilgta dsihwiba. Pa gaiju wilao swetu, kruju, truhdu
un augu smarscha.

Brihscheem meschā walda leels kluſums: ſwinigs, leelu
ſwehtku kluſums, kure laiku pa laikam pahrtrauz tikai us
ihſu brihtinu kahdas lidojofschas wabolites ſpahrnu trofniſ;
kahds odu bars sawā dejā faulgosi, kahda leela sala kirsata,
kas, no mum's ifbeedeta, behg prom no faules apſpihdetas

flints un behgdama patshabina faſſas pehrngada lapas.
Putnirau balsis nekur nedſirdu. Deesin kur wini junija bei-
gās palikuschi. Warbuht ari agrakā pawafarī te winu nebij.
Kas to lai paſaka? Te nekur nedſihwo neweens zilweks.
Rihta agrumā mums pajahja gaxam diwi jahtneeki: weens
ofetins, otrs kahds zittautu students, bet ari wini bij ſwesch-
neeki; wini jahja no „deenwideem“ un aiffahja us „ſeemeleem“.
Ta wini mums fazijs. Nekahdas zitas weetas te neweens
zelneeks nepeemin; fatrs tikai peemin waj nu deenwidus,
waj ſeemelus. Un ta mehs labi ſaprotaamees.

Kalnu upites eedwehsch mescham ſewiſchku dſihwibu.
Katrū upiti dſirdam jau pa leelu gabalu. Klufajā meschā
peepeschli ronas ſawada ſchallona. Gefahlumā auſs tifko-
war winu notwert; bet drihs ta top ſtipraka un arweenu
ſtipraka, un meschs atdſihwojas. Wifōs reſnajōs koku stah-
wōs, wiſā ſuplajās koku galotnēs ſchalz un ſchuhscho noſleh-
pumainā upes ſchallona. Drihs ari eeraugam baltas, lehka-
joſchias ſtraumes zekulus. Upite iſlauschas no ſirmā, neaiftiktā
muhschu mescha, kur neweens zilweks nekad wehl naw ſpehris
ſawu kahju un ſteidsas us leelakas upes leju. Tuſkſtoscheem
kawekli gūl upitei zelā, gan kruſtim, ſchkehrsam ſagahſuſchees
krituschi koku miſchi, gan leeli klinſchu bluki, bet wiſus
ſchos kawekli upite pahrwar un aifſteidsas ſawu zelū . . .

Laiku pa laikam muhsu zelinsch peelihkumo tuvak pee
Dſchandschachas upes kraſta. Tad mehs zaur retako koku
starpām, pahri wiſeem tuvalajeem ſalaſejem aifas kalneem,
eeraugam pret ſeemeleem ſkaiftu baltu ſneega kalna wirſotni,
kas muhs pawada labu laiku. Leekas, baltais ſneega kalns,
ſinkahribas dſihts, pasteepis ſawu balto galwu augſtak pahr
wiſeem ſalaſejem kalneem un noſkatas us ſeedoſcho Rīo-
nas leju.

Pret puſdeenu zelinsch iſwed muhs no meschu beeſo-
neem un eelaich platā eelejā, kuru no wiſām pusem eesleh-
guſchi beſgaligee kalnu meschi. Pa wisu eeleju ſteepjas no-
bahlejuſchii meeschii lauzini. Meeschii jau wahrpas noleekuschi.
Uſi nokalnina apmetees peleks koka ehzinu bars: tas ir
pirmais ſenās Žmeretijas (tagad Kalnu Grusijas) auls
Glola.

Apmetamees us atpuhtu. Ŝwelofchee ſaules stari meschu
eeslehgtā eelejā muhs drihs pahrleezina, kā nu efam gan
„Leefmainajā Kolchidā.“ Termometrs rahda 33° ſarſtuma.
Pahrmaina ſtarp iſgahjuſchās nafts 2° un ſchis deenas 33°

loti fajuhtama. Pee kahdas hodes durwim ehaus ehnā apfeschamees ap garu, wezu, nefrahfotu galdu un gaidam famehr bodneeks mums atnesis "wifu, kas pee wina ir ehdamis": maisi, olas, skahbu un saldu peenu.

Behz kahdām preezām minutēm no wīseem aula stuhreem pee mums eerodas nodrissati grusinu behrni. Wini nostahjas zeetā pulkā muhsu preefschā un skatas us mums... skatas pahdrofchi, usbahfigi, itka no mums ko gaididami. Wīseem plikas ispuhrufchas galwas, melneem mateem, bruhnas sejas, leelas, melnas mirdoschas azis, basas, netibras, bruhnās kahjas, kailas lihds zeleem; sharp pliko kafku ar plikajām walejām fruhim un plikajeem zeleem uslahti kaut kahdi bruhi-melni-dselteni-raibi katuna kankari, kas newisai noteiki sħekiro sehns no meitenēm.

Feodors Petrowitschs fauz pa freewifki, lai behrni dejo sawu dejū. Neweens masais nesaprot pa freewifki. Nu Feodors Petrowitschs sawelk smaidoschu apalu seju, sahk fist plaukstas dejās taki, loka galwu un fauz weenu weenigo grusinu wahrdi, kuru winsch ir paspehjis eemahzites, kas nosihmē: "labs ir."

Masee grusineni teesham saprot, ko no wineem prasa un ahtri nostahjas slehgħi rinki. Sehns un meitene eeeet widū, sahk zilat un lozit pa gaisu sawas rozinas un dippnit dubleem apkaltuschās kahjeles. Isnahk ihsta grusinu lesinka.

Behz pirmā pahrifcha dejo atkal zits pahritis un ta lihds wiſi "spezialisti" isdejo latrs pa reisai.

Feodors Petrowitschs eedod masajeem dejotajeem daschus wara gabalus. No tam, ka masee naudu sanem, ka winu dala un glabā, war skaidri noprast, ka wini jau peeraduschi pee schahdas pelnas, ko wineem atmet gaxamgahjeji zelotaji; schi pelna ir ari behrnu usbahschandas eemesls. Winus nemis newar aisdijt prom. Ja kahds fauz us wineem stiprā balssi un met ar roku, wini tomehr neklausa un paleek stahwot us weetas, tikai pahris solu attahlumā no mums un skatas mums azis.

Ofetini behrni nemis mums neusbahsas, pat nenahza mums flaht; no grusineneem newar atratitees. Loti leela starpiba rakitura finā starp abu tautu behrneem. Ari pee-augushee ofetini un grusini stipri atschķiras zehlumā, isnefibas un rakitura finā. Kalnu ofetini ir leela, flaida, spehziga auguma, lehnaki kustibās, flusaki, druhmaki, apdomigaki,

atturigaki; kalmu grusini (imereteefchi) turpretim sħekaka, semaka auguma, tumfchaki, dedigaki, ahtraki kustibās, iunigaki, nebehdigaki un weikaliſkaki.

Turibas finā Glolas apfisħwotaji mas ko atschķiras no nabadfigajeem kalmu ofetineem, ari te lopkopibai peeder preefschroka un fajmnejiszla attihstiba wehl atrodas us loti semas pakahpes. Tatschu daba, pat paſchōs Kolchidas see-melōs, iſturas pret saweem behrneem, imereteescheem, ar filtu mihelestib, bet sawus kalmu dehlus, ofetinus, otrpus apfni-guscho piramidu grehdas bargi pahrbauda ar schaumigo kliniſchu kailumu, ar fuħxam, garām seemam un iſkaltuſchām weħjainām boda waſarām . . .

XX.

Ais Glolas kalmi atkal saleen tuvak kopā un top stahwaki. Muhsu schaurais zelinsħ lokas lihds upes libkumam pa reibinoschi augstu un stahwu upes kraftu . . . Atkal milseu wahzu egħi mesħs, wehl skaitaks par agrako. Daschus refnus egħi stahwus newar aptwert diwi wihri, rokas pretim fineegħdam. Pahris aſu no seħes saru nar; stahws gluds, pahrwilkts bahli-eesfirmu gludu misu; augħstak saħk steeppees u wiſam pušem refni, gari sari ar plateem bahli-sati-fudraboteem fuju weħdekkeem. Sem katra tahda weħ-dekk drofchi ween war nostahtees diwi wihri. Pa wiſu mesħu isplatita stipra, patiħkama fluju fmarċha un augstu, augstu egħi galotnés leħni schuhħo sawada, noſlehpumaina schalkona.

Tahlaejt ejot sħini kluſajā mesħħa, tatschu fateekam ari weenu zilweku. Mums nahk pretim leela auguma, kalsnejis, firms ofetins, wezz kalmu gans, loti nopeetnu seju, garu kalmu speeki rokka. Muhs eeraudsijis, winsch pazel galwu augħstak, top ta ka jautraks un steidsas mums flaht. Wina azis ta sawadi eemirdas, itka zeribu starisħħi wiħas usleefmotu. Muhsu preefschā winsch peepeschi apstahjas un tad teiz lau-fitħus freewu wahrdus:

"Нетъ инженэръ? . . . Есть земля много цинкъ... Руд есть . . . богат . . .!"

Winsch ispleħsch rokas, itka ar fho kustib, gribetu mums redsam i parahdit, zif leelu bagatib, winsch atradis . . .

Mehs wiñu saprotam . . . Winsch, nabadsinħ, jautà latram gaxamgahjejam, waj nebuhu kahds inſcheneeris, kas

eetu apskatit un sahktu rakt wina useetas zinka, sudraba un swina bagatibas.

Mehs sagraujam wina zeribas ar diweem wahrdeem: „Нэтъ инженэръ!“ un weenaldsigi ejam winam garam. Mehs pat wina wahrda neatsihmejam. Ko tas lihdsatu! Muhfu walts saimneezibai jau wehl naw walas rakt leelás bagatibas . . .

Sirmais kalnu gans it kā salihfst us preefschu, usleek abas plaukstas us sawa ganu speeka, nolaisch galwu un ilgi skatas mums pakal . . . Nu wina seja gluschi skumiga. Nu winam atkal ilgi buhs jagaida us sahdu gaxamgahjeju no „Leelás Kreewijas“, kam winsch atkal warēs peedahwat sawas kalnu bagatibas . . .

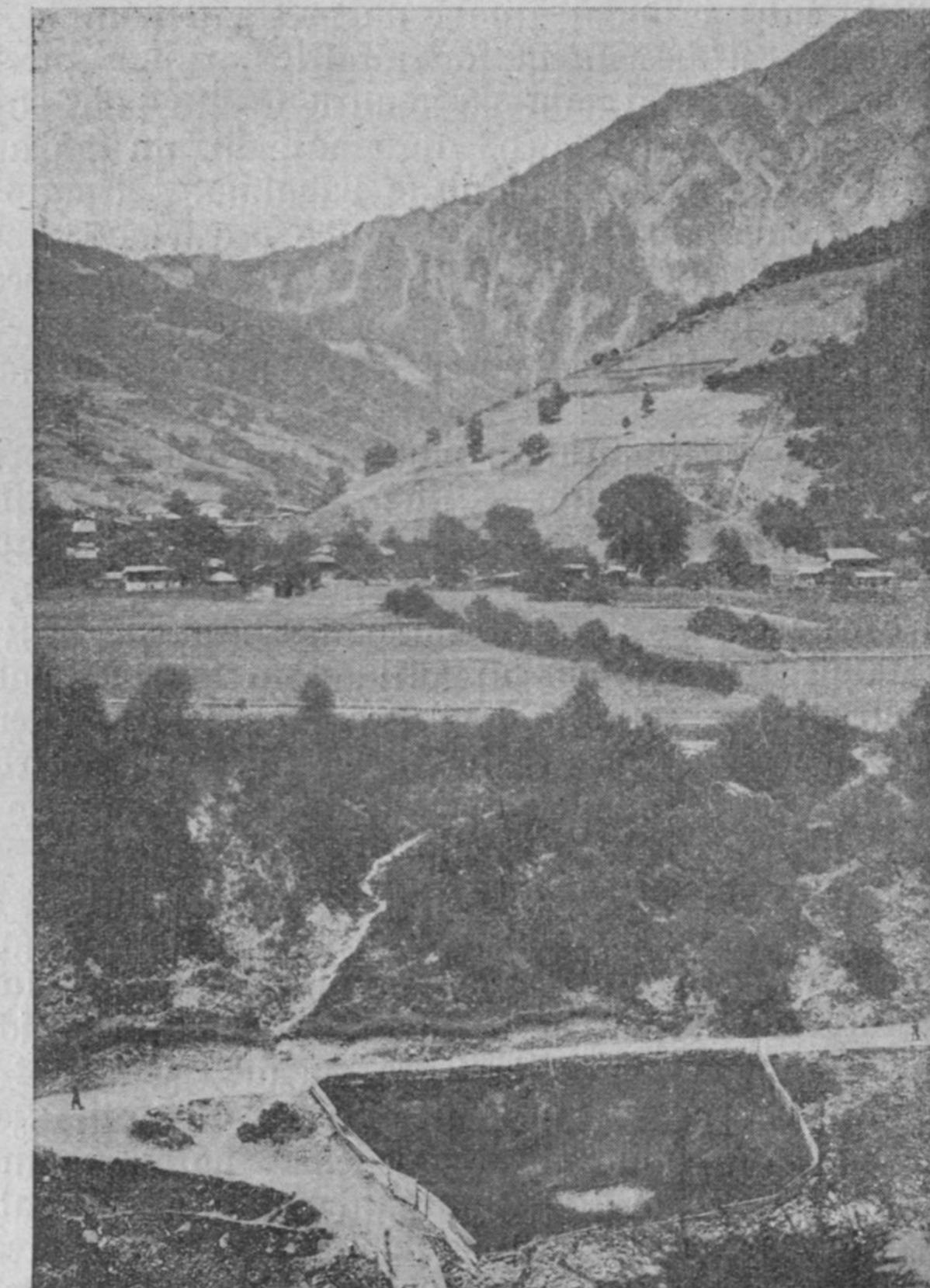
Nabaga „Dullais Dauka“ no Osetijas! . . .

Pehz sahdas stundas gahjeena meschs atkal paschķiras un mehs eeraugam masj, lihdsenu plawinu un ais tās — kruhmeem apaugschos lihkumainos Rionas krastu. Us plawinas gana balti-melni-raibu, treknī gowju pulks. Bee Dschandschachas upes eetekas Rionā užzeltas diwas semas ehzinās, un us weenas durwim tirdsneezibas usrafsts. Netahlu no ehzinām pahr Rionu tilts. Blakus tiltam atkal dahrga semes dahnana — bagatigs mineraluhdena awots ar stipri dselss saturu. Grahse eefmelts, uhdens dsirksti un dsexot zehrt mehle. Labs weseloschanas awots, tikai zilweku te naw, un awotinsch neismantots eepluhst Rionā.

Ais tilta nogreeschamees pa kreisi — un sahdam eet lihds Rionas trakuligajai straumei pa upes labo krastu. Wehl abās aissas pusēs sati meshi, augsti kalni un stahwi klinšchu ragi. No dascheem zela lihkumeem, pret seemeleem skatotees, wehl šhad un tad, ais wiseem sajajeem kalnu kalneem, paschaujas us augšchu seemelu kalnu baltas ūneega wirstnes. Tās tik aisi atdalas no mihfstā, tumščā meshu saluma . . .

Bet nu stahwee aissas sahni sahk slihkt us abām pusēm un eeleja top plataka. Te jau nu eesahkas flavenā, augligā Rionas eeleja, kuru ar pilnu teesibū fauz par „Kreewijas Brasiliju“. Drihs ari eeraugam ūn gaidito un kalmōs stipri isslaweto weseloschanas meestinu — Uzeru. Salōs, skaitos lapu kokos un dahrīs eegrimuschas isklaidetas ehzinās. Weenā weetā pazelas ihss, netihri-balts basnizas tornitis. Wifam ehzinām jumti. Starp retajām ehzinām un ap meestinu leeli kirschu, bumbeexu un ahbelu dahrī. Ais dahrseem

kukurusas un labibas lauki, plawas un ganibas, un tad atkal pazelas stahwus sati, mihfsti, kluži lapu koku kalni, kas tik skaiti saweenojas ar silajām debesim. Pa eelejas dīlo malu gar otrpuses stahwo kalnu kahjām auto un krahz Riona. Ta weena pate grib peetrofschaot wisu klužo eeleju.

Nr. 25. Uzeras meestinsch Rionas lejā.

Meestinā us eelas naw nefahdas kustibas, te nefur nedksam nefahdus glihtaki gehrbuschos kurorta weefus, kas te buhtu atbraukuschi us weseloschanos. Tikai mehs, effurſanti,

ar fawu raibo baru us brihtiu waldfinam pee flusibas pee raduschos eelejas eedfihwotajus, furus ar pilnu teesibu wehl war fault par kalmu eedfihwotajeem, jo Uzera wehl atrodas 3400 pehdu augstak par juheras lihmeni.

Pee basnizinas schoga apstahjamees un pagaidam, ka mehr niuhsu wadonis dabus atwehli apmestees basnizas skolâ. Behz laba brihscha isnahk no preesteria namina wezs, gara auguma, firms un gluschi fakaltis grusinu preesteris; winsch lehni un zeenigi nahk pa schauru tazinu pahr basnizas lauku pee wahrteem, fur mehs ahrâ gaidam, un tad atslehd wahrtus un eelaisch muhs basnizas pagalmâ. Sirmais preesteris, pa preefchu eedams, aifwed muhs pee semas, schauras koka ehzinias, peleku lubu jumtu. Gar ehzinias weeneem sahneem saules pusē sem nojuma dehlu tiltinsch. Preesteris ar rokas kustibu parahda mums, lai ejam us tiltina, bet pats paleek leja.

Mehs, gluschi apjukuschi, paleekam stahwot un brihtiu skatamees us peleko ehzinu. „Kä? Waj tad ta ir skola?” zits zitam newitus flusi jautajam. Mums tatschu apfolija skolu un nu muhs atwed pee masa schkuhnisch, ka m na w n e e n a l o g a. Wilzinadamees, weens pehz otra, fahkam kahpt pa trepitem us tiltina un tad pa schauram, semam durwtinam falikhuskhi eeleenam skolâ... Neweenâ seenâ now neweenâ loga. Tiski pa dehlu seenu schkirbinaam eespihd wahja gaismina un atwehrtas durwis apgaismo masu plankumu us schkirbinaas, netihras dehlu grihdas. Wifa schinî schkuhniti walda leela pakrehsla. Kahdâ stuhri, tumfa falihdufschi kopâ, weenâ pulzinâ desmit netihri, sagraisiti, isroboti un tinti aplaistiti skolas galdi, weenigee skolas leezineeki Katrs no mums isgruhsch kaut kahdu isbrihneschanas wahrdu par tahdu skolu. Labi, ka wezais, zeenigais preesteris palika dahrsâ un nedabu dsirdet muhsu issauzeenus. Tahdâ „skolâ” pat mums nepeeteek telpas naftsmahjam.

Laischamees atkal ahrâ no tumschâ namina un kahpjam no tiltina us leju dahrsâ. Atwainojamees pee wezâ preesteria, ka telpu truhkuma dehli newaram isleetot wiaa laipnibu, un manamees tik prom meflet zitur dshwolli. Mums truhka pat duhschas apjautatees pee preesteria, kahdâ gada laikâ tad ihsti mahzas skolneeki schinî brihnischkajâ skolâ.

Nafts patwerfmi atrodam zela usraudibas namâ. Te wismas wiseem peeteek istabu, un grihdas kahdres bijuschas krahfotas.

Jr jau wehls wakars. Pahr Rionas leju nolaishas beesa, melna samta tumfa. Schinî rokam taustamâ tumfa ejam meflet „furorta weesnizu”, fur waretu dabut wakarinas. Klejojam pa tumfu pa ta fauzamo eelu, pa uhdens isgraustam radsem un akmeneem. Schur un tur spihd dseltenas apmeegojuschas petrolejas lampinu uguntinas.

Muhsu nogurumu un ihgnumu patihkami isklaide neparasta, skaita dabas parahdiba: melnaja samta tumfa, koku augustumâ laiku pa laikam lido pa gaisu masas elektriskas gaisminas, firma leelumâ, tomehr sposchakas neka Fahnu tahrpinku gaisma. Dihwainas elektriskas lampinas mirds lidodamas weenadobs starpbrihschos: te pamirds, apdseest, pamirds — apdseest... Tahdas burnju lampinas lido no malu malam: pa eelam, pa dahrseem, pa koku galotnem. Wifas schis elektriskas gaisminas ir masas wabulites, kuru mahtitem daba dahnajuse skaito gresnumu — usleesmot, lai winas tumfa waretu eeraudfit wiku tehwini.

Furorta weesnizu mums neisdodas atraast. Apmeerina mees ar kahdu boditi sem gara nojuma us tschetreem koka stabeem, fur paschi pehz sawas agrakas kalmu fainneebas paraschas nopehklam no bodneeka auneli, leekam to nokaut, iswahrit supu un iszept schachliku. Us tahdu leelu meelastu mums, protams, jagaida wismas trihs stundas.

Tuhlin pehz pusnaks fehshamees pee „galda”; nu, protams, pee tahda galda, kahdu nu bodneeks prata salikt, gan no masakeem galdeemi, gan no wezeem dehleem. Dascheem ir kahdi sehdelli, daschi paleek stahwam. Supas eeleeschani weens dabu dskli schkihi, otrs sekli, treschais tehjglahses blodinu, zeturtais panem fawu zela kruhsti... Us kahdeem trihsdesmit zilwekeem dabonam ap desmit daschadu faruhfejuschu naschu, turpat no bodeles plaukta nemtu, bet wehl masak faruhfejuschu dalkhianu.

Nu galigi pahrleezinamees, ka ari „furortâ” labak paisstees us faveem nageem un sobeem...

No rihta fwehtdeena. Ap maso basnizinu sapulzejuschees basnizeni. Pa wifus basnizas dahrsu leelu koku ehnâs stahw un sehd pulzinâs grusini un grusineetes. Wihreeschi gehrbusches fawos tautiskajos kalneefschu uswakkos; feeweetes turpretim jau walka „pilsehtas modes” drehbes: tumschus, skifti schuhtus katuna bruntschus, tahdas paschas katuna jazinas un lakinus galwa. Jaunakas feeweetes un meitenes uswilkschas gaishakas drehbes, bet modes tahdas paschas;

daschām ap kafleem un us fruhtim wifadi isschuwumi, zitām krelles waj kahds kruftinsch. Schahdōs uswaltōs wifas schis grusineetes loti lihdsigas Kreewijas pilfehtu nomatu mas-pilsonu feewām un meitām winu svehtdeenas tehrpā. Tifai weena pate weza, stalta feeweete no galwas lihds papehscheem gehrbusēs senajā tautas uswaltā ar melno, pehrlēm isschuhto lozīnu ap galwu un plato „tschadru“, no galwas wifus lihds pušmugurai. Wina teefcham lihdsinas tam gruseetēm, kuras mehs redsam „Demonā“.

Masa, tumschā basnizina pilna lauschu. Preelfchā stahw wihreeschi, wineem aif muguras, basnizas tumsa — feeweetes. Wihreeschi stahw nekustedamees, klufti un nopeetni. Seeweetes masakās grupās dīrdami farunajas, brihscheem pat padiki eesmejas.

Wezais preesteris stahw altara wahrtōs un, paretam galwu palozidams, steidsigi isrunā ahtrās, faufas, nesapro-tamas skanas fengrusinu walodā; brihscheem winsch pazek abas issteptās plaufstas weenā augstumā ar ſeju, kā to ari muhamedani mehds darit, Deewu luhdsot. Pari firmās garidsneeks ari met ſawā preelfchā krufta ſihmi.

Pare tumschā basnizina atstahji us ſweschneeku wiſ-leelakās nabadsibas un aismirstibas eespaidu: no ſeenām ſenak bahlee apkalkojumi atlupuschi un weetu weetām at-krituschi; tagad ſeenās apkwehpuschas tumſhas. Nekahdu gresnumu tur naw: tifai trihs wezas, tumſhas ſwehtbildes karajas pee muheia pretim eeejas durwim; winu ſejas tilko war atſchikt no tumſhajeem rahmjeem. Deesin, no kahda gaduſimtena tās jau miht ſchinī masajā kalnu basnizinā...

Altara wahrtu preelfchā karajas wezs, greijs, apſuhbejis lukturis, ſechām lihkām pihpām, kuras war eelik ſwezes. Tagad pa deewkalposchanas laiku lukturī nedeg neweenas ſwezes; tajā ſwetschu nemas naw.

Altara eekſchpuſē augſchas welwē laikam kahdreiſ bijuſchas krahſotas ſilas debefis. Tur tagad wehl pa iſdrupuſcho-weetu ſtarpaṁ war redſet ſilganus plankuminaus. Us kahda leelaka plankuma redſama kahdas leelas rokas delna ar ne-ſamehrigi gareem, refneem pirkſteem...

Pehz deewkalposchanas wiſi basnizeni pehz rindas eet pee wezā preesteri un ſkuhpsta kruftu: wiſi wihreeschi pirmee, tad ſeeweetes. Kas jau kruftu noſkuhpſtijis, ſteidsas ahrā.

Basnizinas tumſhajā preelfchnamā noliki rindām wiſadi pihti furwji. Tanis — kirsch ogas, grusinu plata maise.

„tschureks“, wiſna pudeles. Kairs basnizens panem ſawu furwi un ifeet ahrā.

Ahrpusē muhs pahrsteids agrak nekur nepeedſihwota parahdiba: tuhlin pee basnizas durwim, ne tahtak, kā kahdus deſmit ſokus, ſem kuplas, gaduſimtenus wezas leepas no-ſtahjees lauschu bars apalā aplokā. No ſchi lauschu bara mums ſkan pretim greeſigas harmonikas ſkanas, un aplokā jauns pahritis ſirdigi lehla ſawu tautisko grusinu leſginku...

Nr. 26. Deja grusinu basnizas preelfchā.

Te — deewnams, te tautas deja: wiſ ſuku jučam; tifai beesais basnizas muhris atdala religisko no tautiſka.

Ap dejotajeem dīhwajā zilweku ſhogā stahw diſchi, maſi, wezi, jauni, intelligenti un kalnu gani bes iſſchiribas. Wiſi ar ſajuhsmu fit plaufſtas, muſikas takti. Jhſta tautas leeta.

Kahds no dalibnekeem brihwprahiti uſnehmeeſ uſturet ſinamu kahrtibu. Winam rokās teewa, gara maiſte. Ja apkahrtſahwetaji kahdā weetā dīhwō ſhogu pahraf eeleez uſ eekſchpuſi, „kahrtibneeks“ gareem ſoleem eeeet lauka widū un zehrt ar maiſti pee paſchām stahwetaju kahjām. To

paschhu wisch dara, kad aploks jataisa plats. Beeschi ween maikste, teeschi mehrketa, aisker stahwetaju pehdas, pat leelus . . . Tas loti lihds. Stahwetaji tuhlin gruhshas atpakał un lauks top leelaks, neweens nenem launā kahrtibneka stikus un maikstes zirteenus. Tahda jau tautas parashcha.

Grušinu lesginka tikai masleet atschkaras no ofetinu lesginkas. Ari te seeweetes spehlē un wihreeschi usaizina zeeteem slateem sawu pretdejotaju.

Drihs ari isnahl no basnizas garais, firmais preesteris. Wisch apskata tantu un tad lehneem, zeanigeem soleem aiseet pahrdesmit folus tahlał no basnizas durwim un apfekshas us tschetkantaina klinshu akmena, krehla augstumā. Apsehdees, wisch fastingt zehlā posā, teeschi faslehhjees, ka no akmens iżirsts. Abas rokas wisch fwabadi noguldijis us zelgaleem. Ta sehdot, wisch wairak lihdsinas iżirstam tehlam, neka dñihwam zilwekam.

Winam pa labi, us tahda pascha akmena, plats, balts schlihwis un semē, blakus akmenim — balta kelite. Preesterim pa kreisi us trefcha akmena sehd, us preeskhu salihzis, weenkahrsci gehrbees kalneitis. Tam semē starp kahju pehdām apala, peleka ahda — wihna burdjuks.

Pee basnizas durwim ahrpusē garas rindās noliki wiſi tee kurwji, kas agrak stahweja basnizas preekschnamā. Ap katu kurwi sehd diwi trihs zilweki, weenas d̄simtas lozelli un tura sawu maltiti: ehd maisi, seeru, kirschu ogas, d̄ser wihnu. Kas wehlas, war ari pirk no wineem kirschus, seeru u. t. t.

No scheem sehdetajeem laiku pa laikam kahds peezełas. Winam labajā rokā alusglahse peeleeta pilna sarkanā wihna un us glahses uslits glihti nogreests, tschetstuhrains tschureka (maises) gabalinh. Scho wihna glahsi ar maises gabalini wisch aīnes un atdod wezajam preesterim. Preesteris zwiniyi fanem ščo tautas dahwanu, nolek maises gabalini pa labi us schlihwja un wihna glahsi atdod pa kreisi basnizas kalmam. Tas eejej wihnu ahdā un glahsi atdod nezejam . . . Nezejis, ne wahrda neteizis, apgreeschas un aiseet ar tuskho glahsi.

Wezais preesteris sehd ilgi us sawa akmena krehla, firmas firmas basnizinas preekschā, un tauta dejo sem firmas leepas, meelojas pee basnizas durwim un atmet ari sawam garigajam ganam apustula teesu.

Schim draudses dahwanām weentulā kalmu aīsā pa leelakai dalai wezu parashcu raksturs, kas te wehl usglabajes neaistiks no kristigas tizibas pirmalaikem; ekonomiska nosīhme schim dahwanām loti masa. Pa diwu stundu laiku baltajā kultitē bij eekrahjusčas warbuht diwas, trihs mahrzinas mases un wihna burdjuķā kahdi trihs stopi wihna. Ne wiſi draudses behni nesa preesterim seno apustulu dahwanu . . . Seeweetes nemas nenesa. Tas wiſas stahweja pee dejotajeem.

Wiſa Uzeras jautriba noriſinas ap basnizu. Us eelam kluſums. Ap weſeloschanas awotu ari mas zilweku: tikai daschi nem wannas no weſeligā awota uhdens, kam dauds ogļkahbes un dsels. Pat wiſleelakā Uzeras krogū (duchanā) naw nekahda dſehraru trokſchra. Tikai tschetri wihreeschi wiſā duchanā: diwi sehd pee masa, netihra galdina, ūrunas sawā starpā un laiku pa laikam eenem no sawas glahses pa malzinām wihna; otri diwi stahw pēfslehjuschees pee buſetes galda un runā ar krodsineku. Neweens naw eedſehrees. Ari ahrā us eelas un ūlumōs nekur nereds eereibuschus zilwekus. Tihri neparasti pehz „spredika laika“ nekur neredit pedsehrusčus zilwekus. Pa muhſu basnizas krogeem ap ſčo laiku tauteeshi jau ūhla meimureot un zilat rokas pa gaisu. Imeretijas noslehtajā Rionas aīsā tuhlin war redset, ka te wehl naw paspehjuſchi eenest ne ahr-, ne eekſchsemes kulturas.

Laba, weſeliga tauta ſhee kalmu grusini . . . Wehl pulſten peezōs pehzpusdeenā, kad jau ūhla ūaſches aīſ kalmeneem un mehs garā rindā dodamees tahlał, pee basnizinas ūan harmoniku greeſigās ūanas un tautas pulzinh sem wezās, firmas leepas dejo sawu lesginku.

XXI.

Aī ūzeras eejam paschā dabas balmu klehpī, paschā kulturas lejā. Us Rionas labā krasta prethaules puſe gar kalmu ūahneem trefni wihna dahrī un ūukurūnas lauki, augstak — ūweſchu tihrumi. Gar kreisā krasta kalmu ūahneem aug labi ūudzi, meeschi, ausas, kartupeli. Starp labibas laukeem ūkaſiti peleku ehžinu pulzini, weentulās, pelekas ūoka buhdinas. Pa ūahwajām ūeetām un pa kalmu ūirfotnēm ūalo ūupli ūapu ūoku meſchi, aug ūosoli, ūchi, ūobas, ūeepas, ūagsdas, ūrabi, ūiti ūoka un ūali ūruhminī.

Tatshu zilweku eelejā kotti mas. Pareti nahk pa zelu kahds kahjneeks pretim; kahda seewina nes grosinā skaitstus farkanus waj dseltenus kirschus; pee kahdas ehzinās stahw seeeweete, weens, otrs behrninsch. No brauzejeem tikai muhsu trihs mantas arbas pahrvalda wisu zelu. Zelsch lokas gar Rionas krastu, te uswelkas augstu, augstu un pahrsteepjas pahr stahwas kraujas kalmu, te atkal nolaishas lejā pee upes.

Pate Riona te wehl mas ko noder zilweku faimneezi-skam wajadsibām. Wina te wehl pahrač trafuliga, un tikai trofni ween taisa pa wisu leju un peeschalz wifas klintis. Pa upmalas faufajeem almeneem un oleem schur, tur is-fwaiditi gul resni kutschi un ihši, resni balki. Schee kutschi un balki wisapkahrt ta saplositi un nodausiti, it ka desmiteem wihrū wicus buhtu dausijuschi leeleeem ahmureem weselu gadu. No ploftu un laiu laischanas pa tahdu straumi newar buht ne runas.

Kahdā weetā pahr Rionu laipa. Diwi balki salikti blatus. Pahrejam us freijo krastu. Ihstais zelsch paleek us labā krasta, pa to brauz muhsu arbas. Mehs ejam teefchi pa tazinu zaur meeschu un kulturusas laukeem, gar fabrukuscheem schagaru schogeem un famestām almeni krahfmatām. Zelā atgadijās kahds grusins, kas apfolijās iswest muhs teefchi us Oni pilsehtinu.

Drihs ari paschi no kahda paaugsta kalmiņa eeraugam scho pilsehtinu: salos, kalmainos meschōs eegulees bruhnū un peleku ehzinū bars. Ari starp isfklaidetām ehzinām dauds kuplu, salu koku.

Pilsehtinas turumā, us kahda tiltina stahwedami, atkal eeraugam pret seemeleem ūwus wezos pasinās: baltos, rāgainos neega kalmiņs. Tee nu palikušchi tahlu, tahlu . . .

Elejā jau pakrehsa. Bei ari pilsehtina jau tepat muhsu preefschā; pirmee beedru pulzini jau sahk eet pa „eelu“. Weens, otrs „pilsehtneeks“ nahk ahrā pastaigatees. Pilsehtinas nomalneeki muhs jau pamanijschi. Us eelas fazelas nejauscha kustiba. No naminu durwju preefschas almeneem peezelas sehdetaji un steidsas tuvak pee eelas. Wifur dīrdamas tchukstofchas, klaus skanas: „Urufs, urufs!“ (freewi, freewi!).

Mehs wehl neefam paguwuschi labi apskatitees us weenu un otru puši, kad jau ap mums sakrahsees leels pulks behrnu; wini sahk eet mums pa preefschu, eet abās pušes blakam, skrej nopakalis; wisi gluschi tahdi, kahdus tos esam

pahrsteiguschi; wineem plikas galwas, tumšcas ūjas, plikas fruktis, basas kahjas, kaut kahdi katum kankari mugurā, dascham pat tikai kreklina atleekas ween mugurā. Wisi behrni tschalo jautri ap mums, apskata katru no mums wifai pamatigi, mahj ūts zitam rokām, galwām; rahda us mums pirksteem. Leela jautriba. Ari mums top jautri . . .

Pee kahda bruhna diwstahwu nama us paschas eelas un gar schogmalām leels bars melnu wihrēschu . . . Wisi schihdi, gluschi tahdi paschi, kahdus wicus redsam to „nometinaschanas robeschās“). Bruhnais nams — wiku sinagoga. Wisi wiku runā grusiniski; tatshu sinagoga un wiku religiskais zeremonials tos it wifur saweeno: wini it wifur paleek ū a w a i t a u t a i uſtizigi, kahdu walodu ari wini nerunatu un starp kahdām tautām ari nedsihwotu. Beenigais pemehrs, kur tauta b e s w a l o d a s tomehr paleek pastahwiga, atsewischka t a u t a . . .

Mums jaeet pa paschu galweno eelu us grusinu pilsehtas skolu. Gar abām eelas malām wiſleelakais naminu raibums: baltas, tumšcas, bruhnas un pelekas ūenas, nojumi us stabeem, brulni dafstini waj peleki koka jumti. Diwstahwu muhra naminam nometuſes blatus ihsta koka pirtina. Kahdai muhra ehzinai aif logeem dselss restes. Wirs durwim usrakſis „Почтово-телефрафное отделение“. Ais restem tumſā pee masa galvina ūhd un garlaikojas diwi eerehdai baltos waſaras uswalkos. Luhdsam wehstules. Gerehdai, muhs eeraudsijuschi, top neissakami preezigi, it ka mehs buhtu wineem laimi atnefuschi.

Neraugotees us wehlo laiku, wini steidsigi ūmekle un atdod mums muhsu wehstules un noschehlo, ka wairak neefot.

Ejam tahlat. Wini peebahsch galwas pee restu zaurumeem un ūcheli noskatas mums pakal.

Namu logōs nekur neſpihd uguns. Wisi eedsihwotaji ūhd ahrspuse, eelas malā, ūm nojumeem, us kutscheem un almeneem. Tikai weikalos wehl ūpihd masas lampinas.

Wisi weikali pa nakti valā, ūlgi ūpats ūpachneeks grib. Tatshu te newar buht runas par pilsehtas weikalū, muhsu nosihmē. Wifas Oni bōdeles eerihkotas kaut kahdās

*) Vēžs etnogrāfiskām ūnam, ap 700 gadeem preefsch Kristus, Kaukāzijas kalmiņi ūmetinati ūchdu guhstekai. Oni pilsehtina ir wiku pehznaheju zentrs.

blakus telpas, pa leelakai dalai bes logeem un us netihreem, apputejuscheem plaukteem nekahrtibâ falikas schahdas, tahdas prezis. Tikai diwâs, trijâs weetâs plaschaki weikali ar glihtakam durwim un logeem. Gandrihs wiwa Oni tirdsnee-
ziba schihdu rokâs.

Galwenâ eela muhs wed zaur wisapdfihwotako pilseh-
tinâs dalu. Te mehs ari tuhlia dabonam wiša pilnumâ isbaudit pilseh tinâs „gaiši”. Pirmajâ azumirkli pat wahrda pilnâ finâ jaspesch deguns zeeti, gruhti elpot. Wiši pilseh-
tinâs lakti, wišas bodes un wišu eelu grahwji isgaro wezas galas, ahdas, tabakas, rauga, sahlijuma, wezu luhku, mehslu un puwuma fmaku. Behz tihâ kalnu gaifa schi fmaka gluschi nepanešama.

Tikai aif pilseh tinâs mehs atkal uselpojam pilnu fruhti.

Pa ſkaiftu pyramidalo papeli aleju eedami, eeraugam zaur dſilo pakrehſlu alejas otrâ galâ baltu ehku. Ta ir Oni pilseh tas ſkola. Schis ſkolâs eemihtneeki mums dod laipnu pajumti naaksmahjai. Behz 13 deenâm, nu mehs pimo reisi atkal dabonam apmestees us tihras, krahſotas dehlu gribdas, iſglihtotu zilweku paſpahrnê.

Pee wakarini galda dabonam eepasihtees ar wišu ſkolâs fâimi un winâs apstahkleem. Skolas preefchneeks ir kalnu imereteetis. Winsch dſihwo ſchinî halačâ namâ jau 20 gadus no weetas, bet arween wehl zere ſa h d r e i ſ istapt no ſchis tumſchâs weetas „gaiſchakâ”. Tikpat ilgi ari wiša dſihwes beedrene dala ar wišu weentulâs tuſnescha dſihwes liltени. Winu diwas meitas, abas ſkaiftas jaunawas, dſimuschas ſchinî paſchâ namâ un ſaauguschas ar klusâs aifas dſihwi. Blakus istabâ wehl miht diwi jauni ſkolotaji. Tee ir ſweſchneeki: weens no Tulas, otrs no kahdas zitas Gelfch-Kreewijas gubernas. Tos abus ſchaufmigâ weentuliba jau tik tahlu noweduse, fa wini iſwairas ar mums farunatees. Winâ abi tikai mahzas un mahzas un zer dri hsu mâ tikt p r o m no ſchis aifas.

Kad mehginam ar teen eelaſtees garačâs runâs, wiňus uſjautrinat, tee atbild ihſi, iſklaidigi un atkal nolecz galwu pahr grahmatu. Bulkstens deſmitôs, kad wehl ejam ahrâ apſkatit dabu, wini jau leekas gulet. — ARI ſkolas preefchneeka meitas kautrejas eelaſtees farunâs. Pa wišu wakarini laiku wiňus stahw otrâ istabâ, pеeſleհjuschâs katra pee ſawas durwju ſtenderes un klusedamas apſkata muhs,

fa kahdus ahrpaſaules radijumus, ar kureem wineem naw neka kopeja. Tikai wehlak, kad ſehſcham ahrâ ſem weza, kupla reekstu ſoka un dſeedam freewu dſeeſmas un kad mums to jau peetriuzis, wezačâ no tam, ſoti ſkaiftâ halsi klusinam ſahk dſeedat kahdu ſehru grufinu dſeeſmaiu, kas wairak lih-
dinas nospeertas ſirds no puhtam, neka dſeeſminai . . .

Deenas gaismâ Oni israhdas par wehl masaku meefinu neka nafti. Wairums eedfihwotaju — ſchihdi, ziti wiſi — grufini (imereteefchi). No freeweem tikai daschi eerehdai. Un tomehr ſchis masais meefinsch ar apmehram 2000 eedfihwotajeem ir Ratschinskias aprinka administratiwais zentris ar aprinka pahrwaldes eestahdèm. Wairak apdfihwota zentra te kalmôs nekur naw.

Oni ir wehl 2750 pehdu augstu pahr juhras lihmeni. Weeta ſoti ſkaifta: wiſapfährt ſati kalni un eeļejai pa widu aulo Riona. Pret ſeemeleem leelâs tahlâs pa ſatu kalnu ſtarpu redſamas daschadas ſneega ſegtas kalnu wirſotnes.

Zif leelas kulturelas ehtibas ſneeds Oni pilseh tinâ ſelo-
tajeem, par to lai leezina muhſu pušdeenas wehſture.

Sarihkotaju lomâ mehs kahdi diwi beedri jau no paſcha rihta ſahlam ſtaigat pa pilseh tinâ un mellet kahdu weefnizu waj leelu traekteeri, kur waretu lift pagatawot puſ-
deenu. Nekur un neweens neufnemas dot puſdeenu 30 ži-
lwekeem us reises. Efot ſwehdeena un tildauds galas nekur newarot dabut. Greeschamees pee ſkolâs preefchneeka pehz padoma. Tas nu pats naik mums lihds un aifwed muhs us kahdu „leelu” restoranu Rionas malâ. Te ſaimneeks apaemas nolaut kafslenu, iſwahrit rihsu ſupu un zept zepti. Bulkstens trijôs buhſhot wiſs gataws.

No peedfihwojumeem ſinu, fa us kahdu ſoližumu newar palauſtees. Bulkstens diwpaſdmitôs eju atkal us „leelo” reſto-
ranu. Kafslens gan nolauts, bet zits nekas wehl naw darits. Stahju wirſu, lai ſahk wahrit un zept.

„Waj maise jums ir!“ restorana ſaimneeks ta nedroſchi eejautajas un wiňa azis pamirks wiltiba.

„Kä! Maisi! ?“ iſbrihnejees eefauzós. „Gaprotaṁs, fa maise tatſchu jums jadod!“

Saimneeks paſkatas eefahaus us mani, aifeet pee ſawas buſetes, nolezas pagalde, paſkandina puđeles un pa ſtarpaṁ ſarunajas ar mani. Winsch paſtahw us to, fa maise neefot ſoližis un fa tildauds maies — 30 zilwekeem — ari nemas newarot dabut weenâ reisâ.

Nu eesahkam leelu wahrdu zihnu, ilgu laiku. Atsauzos us skolas preefchneku, folu usdot winu par leezineku, ka esmu nolihdsis gatawas pusdeenas un sapratis, ka maise ari buhs.

„Labi!“ faimneeks beigās nosaka. „Doschu ari maiši... ja tik „dabuschu“.

Winsch issuhta sehnu mekleit maiši.

Staigaju pa krogus istabu un gaïdu sehnu.

Bebz stundas winsch pahrnahk un pahrnas trihs leelus, eedseltenus, netihrus maises klaipus.

Stahju nu faimneekam wirſu, lai klahj galdu. Winsch sagruhsch peezus masus galdinus kopā un apklahj tos lihds pužei netihreem, aplaistiteem galdauteem. Otrs gals paleek bes galdauta. Nu winsch aiseet aif dehlu starpfeenas un iñes no tumſchā stuhera rosà-farkani-strihpainu drehbes gabalu un klahj to us plikajeem galdeem. Redsu, ka tagad dariſchana ar krodsneka gultas segu un leeku, lai ſcho ſegu nes prom un atstahj labak galdu neapklahtus.

Bebz tam atkal jauna kibele: truhfst desmit pahru teleku. Sehns ſkrej atkal ahrā un aislaisch prom pa eelu. Bulkſtens jau pus trihs, bet wehl wiſi teleki naw ſadſihti.

„Waj naſchi un dafschinas ir? Waj karotes ari ir?“ stahju usbudinats un neatlaidigi faimneekam wirſu, jo laiks mumis loti dahrgs: ſchowakar wehl jateek lihds nahtofchai ſtazijai, norunats isbraukt tuhlin pebz trim.

Krodsneeks nemas neujsudinas. Winsch nesteigdamees atwelt pebz kahrtas wiſas galdu atwiltnes, wiſas ſkapju apakſchas, iſkeawā kahdu wezu dselschu kastiti un ſamekle naſchus un dafschinas. Schee rihki ir brihnifchligi, pirms ehschanas par wineem nemas nedrihfkstu rakſtit: pakruhē top ta nelabi. Daschi naſchi un dafschinas ſen, ſen naw leetoti un gluschi apruhſejuschi, daschi aplipuschi ar melnu wahpi un ehdeenu atleekām, ziti nolausteem galeem, ziti taukaineem ſpaleem.

Leeku, lai faimneeks winus notihra...

Ja, to winsch ari dara: iſrauj tuhlin no pagaldeſ gluschi netihru, melni-plankumainu peetaukotu autu un ſlauka tanī wiſus naſchus un dafschinas. Sauzu, lai dod tihru dweeli un gribu pats ſlauzit. Dweela naw un faimneeks top usbudinats un tik ſchkeelē ween us mani.

Atmetu ar roku un ifeu ahrā brihtinu paſkatitees us lehkajoscho Rionu...

Nahku atkal atpakał un usbudinats ſtaigaju pa krogus istah us preefchhu un atpakał...

Wehl truhfst ſeſchi pahri naſchu un dafschinu, truhfst desmit taroſchu. Sehns ſkraida atkal pilſehtinā pa ziteem nameem un mekkē truhfstoscho. Ko wiſch atneſis, nemas wairs nepahrſkatu. Wiſs welti!...

Tikai bulkſten ſcheturōs waram ſehſtees pee galda.

Bebz pusdeenas atwadamees no ſaweeem arbineekeem, kaſ mumis tik dauds pakalpojumu parahdijuschi gruhtajā kahneeku zelojumā. No Dreem lihds Kutaſfai, 112 werſtes, braukſim braukſhus pa tā fauzamo „ſchoſeju“.

Bulkſten ſeſchōs pebzpusdeenā ſaſehſham wiſadōs ſamekletoſ liniju ratōs un brauzam prom. Pirmajōs ratōs eſam ſaſehduſchi desmit zilweku. Mumis ſrona pasta ſcheturjuhḡs, kaſ mainis ſirgus katra ſtazijā un ſteigfees ahtraf, lai ziteem ſagatawotu atduſas weetas. Ziti brauz priwat-ſirgeem, trijuhgeem, un braukſ ſirgus ehdinadami un atpuhtinadami. Wini eebraukſ Kutaſfā deenu wehlaf.

XXII.

Jautri islaifcham no pilſehtinās, pawaditi fluſo eedſih-motaju ſlateem...

Pee Rionas tilta jau usduxamees us pirmajeem ſa-weiſeem. Tilts tik ſchaurs, ka pa wiſu newar pahrbraukt ſchetreem ſirgeem, diwi jaatjuhds.

Kamehr ormanis rihkojas gax ſirgeem, domas newilius kawejas pee tahtala zeta gabala. Es labi ſinu, ka zelſch buhs loti ſchaurs. Kahds dabas ſinibu ſkolotajs man jau agrak rakſtija par ſcho zeta gabalu un klahj ſtazijā, wiſam leelaku usbudinajumu nekad neefot bijis dſihwē, ka pa ſcho zetu brauzot, fur beeschi noteekot, ka kahds no riteneem, kam jaripo gax ſtahwo kraujas malu, daschu ſekundi grosas ſwabadi pa gaiſu aif zel a frantes un fa brauzejs, kaſ to reds, kahru azumirkli gaida, ka mu rati ar wiſeem brauzeem un ſirgeem tuhlin gahſiſees kraujas dſikumōs...

Schahdi ſagatawots, gaidu us brihdi, kah nogreeſiſimees us ſchauro zetu. Tatzhu ziteem neka neſaku.

Sirgi atkal peejuhḡti. Ormanis ſoleem usbrauz ſalnā, pagreesch pa kreifi un laiſch prom pilndōs rikſchōs pa Rionas labā kraſta kanti, kuru ſauz par ſchoſeju.

Zelfch teescham tik schaurs, kā kalna puſē peejuhgtā ſega ſwengele brihscheem gruhſhas gax klinti un ſirgam nā etām jaberē gandrihs fahni gax klints atwehſumeem; Kraujas malās ſirgs turpretim ſkrej tik tuwu gax paſchu zelmalas kranti, kā wina pakauv iſſpertāſ ſemes beefchi ween birſt kraujā eekſchā... Nekahdu aiffchogojumu gax kraujas malu naſ.

Saapmeerinas un jabrauz... Schwadſ podſinas... rihb rati... Brauzam kahdu laizian it omuligi. Te peepeſchi muhſu ormanis fahk blaut pilnā kafkā: "E - eh! eh! eh!" un garee rati nogrihlojas un gruhſhas atpaſkal. Sirgi ſagruhſhas eefahnis pee klints.

"Kas ir, kas ir?!" uſbudinati ſauza wairaki uſ reiſes. Leels apjukums... Leeta iſrahdas loti weenkahrfcha. Ap kahdu ſtuhri apbrauzot, muhſu ſirgi uſgruhduſchees wifū pretimbrauzeju buiwolu galwām.

Schoreiſ wehl nelaimē nenoteek. Pretim brauz trihs gruſinu arbas, augstu peeleautas kufururas ſteebreem. Katri arbai aijuhgts pahris buiwolu.

Pretimbrauzeji un muhſu ormanis labu laiku duſmigi iſblaustas, tad iſrunajas lehnakā garā, apſlata wiſas weetas gax kraujas malu un fahk riſkotees: wiſpirms atjuhds buiwolus un muhſu peejuhga ſirguſ, tad pamekłe kahdu weetiku kraujas malā, kur uſ klints war noſtahwet rahmais buiwols; ari arbām pamekłe lehſenakas weetas un nolaich winas no zela. Meħs wiſi iſkahpjām un ejam gabalinu kahjām.

Zik labprah meħs nu eetu kahjām wiſi bailigo zelu! Muhſu ratus brauz gaxam gax buiwoleem un arbām. Muhſu ormanis ar preefchriteni tuhlin aifker pirmās arbas riteni. Urba ſmagi nodreb, falihgojas un fahk ſwehrtees uſ kraujas puſi... Nu arbineeki, neganti aurodam, kriht pee arbas riteneem, pee krantim, ſwer arbu atpaſkal un pee tam paſchi guſtas gax ſemi, lai ar rumpi neſlihdeſtū tik ahtri pa klinti uſ leju, kā uſ kahjām ſtahwot...

Schaufmas pahrnem, ſlatotees uſ ſcho ainu. Meħs blauijam uſ ſawu ormani, lai wiſch tatschu brauz apdomi-gaki; bet muhſu blauiweens nahk par wehlu. Ormanis jau ſen gaxam gax wiſam arbām un nemaſ neſkatas uſ arbinee-keem. Wiſch jau ſen peeradiſ pee tahdām ainā...

Sirgi atkal aijuhgti. Laifcham taħlač.

Wakara pakrehſla zelſch iſſkatas wehl ſchauraks. Kraujas malās brauzeji pastahwigti pahrdsiħwo ſchauſmu pilnas mi-nutes. Pee wiſmaſakas ormana neuſmanibas, pee pirmās

nejaufchibas ar ſirgeem, wiſs weſums gaħſiſees kraujā, wiſmas no 30, 40 ſaſchenu waj pat wiſu puſwerfti augſtakſ, ſtahwas klints... Nahwe neisbehgama tahdā atgadijumā!

Schi paſtahwigā gaida uſ nejaufchibām padara zilweku pawiſam nerwofu...

Tatſchu ormanis-kalneetis to nemaſ neſapro. Wiſch brauz kā negudres: tiſlihds no kalna uſ leju, tā pilneem riſchueem, tiſlihds pa teeschi flihpaku zela gabalinu, tā auleem. Tikai turees un... gaudi ſawu galu.

Wiſlaimigakā no mums ix kahda wezaka beedrene. Ta kahjām ejol bij loti noguruſe un nu wina ratōs atduſas ſaldā meeġā. Mums wina zeeti jatura. Wina feħd kraujas puſē un aismiguſe war eegahſtees aifā.

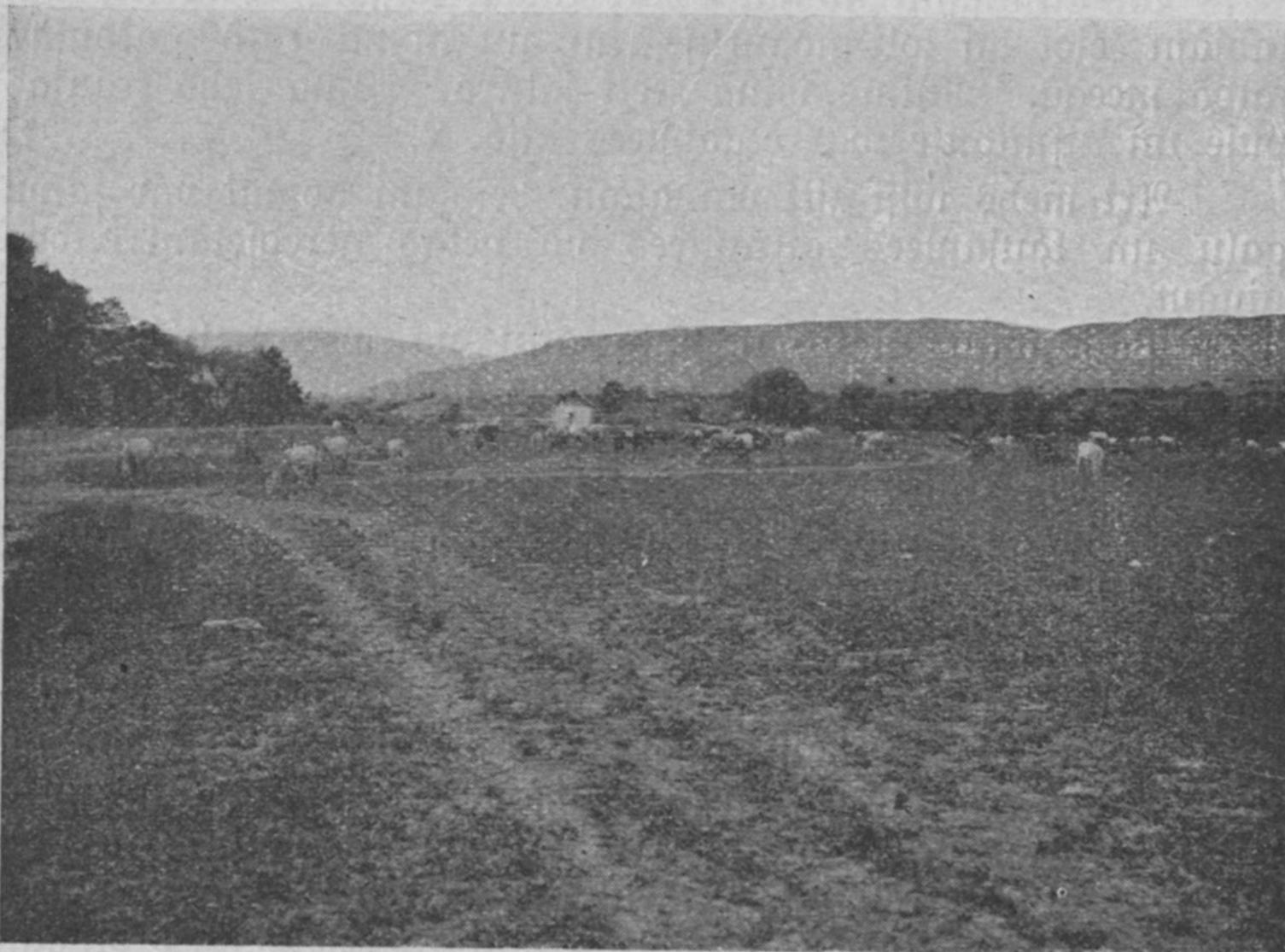
Ari meħs wiſi ziti pamaham beidsam domat par ſawu galu un laujamees aifrautees no nekad neredsetām dabas ainām.

Pahr wiſu plato un dſilo aisu no weenu lihds otru kalnu wiſotnem pahrwiſees tumſchs, noslehpumains frehſlas plihwurs. Augſtee kalni, kalnu ehnas, ſalee meschi, pelekaž klinschu ſeenas un kailee, peleke ſlinschu torai, — wiſs ſa-pluhdis weenā burwigā frehſlas akordā; pahr wiſam fanta-ſtiſki-ſtaſtajām dabas bildem pahrclaiduſes itkā ſaldoa ſnauda.

Un tomeħr wiſas ſnaudofchās ainas bes miteschħanās dſiħwo un mainas: te aisa top arween ſchauraka un ſchau-raka, un kalni no abām puſem peeleen mums itin tuwu un atweħſiām, apakām kruhtim noſtahjas zelmalā un aias otrā puſe; te atkal aisa lehniaam fahk plehſtees plataka un pla-taka, un kalni atkahpjās no zela un atſliħkſt atpaſkal. Bet tu, zilweks, wehl nemaſ neesi dabujiſ ſlatakā eeļejā uſ droſħaka zela, atpuhſtees no bailigo zela gabalu uſbudinajunia, kaf jau naħkoſħajā minutē tew uſ paſcha zela un uſ paſcha upes kraſta atkal noſtahjees tumſchs, augſts un gluſchi ſtahwſ kalns, kā nelaisch braukt taħlač pa ſemaku weetu. Zelinsħ welkaſ lehnām uſ augħſhu pa ſchauru, eezirſtu kranti lihds pat kalna wiſotnei un bailigi lipinas gax ſtahwajām flintim un krauju malām. Sirdiñi nu kahpj uſ preefchhu reteem, kluſeem ſoleem, ſmagi elſodami, galwas ſemi ſchuhpodami; bet meħs juhtamees atweegloti un ſlatamees, kā Kionas gultne un aias leja grimſt arween dſiħaki un dſiħaki, un kalnu zekulu wiſotnes ſchaī- un wiapuſē nahk mums tuwak un tuwak... Škaiftas, burwigas naſtis ainas!...

De us reises ormanis isgruhsh jautru fauzeenu, rati pehfschri fakustas, firdsinu kahju pakawi sah klabet us zeetas klints ahtrâ rakstâ, pee firdsinu pakaklêm masas podfinaš sah jautri schwadset, dihkt un dseedat, un muhsu fmagee, garee rati sah lihgotees us weenu un otru puši, un laischas atkal us leju . . .

Neapsinigi un krampjaini keramees no jauna pee ratu dselss steeneem, pee atswelnes koka, zits pee zita un, sobus fakoduschi un fmagi elšodami gaidam, kas nu notiks . . .

Nr. 27. Rionas eeleja.

Dsilajâ lejâ ahtri mainas lihnumainas kalnu muguras un radses, melni tuſchumi, tumſchi dsilumi, faufas, failas klinſchu muguras un koku galotku mihlſtee, tumſchee lapu wilai . . . Kalna puses fehdetajam ſkreen gar paſchu ſeju tumſhas, failas klinſchu ſeenas, bahli-peleki klinſchu stuhei, klintis ekehruschees kruhmiki, kahds ſemu noleezees, lapains koka ſars, kahda ſtahwa mahla ſeena . . .

Un atkal leja, un atkal ſpehzigi ſchalz Riona un fejâ lido wehſa, mitra nafts dwascha, kas lehni wilno pa wihsa

dahrseem un sahlainam plawam, un ſudrabo ſhogos eefahrtoſ ſirneku tihklus, un birkina rafas podinôs ſposchus rihta faules staru dimantus . . .

Us brihtinu rati ripo gar pihtu ſchogu; ajs ſchoga beeſi kopâ aug kirschu koki, un zaur kirschu koku lapam un teewajeem ſarineem pamirds diwas, trihs masas, dſeltenas uguntinias. Zelmalâ it kâ neſkaidra ehna parahdas kahda ehka, tad diwas, trihs un wairakas. Gerejas ſuni.

Mehs sahklam dseedat un ſuni wairs nerej. Paſuhd ehkas, dahrſi, kukurusaſ tihrumi. Atkal tikai kalni, klintis, meschi un aijas lihumi, un augſchâ pahr aisu — tumſhas debeſis ar ſpulgojoſcham ſwaigſnem.

Tatſchu pret reetumeem us kahda augsta kalna apalas wirſotnes peepeſchi nogulſtas bahla gaifma. Wiſi ziti apfahrtejee kalni wehl tumſchi, tikai ſchi weena pate wirſotne bahli gaifcha. Tas ta ſawadi, neparasti. De us reises bahla gaifma iſplatas pahr wiſam kalnu wirſotnem, un no auſtrumu aifkalnes iſlahpj pilns mehneſis un aifleen aif kuplu koku pudura mihiſtajam galotnem, zaur kuru ſareem nu ſpihd zauri bahla gaifma.

Us tahlajam, augstajam kalnu wirſotnem mehneſnizâ sah kustetees weentulee koki un klinſchu ragi, un eefahkas nafts garu dſihwe. Luht, nepeejam ſtahwâ klinſchu galâ nejaufchi parahdas wezas, apburtas pils drupas. Tſchetrstuhraino muheu katrâ stuhrâ tſchetrkantains tornis, nodrupuschu wirſotni. Pils greefti eebrukufchi, muhei iſdrupuschi robaini; melnee, iſdrupuschee logu zaurumi ſchahwajas us wiſam puſem . . .

Schi apburtâ pils ar wiſu kalnu welkas mums lihdi. Mehſ nekur wairs newaram no wiſas paſlehptees: wiſa ſkatas pahr wiſu aisu un pawada muhs pa kalnu falneem un leju lejam . . .

Ari mehneſſ laiſchas mums lihdi un apgaifmo balto, puteklaino zelinu un pelekas, ſpokainas klintis. Pahr dſihwo Rionas ſtraumi wiſch ſchlehrſam pahr ſweedis ſposchu, wiſulojoſchu ſudraba tiltinu, kas bes miteschanas ſlihd us leju pa upes ſtraumi mums lihdi. Pa bahli-ſposchâ tiltina wiſu jautri lehka dſihwas, ſposchi-ſudrabolas ſtraumes ſchlepfnas un ſchlakatas.

Ap wiſeem tumſchajeem, leelajeem akmeneem, kas rehgojas ahtrâ no trafuligas ſtraumes, greeschas apala rinka

dejā sposħas, bahli-mirdsosħas uhdens wirpatas. Pa wiſu aisu gaifōs karajas bahli sposħa ħidha migla . . .

Kahdā lejā eeraugam dauds maſu, dseltenu uguntianu. Orix muhsu rati riħbedami pahr freen pahr schauru koka tilitinu un apstahjas gaifmas plankumā, kas trikt u zela no kahdas bodites loga. Bodites durwīs stahw melns grusinu teħls ar melnu bahrdu un wiñam pee kahjām, pee durwju stenderes nolikta gaxena fastite ar salajeem gurkisheem.

Muhsu ormanis eefauzas gari: „Beſſi!“ un meħs wiſi saħkam birt ahrā no rateem.

Beſſi aulā mums ja pahrgut. Kahdā krogū (duchanā) nonomajam augħxstahwā weenu iſtabianu feeweetem un bal-kona schirkaino griħdu ahpux - wiħreefcheem.

Steidsgħi u swahram un padixeram teħju, un leekamees uſ auſs.

XXIII.

No riħta pulksten peezōs efam atkal augħċā. Kamehr u swahra teħju, apiskatam aulu. Te tuħlin jau trikt az-ixx eed siħwotaju labakee dsiħwes apstahkki. Koka ehkas glihas. Wiñam ehkäm jumti. Aulā ix-wairakas tirgotawas, pahris krogū (duchanu). Aulam wi sapfahrt dauds wiħna dahrxi, fuqurusas un kweeħchu lauku.

Sirgi fajuhgti. Ormanis tagad zits un sirgi ari jauni. Laisħam taħla. Tuħlin aix aula zela nemaš naw. Starp diweem fabruku fheem schagħar u schogeem lihkums, schaura, dsiķa uhdens isgrausta radse. Weetweetam no semes rehgojas ahrā augħti iſſchahwus chees almeni. Pa wiñem braħx-kedmi fwaidas muhsu rati uſ weenu un otru puſi.

Kahdus trihsdesmit folius gaxxha zela gabalinx pahraf stahws. Te nu diweem widus firdineem ween janotur wiñi fimeej rati ar weenpadsmi tizlwiekeem. Tas ix-għuschi nedabiski. Daschi no mums fauż, ka jaħapji ahrā, lai firgeem negruhxtos wiñi tik-leels fmagħġas, bet ix-jau par weħlu. Wesums jau laisħas uſ leju, ka no jumta . . .

Ormanis peezelas stahwus, għażiex as-paħka ar wiñi ħawu fmagħmu un rauj wiñi speħkeem firgu galwas as-paħka, bes mitteħxanás firġus apsa kċċad. Nabaga lopini apseħħas seħħdu, iſsteepji abas preeksfahjas taħlu uſ preeksfu un sħtuhu uſ leju. Tatħbi pret augħtajeem almennejem wiñu laus ħoppi un wiñem jależ stahwus . . .

Bet nu firdini wairi newar wesumu naturet, lai ari wiñu galwas atrautas gluschi atpaħka, lai ari ormanis iż-żejjis apjaуз wiñu pilnā kafkà . . .

Wiſs sirgu mudschekkis ar rateem un zilwiekeem, lihg-damees un krafkx-kedams laisħas uſ leju, arween straujek un straujek . . . Sirgi saħk aulot . . . Schausmas sagħrabbi muhs wiñus . . . Bet ari pahrmehrigais stahwus tuħlia beidsas, un uſ leħsenakas weetas sirgi beids aulot un skreen rikscheem.

Tatħbi peħġi dascheem azumirkleem atkal jaunas breefmas.

Zeljha eezixijs stahwā klinċi fu ħalli feenā un tik-schauri, ta-tħebtri sirgi tikk war skreet blakam. Kraujas malas ritenis ripo tikai kahdu puspehdu no malas. Stahwās kraujas kri-teens droħi ween 30 fäschenu dsiħx. Niżżejjha jidheri, tikai retōs afōs stuħroks kahds sems muhritis. Kalna puſes sirgam jaſħreens gar paċċu klini feenū, weetam tik-turu, ka swiegleś gals gruħħas gar klini un iſſchahwus chees klini stuħri war kert ritenus.

Nejaufchi paſkatos uſ kalna puſes sirgu . . . Taifni wi-schaurakā weetā, kur schim firġam nu għandri ġej jaħbi fahni gar klini feenū, wiñi saħk baiditees no klini un atspehrees gruħħas ziteem firgeem wiñi. Kraujas malas sirgs nu wiñi speħkeem għażiex us labo puſi un gruħħi zitħus firġus pee klini. Tatħbi kraujas malā jau naw kur atperteeſ. No pakawu apakħas bruhk seme ahrā un biriżt kraujā . . .

Nu tuħlin għażiex . . . Sirds faschħaudjas . . . Smadseniż zelas leels karstums, kas weenā el-pas wilzeenā ispluħiż pa wiñi meesu. Uſ reiħes top it ka tumħiex un gar az-ixx ahtri laisħas pa għażi leeli leefmaini, sili aħboli . . .

Kur ormanis! Tas pahrbijees rauj sirgu galwas pei klini un uſ weetas aptur wiñi wesumu. Ahtri wiñi no leż-za bukas un atjuħds klini malas sirgu.

Daschi beedri nemaš naw pamanijuschi schausmigo azumirkli un neċapprasħanā firdas uſ ormani, ka tas uſ zela saħk pahrijiet firġus. Ormanis neteiz ne wahrda. Wiñi steidsgħi atjuħds kraujas malas sirgu un peejuhds to kalna puſe un kalna puſes sirgu kraujas malā.

Nu atkal wiſs eet gludi.

Tolas stazija atkal mainas sirgi un ormanis. Bet nu mums zifzakus jausbrauz loti stahwā, augħtā kafnā un otrā puſe zifzakus janolaisħas pa schauro zelinu lejā. Kalna brauzot, iſkħapjam un ejam schleħx sam pahr zela zifzakeem tiegħi pret kalnu.

No kalnu wifotnes warena isredse pahr aisam un kalneem. Apgabals loti tuksneshains. Wifur redsam stahwas, failas smilshakmeni klintis, apauguschas retem, fihkeem fruhmineem. Saule zepina neisturami. Nu ir gan ihsta „Leefmaina Kolchida“. Kultiwetas semes nefur neredsam. Warbuht leja, stahwaja faulgosi ir fahdi wiha dahrsi.

Schoreis mums gadijees loti apdomigs, warbuht ari nepeedishwojis un bailigs ormanis; tikklihds fahkam laistees us leju, wifsch tuhlin nokahpi no bukas un wed furgus pee galwam. Paschi sirgi ari tik fautrigi, ka wiaus nemañ newar padsiht us preefchu. Nepeeredseta parahdiba! Top garelaizigi ratos sehdet. Ejam fahjäm. Dajhi fahk noopeetni kurnet us brauzeju un wiaa firgeem . . .

Tatshu drihs pahrlezzinamees, ka zela zitzaki ir pahraf stahwi un ihfi, un ka diwi dihsteles sirgi muhs newar noturet. Brauzeja apdomiba loti weetä, un kurnetaji paschi ismullojuschees.

Lihds Alpanes stazijai nokawejam weselu stundu. Nu atkal pahrjuhds furgus. Schoreis mums tschetri balteni un lokans, flails ormanis, kas aptinis galwu, ka arabeetis, ar gazu, hantu tschadru, fahfjisis wirs freisäss auss mesglu un atstahjis abus tschadras galus karajotees. Winam loti tumfcha un drofcha seja, melnas azis un leeli azubaltumi. Bapirofu wifsch eekodis soböss kreisajä mutes fakta un duhmuß laisch ahra pa labas pußes stuhri.

„Садысь, садысь!“ wifsch usfauz mums fali, wifur aissjuhgu un groschus usmanigi apfatiidams un aptauftidams.

Steidsigi paklausam wiaa komandai un wifsi fahfjisa mees ratos.

Ahtreem, leeolem soleem ormanis peenahf pee rateem, sagrabbi groschus un uslez us bukas; wehl wifsch pamet fstatu atpatal us rateem, tad nofahschas ehrtak, sawelf wifus tschetrus groschus us reissi, un eefauzas gari un dedfigi.

Balteni pehfschri nodreb un . . . no weetas laisch malä pilnä jori i no kalna us leju gar reibinochi stahwas un dsilas kraujas malu bes aisschogojuma. Abi peejuhga sirgi ffrej auleem ween. Mehs wifsi sagriblojamees un ustcaufki fahkam fault, ka ormanis peedsehrees.

Paleezos fahnis us preefchu un fstatos wiam sejä. Ne. Seja loti noopeetna, azis gudras un deg ween, stahws ka isleets. Kauns teift tahdam puifim, lai brauz lehnaki. Kotu, zilwels, te fini darit?! Sweschha seme, sweschha paraschas...

Zelch laischas teeschi us leju, us klinshu stuhri, gar kuru mums jaapbrauz. Mums isleekas, ka zelch notruhkfst paschä kraujas malä un mehs ar joni autojam us paschu besdibeni.

Wifsi ratos sehdetaji weens pehz otral eefauzas, ka wi- neem pa wifseem nerweem, lihds pat fahju papehscheem, loschnä ledainas skudras. Ormanis turklaht fanem nu wehl weenä paschä labajä rokä wifus groschus un ar freiso paker wera tauri, kas winam karajas pee fahneem, peeleaf to pee luhpäm un puhfch. Tas ir signals pretimbrauzejeem aif aif klinshu stuhra. Ja tahdä stuhri faduras diwi pretimbrauzeji, tad abeem bes glahbina janogahschas aifä.

Greefigas taures fkanas atfatas augstajäss klintis un tad fahk lidot un wilnot pahri aifai lihds pat pretejo kalnu klintim . . .

Sirgi wehl arween ffrej, ka eefahfuschi . . . Wehl, leekas, tikai desmit lehzeenu lihds besdibena malai, un furgus wairs newares noturet un pagreest fahaus . . .

Te ormanis eefauzas, fawelf groschus un . . . wifsi tschetri sirgi tuhlin fahk freet lehneem rikfcheem. Afajä stuhri muhsu wesums tikai sagriblojas us kraujas malas pußi un... esam jau garam.

Atkal jautrs ormana fauzeens; dihsteles sirgi rauj us preefchu wifahtraks rikfchöss un peejuhga sirgi aulefcho . . . lihds nahforschajam stuhrim. Atkal falksch, greefigs taures puhteens un pehz daschäm sekundem mehs jau atkal esam apbraukuschi ap zitu stuhri. Un ta us leju ween, us leju ween gar stuhreem un zitzakeem . . .

Nu mehs gaischi redsam, ka mums us bukas sehd ihfts zirkus mahfslineeks un ka preefschä aissjuhgtee balteni ir wifsch labakee kalnu sirgi, ar kureem newar notift nefahdas nejauhchibas. Nahforschä stazija mehs nosotografiam scho kalnu artistu ar wifseem sirgeem fewim par peemian.

Wehl starp diwäm stazijäm brauzam pa schauru, bailigu zelu un wehl diwas reissas mums pahrjuhds furgus. Bet tad zelch top platafs un lihkumo starp schogeem, zauf fahfem fukurusas un meeschu laukeem, gar wiha kalneem un leeolem augli foku dahrseem.

Aifa drihs isplehfschas un kalni ar salajeem mescheem aisleen fahnis prom. Platä eelejä eraugam leelas pilsehtas tornus. Tee ir Kutaifas torni. Pa eeleju un wifam nofalmem islaifitas ehzinias un wafarnizas.

XXIV.

Tagad mums pastahwigi kustas pretim arbās aissjuhtas buiwolu karawaneš, un laiku pa laikam kahds „melnais tihps“, pawed pawadā ſawu garauiji garam, kam katra puſe pee ſahneem karajas leelas, wiňna pilditas kasaš waj aunu ahdas.

Notahlem ſtatotees, Kutaifas torai un ſarkanee, bruhnee un melnee jumti rahdas eegrimuschi mihiſtōs ſalumōs. Tatschu paſchā pilſehtā ſchi parahdiba ſuhd. Gax stuhraino un lih-kumaino eelu malām abās puſes dauds noſlihfuſchu un netihru namu un namehu, juſku juſkām ar auſtrumneeku bo-delem. Wehjſch greesch un dſenā pa gaiſu puteklu mahkorus un reebigu pilſehtas ſmaku. Pa trotuareem laifki kustas waj iſklaidigi ſehd pee weikalū durwim daschadi tumſchi auſtrumneeku tehli. Gaifs ſmagſ un fuhtofchſ. Saule zepina nepanefami.

Starp jaunlaiku ehlām redsam wezus ſenlaiku auſtrumneeku toraus, wezus, tumſchus noſuhnojuſchuſ muhreus, maſas wezlaiku muhre ehzinas, kaſ ſin, no kahda gaduſimtena. Starp kriſtigās tizibas pirmalaiku peemineleem te redſama maſa baſnizina, kura zelta agrak, neka Romā Kriſtus mahziba atſihta par walſts tizibu.

Kutaifas ir wiſwezakā pilſehtā Raukasijs. Winas wehſture jau warēs eefkaitit ap 3000 gadu. No 13. g. ſ. wiňu ſkaita par Imeretijas galwas pilſehtu.

Ap Kutaifu, kā ap galveno pahrwaldes zentru wiſ-augligakā eelejā, ſenatnē noriſinajuschiſ ſehtrainas zihaſ: drihs winai uſbrukufchi turki, drihs perſeefchi, drihs mongoli. Kreewu walſts wara teikufe pehdejo wahrdi, un no 1810/11. g. Imeretija ar ſawu galwas pilſehtu peeder Kreewijai.

Wehl wairak par ahrejeem uſbruzejeem Imeretiju poſti-juschi winas paſchas apgabalu kaſi, kaſ paſpehjuſchi leelu tautu ſarauſtit gabalōs un, mant- un godkahribas dſihli, zentuſchees zits zitu pahrwaret un dſinuſchi karōs weenu tautas datu pret otru. Schee masee kaſi ar ſawām ſaw-ſtarpejām kildām gaduſimtenus gulejuſchi uſ tautas kameeſcheem, kā kahds wehſtures lahſts, un turejuſchi ſeedoſchās eelejas apdſihwotajus werdſibā un gara aklībā. Imeretijas tauta nekad naw bijuſe laimiga ne politiſlā, ne manibaſ ſinā. Wiſu ſemi un tautas lablahjibu ſagrahbuſchi ſawās rokās apgabalu kaſi, un garigi aklā un tumſchā tauta naw

ſpehjuſe nokratit no ſaweeem kameeſcheem ſawus werdſinata-juſ un wergu tirgotajus. Wehſture atſhme, kā wehl 18., bet mehs droſchi waram ſazit, kā ari 19. g. ſ. imereteefchi tikuſchi eeweherojamā ſkaitā pahrdoti uſ zitureeni, it ſewiſchki uſ Turziju par vergeem.

No tahdas dſihwes eekahrtas uſglabajuſchās eevehroja-mas atleekas wehl lihds ſchai deenai. Wehl tagad tautas maſas Imeretijā garigi loti neattihſtitas un ſemes atteezibas naw labojuſchās. Seme arween wehl peeder ſeelgruntneekem un augſtas, patwaličas nomas maſas eegruduſchās ſemes apſtrahdatajus ſleelā nabadsibā.

Tatschu tagadejā Kutaifas pilſehtā (ap 50 tuhliſt. eeds.) ar ſawām ſkolām, ja ari nekalpo ſenās Imeretijas ta u t a ſ m a ſ u attihſtibai, wiſmas ſinamā mehrā iſplata iſglihtibu mantigako pilſehtneeku aprindās. Kutaifā ari ſaweenotas weenā mesglā wiſas tirdneezibas ſaites, kaſ zaur Tifliſu un Batumu ſaifta loti apdſihwotās un augličas Rionas eeleju ar auſtrumu ſemēm un Melno juheu.

Kutaifas leelā wokſahle jau leezina, kā wiňa peemeh-rota leelām zilweku un preſchū ſuſtibām.

Uſ peeftahtnes wiſa leelas lauſchu druhiſmas: wiſi auſtrumneeku tihpi, tumſchi-bruhnam ſejām, melnām bahrſ-dām, melneem mateem, faukafeefchu, turku, perſeefchu, aca-beefchu, tataru, ſartu, gruſinu un armenu galwas uſwakdōs; wiſas ſcho tautu ſeeweetes gan ſawōs tautas koſtimos, gan pee mums paraſtōs ſeeweefchu uſwakdōs, daschās aifſegtām, daschās atſlahtām ſejām.

Tif raibā zilweku puhli muhs, zelotajus, nemas nepa-mana. Tikai mums paſcheem pehž kluſas kalmu weentulibas tihri tā neparasti redſet tik dauds zilweku weenā mutulī un dſirdet lokomotives greeſigos ſwilpeenius un ſtazijas ſwanus.

Gehrbiſtabā ari pimo reiſi pehž mehneſcha laika da-bonu redſet ſpogulī pats ſewi. Šeja nodeguſe bruhna, bahrſda un mati atauguſchi gari, drehbes nowalkatas un apputeju-ſchās pelekas, kā ſeme.

Tatschu, neſtatotees uſ wiſām leelajām zela gruhtibām, uſ neguleſhanu un weenkaſahrſcho baribu, mana ſeja tapuſe dauds tuſlaka, neka zelojuma ſahkumā; nerwi ſaſtiprinaju-ſchees, ſpehka dauds. Šajuhtu leelu gribu ſtrahdat. Tihrais, weſeligais kalmu gaifs atſtahjis uſ mums wiſeem loti labu eefpaidu: wiſi, ſpirgti, weſeli, ſchirgti un ſpehka pilni ...

Un nu jau sehdam wilzeenā un wilzeens rauj muhs
tahłak prom pa Rionas eeleju us Batumu.

Kutaīsa pamašam eeleen salajās papeļes un zipresēs un
paslehpjas. Bahr mihkstajeem toku salumeem nolaiščas wa-
kara krehſta. Zaur wagonā logu gulſtas us mums bahli-
ſahrtā wakara blahsma. Zilweki top kluſaki . . .

Wagona riteni eeteepigi klauds faru zelastahstu . . .

Galwa eefleenās ehrtak wagonā ūneenā ſtuhrī, un ſtats
brihtinu peld pa ſtaido wakara blahsmu. Bet tad noguru-
ſchee azu plakſtini lehni aifweras un atminā tuhlia atdſih-
wojas un ſahk kustetees garā nebeidsamā wirknē wiſas re-
djetās, leeliskās dabas ainās no brihnischķigajeem Raukaſijas
kalneem . . .

